ERICH MARIA REMARQUE

GAM

EDITURA VIVALDI

Ilustrația copertei: Theodor PETROȘANU

Erich Maria Remarque
Das Unbekannte Werk
Copyright © 1998 by the Estate of Erich Maria Remarque
© 1998 by Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln

Toate drepturile asupra versiunii în limba română aparțin
Editurii VIVALDI

ERICH MARIA REMARQUE

Gam

În românește
de
SANDA MUNTEANU

Editura VIVALDI
București, 2002

IMPRIMERIA

Calea Şerban Vodă 133, S4, Cod 70517, BUCUREŞTI
Tel.: 021.336.29.10 Fax: 021.337.07.35
E-mail: comercial@artagrafica.ro
web site: www.artagrafica.ro

Prefață

Romanul *Gam*, nepublicat până acum, a luat probabil naștere între primăvara/vara anului 1923 și primăvara/vara anului 1924. Nu dispunem în momentul de față nici de dovezi concrete, nici de declarații ale autorului care să se refere la geneza sau textul romanului. Datarea se bazează pe manuscrisele și proiectele din arhiva păstrată la New York (Remarque-Collection, R-C 1.156). Găsim acolo fragmente ale unui manuscris mai vechi, consemnate pe contrapagina șpalturilor revistei *Echo Continental*. Din toamna anului 1921 și până la 31 decembrie 1924 Remarque a fost redactor al acestei reviste la Hanovra. Șpalturile sunt parțial ciuntite, așa încât nu poate fi identificat clar decât un articol al lui Josef Viera intitulat „Aus 'Schwarze' Erinnerungen eines Gummipflanzers". Dar acest articol nu a fost publicat în nici unul din numerele lui *Echo Continental* apărute în perioada de după iunie 1923, când Remarque a fost redactorul responsabil. Am putea deci presupune că aceste fragmente au fost scrise înainte de iunie 1923.

Găsim notițe referitoare la episoadele cu Clerfayt, de la începutul romanului, pe reversul unei circulare a revistei *Die Gartenlaube* datate „Martie 1924". Înseamnă că la această dată textul nu exista încă în varianta tipărită aici.

Un alt indiciu care ne permite să delimităm perioada când a fost scris romanul *Gam* ni-l oferă o istorioară scurtă al cărei text se suprapune aproape în întregime cu un pasaj din roman, și

anume *Steppengewitter* (Furtună în stepă, vz. vol. IV), publicată în revista *Jugend* (München) în iulie 1924. Exceptând numele și introducerea, această istorioară este aproape conformă cu descrierea furtunii din capitolul III, paragraful 4. Ori istorioara reprezintă un fragment din roman, ori Remarque a integrat mai târziu în roman episodul povestit în istorioară. În manuscris pasajul respectiv nu este redat in extenso, ci indicat prin titlul *Steppengewitter*. Conchidem de aici că la această dată istorioara exista deja, deși din notiță *nu* reiese că ea a fost și publicată.

Dacă pornim de la însemnările de pe reversul revistei *Gartenlaube* rezultă că atât manuscrisul romanului *Gam* cât și cel al istorioarei *Steppengewitter* au luat naștere în primăvara/vara anului 1924.

În primăvara anului 1942, în perioada interdicției de a părăsi casa (din Los Angeles), Remarque a reluat – conform jurnalului personal – „vechiul manuscris", l-a dat la dactilografiat și l-a corectat parțial; în felul acesta s-a născut varianta publicată aici.

Proiectele autorului pentru conținutul și structura romanului *Gam* – așa cum figurează în postume – ne arată că Remarque intenționa să o confrunte pe protagonista Gam cu diferite tipuri de bărbați, care să reprezinte diferite filosofii de viață; în centrul atenției stau personajele *Clerfayt, Kinsley* și *Lavalette:*

Personaje	
Clerfayt:	*energie concentrată, consecvență juvenilă, duritate, irezistibil în elanul său*
crcolul:	*decadență*
Purișkoff:	*visător*
Kinsley:	*umanitate; cunoscător al conexiunilor*
Ravic:	*estet contemplativ [= Séjour]*
Lavalette:	*tipul de om sferic*
Fred:	*omul mediocru*

medicul:	*în conflict cu sine însuși*
Scrymour:	*foarte rotunjit*
cocoșata:	*din fiziologie*
călăul	

Această structură – filosofică prin intenție – a confruntării protagonistei feminine (de altfel, unica în romanele lui Remarque) cu diferite tipuri de bărbați și modul în care Gam se regăsește pe sine însăși în final a fost proiectată de tânărul autor pe fundalul unui cadru exotic și al unor filosofii exotice și – cu excepția episodului Fred – plasată în mediul oamenilor bogați, frumoși și elevați. Caracterele sunt produsul ambianței exotice descrise de autor în mod amănunțit; Gam, femeia nehotărâtă, se regăsește pe sine însăși de-abia în singurătate, după pierderea irecuperabilă a iubitului ei Lavalette. O dată cu redescoperirea, la finalul romanului, a culegerii de cântece erotice *Divanul* de Abu Nowás, cercul se închide. Cercul care – imaginat ca paradox – reprezintă în același timp un nou început. Gam devine conștientă nu numai de existența ei ci și de sine însăși:

În timp ce pășea, Gam era conștientă de trupul ei. Își simțea picioarele care călcau iarba, degetele care atingeau pământul, bolta tălpilor care se îndoiau elastice. Articulațiile genunchilor se mișcau în cadența mersului. Șoldurile susțineau spatele legănându-se în același ritm cu umerii. Ce fericire să poți ridica în sus capul, să-l poți apleca spre spate și să simți adierea pe față.

Și, pentru ca să realizeze și acea simbioză a omului cu natura – atât de râvnită în poeziile de tinerețe ale lui Remarque (vz. vol. IV) – finalul recunoaște cu smerenie:

Gam inspiră mireasma pământului reavăn și a ierburilor. Rupse bucăți de scoarță și le gustă. Se iscă un vânt ușor. În brazde începea un an nou. Totul însemna un nou început. Gam știa acum totul. Înclină capul.

Oare nu auzea lângă ea o voce care spunea:

— Încep... sunt gata să încep...

Romanul de tinerețe *Gam* reprezintă – după *Die Traumbude* (Cuibul visurilor) cu amprenta sa autobiografică vădită – un roman tezist, o încercare de a integra în acțiunea unui roman o serie de probleme filosofice dezbrăcându-le, cu ajutorul componentei exotice, de rigiditatea pe care le-ar conferi-o, în mod obișnuit, înșirarea seacă a diferitelor puncte de vedere.

În ciuda faptului că romanul *Gam* a rămas nu numai nepublicat în timpul vieții autorului, dar, după câte știm, nici nu a fost amintit în mod public, importanța lui nu trebuie subevaluată. Că autorul l-a apreciat reiese chiar și numai din faptul că a păstrat până la moarte tiposcriptul, alcătuit probabil în 1942, într-o mapă pe care a scris: „primul roman" – deși, în realitate, Remarque reușise să publice deja mai înainte un roman, și anume *Die Traumbude* (Cuibul visurilor). Cu alte cuvinte: *Gam* marchează prima adevărată afirmare a lui Erich Maria Remarque ca romancier. Iar dacă ținem cont și de istorioarele înrudite tematic, publicate mai ales în revista *Jugend* exact în perioada genezei romanului (vz. vol. IV), putem spune că, începând cu anul 1924, Remarque se impune ca scriitor.

Interesant este și faptul că Remarque a reluat de-a lungul timpului unele nume de personaje din *Gam* – și aceasta până la ultimul său roman, *Das gelobte Land* (Pământul făgăduinței). Autorul a dezvoltat în *Gam* instrumentarul numelor de personaje cu care va lucra în numeroase opere de mai târziu. Din punct de vedere psihologic, ar putea fi demn de remarcat și faptul că, pe la mijlocul anilor douăzeci, Remarque a publicat texte sub pseudonimul *Lavalette* și că unul din cele două nume cu care și-a semnat corespondența cu Marlene Dietrich a fost *Ravic* – iar aceasta înainte de publicarea romanului *Arc de Triomphe* care a consfințit intrarea acestui nume în istoria literaturii: *Ravic*, amorezul visător. În corespondența cu Marlene Dietrich găsim, de altfel, unica observație la adresa romanului *Gam*: într-una din cele peste 300 de scrisori, Remarque o pomenește cu ironie pe protagonista *Gam*; în felul acesta, putem constata că romanul a avut în timpul vieții autorului cel puțin *un* cititor, și anume pe Marlene Dietrich.

Rămâne neelucidat dacă și când a depus Remarque eforturi în vederea publicării acestui roman, după cum nu știm nici din ce motive tentativa a eșuat. Sigur este însă că numeroase laitmotive tematice și filosofice care străbat opera lui Remarque își au sorgintea în *Gam. Der Himmel kennt keine Günstlinge* (Cerul nu cunoaște favoriți, 1961), respectiv varianta inițială *Geborgtes Leben* (Viață împrumutată, 1959) ar putea fi considerat ca o continuare a lui *Gam*, nu numai din cauza personajului care poartă numele *Clerfayt*. Notițele, manuscrisele și, în cele din urmă, tiposcriptul complet al romanului au fost găsite, după moartea lui Remarque, risipite printre hârtiile care țineau de complexul romanului *Der Himmel kennt keine Günstlinge*.

La finele anilor cincizeci, după faza explicit politică a creației sale – romanele *Der Funke Leben* (Scânteia de viață, 1952), *Zeit zu leben und Zeit zu sterben* (Soroc de viață și soroc de moarte, 1954) și *Der schwarze Obelisk* (Obeliscul negru, 1956) – după drama *Die letzte Station* (Ultima stație, 1956) și scenariul de film *Der letzte Akt* (Ultimul act, 1955), Remarque s-a întors la începuturile activității sale scriitoricești, adică la „primul roman".

THOMAS F. SCHNEIDER

I

Beduini în mantale cafenii treceau grăbiți. Miroseau a băligar de cămilă și a deșert. Se desfășurară într-o linie lungă, în spatele mormintelor mamelucilor, apoi porniră călare înspre cerul albastru-alburiu, de parcă ar fi vrut să-l ia cu asalt.

Gam se uită după ei până ce siluetele lor dispărură. Își desprinse cu greu privirile de linia orizontului, îndreptându-și-le iar către oraș. Străbătu agitată străzile. Găsi la un negustor o ediție veche a „Divan"-ului de Abu Nowás. Cartea era legată în piele gălbuie. Fiecare din cele șaptesprezece cântece avea o ilustrație. Culoarea dominantă era un albastru turcoaz.

Gam avea impresia că era cartea pe care o căuta de multă vreme. O cumpără repede și părăsi bazarul într-o stare de confuzie care o intriga cu atât mai mult cu cât nu-i găsea o explicație.

Norman o aștepta; voia să i-l prezinte pe fiul unui prieten, Clerfayt, care o va duce cu avionul la Luxor. Puteau decola peste o oră. El însuși va veni de-abia în ziua următoare, cu expresul.

Plecară la aeroport. Clerfayt îi puse lui Gam centura de siguranță și porni motorul. Când se uită afară, Gam văzu că se ridicaseră deja cu mult deasupra păienjenișului de ulițe înguste din Cairo; masivul muntos Mocattam își dezvelea, sub ei, văgăunile și platourile. Apoi apăru deșertul, iar avionul se îndreptă spre panglica tot mai lată a Nilului.

În apropiere de Heluan survolară două ambarcații de agrement. Pasagerii de pe punte făcură semne cu mâna. Gam își aruncă jos bereta. Vântul îi ciufuli părul; cât de impetuoasă și vijelioasă era viața!

Se rezemă de speteaza fotoliului. Clerfayt ședea în fața ei; vergelele de fier se înălțau deasupra sa. El făcea parte din acest angrenaj; nu era un om – era doar ceva pentru zburat.

În spatele elicelor învârtejite firmamentul devenea auriu; se lăsa seara. Potăile din sate alergau înnebunite după pasărea aceasta uriașă, măgarii se cabrau, o felahă se trezi cu rufele duse de curentul apei, vapoarele scoteau aburi strălucitori. Lumea semăna cu un tablou flamand.

În dreptul localității Assiut, Clerfayt începu coborârea. Livezile de rodii din jurul portului și grădinile cu smochini din El Hamra țâșniră în sus, debarcaderul vaselor sălta ba la dreapta, ba la stânga, ridicându-se deasupra avionului; acesta ateriză pe nesimțite, parcurse o distanță pe pistă, apoi se opri.

Gam coborî împleticindu-se. O mulțime de arabi îi înconjură imediat. Un automobil opri exact în fața lor. Văzu o mână cu un opal mare. Dar semilunele unghiilor de la degete erau de culoare închisă. Creolul deschise

portiera și sări afară oferindu-și serviciile. Clerfayt nu-i răspunse. Trimise mai întâi pe un arab să cheme poliția pentru paza avionului și acceptă de-abia după aceea automobilul, mulțumind cu un ton care ascundea disprețul său față de asemenea corcituri.

Șoferul îi conduse la hotel și făcu o plecăciune în fața lui Gam, fără să dea atenție mâinii lui Clerfayt. Acesta lăsă în jos colțurile gurii; celălalt roși. Când voi să pornească motorul, Clerfayt îi întoarse spatele; nu-și ascundea desconsiderarea.

Seara, îi arătă lui Gam cavoul monarhului Hap Tefa. La înapoiere se auzi o împușcătură.

— Creolul, spuse Clerfayt oprind mașina. Apoi se expuse în lumina lunii și aștepta. Dar nu veni nimeni, iar el urcă iar în mașină.

Miresmele nopții se intensificau. Palmierii păreau ciopliți din sticlă neagră. Colibele zburau, adormite, pe lângă ei; ici-colo, o lumină și un lătrat de câine.

Când sosiră la hotel, Clerfayt deschise larg ferestrele. Cerul întunecat se năpusti, uriaș, în cameră, inundând-o și prelingându-se albastru și argintiu; vântul intră înăuntru fremătând, cântând, respirând precipitat – cerul era o mână dură, îngustă, vântul un murmur cafeniu, fierbinte. Gam își înălță capul – parcă deslușea vuietul Nilului, zgomotul elicelor, parcă vedea vergelele sclipind în cascadele lunii, parcă auzea un șoim țipând pe undeva – Clerfayt se îndreptă cu pași rapizi spre ea.

Când Gam se trezi, zgomotele dimineții se adunaseră deja în fața ferestrelor. Dinspre fluviu se auzeau sirenele vaselor care plecau. Gam coborî sprintenă din pat tre-

murând în răcoarea dimineții. Intră Clerfayt. Străbătu cu pași alerți covorul, impasibil, de parcă nu ar fi remarcat picioarele ei lungi și fascinante; emana prospețimea primitivă a unei sălbăticiuni părând o adevărată întruchipare a dimineții. Îi aducea lui Gam o pisică de bronz din epoca lui Amenophis al patrulea, o felină cu o siluetă elegantă, de la pulpe până la cap. În ceafă avea o gropiță mică.

— În două ore plecăm mai departe, spuse. Nimic din atitudinea sa nu trăda amintirea nopții petrecute împreună. Gam se simți cuprinsă de un val de voie bună și alergă în camera de baie.

Avionul se afla în apropierea barajului. O echipă de muncitori din seminția coptă lucra la unul din arcurile construcției. Înmiresmat de parfumurile dimineții, deșertul era un vis de nedescris în irizațiile albastre azurii și viorii. Când motoarele începură să duduie, caii se speriară și o porniră în galop, așa încât burnuzurile albe ale arabilor fâlfâiau în soare ca aripile unor porumbei stârniți.

Înainte de a ajunge la Abydos, motorul se opri. Prins de o rafală, avionul alunecă oblic, lăsându-se cu botul în jos. Pământul se apropia ca un crater, vuind – deodată se auziră câteva mici explozii, din motor țâșni un snop de flăcări, aparatul urlă, se opinti, apoi se redresă redobândindu-și echilibrul.

Gam simțea doar că îi vâjâiseră urechile, de parcă ar fi explodat universul. Clerfayt își întoarse capul. Ochii ei erau uriași din cauza spaimei, buzele roșii, iar fața lividă. El îi spuse ceva, dar Gam nu-l înțelese, atât de absorbită se simțea de zbor. Șesul de sub ea se întindea la infinit

ascunzând în ruine și în mormintele din temple vestigiile unei culturi apuse. Umbra avionului înainta deasupra ținutului ca arătătorul grăbit al orologiului timpului. Dispăruse templul lui Ramses al doilea; monumentul lui Setis întâiul trăia doar în amintire, iar altarele lui Osiris se cufundau în nisipul deșertului. Dar cerul scânteietor se înălța deasupra tuturor timpurilor, impulsionând circulația sângelui, dând naștere unei noi vieți, zămislind prezentul. Trecutul pălea în lumina sa și un sentiment puternic al ființării țâșnea dintr-o dată, modelând într-o clipită forme noi din visuri și dorințe.

Se pornise o boare legănată, plutitoare, zburătoare, așa cum se deschide o floare – o primă privire clară, o întâlnire delicată, așteptată de mult în inconștient și resimțită totuși ca ceva surprinzător – se pornise și dispăruse, plină de presimțiri, de anticipări.

Clerfayt colecționa bronzuri; Norman se oferi să-i arate colecția unui prieten de-al său. Seara, veni să-l ia.

Mașina opri în dreptul unei case scunde de pe ulițele bizare ale cartierului Bulak. O berberă le deschise și îi conduse pe câteva trepte și un coridor întortocheat. Printr-o poartă se zăriră deodată stelele; ajunseră într-o curte rectangulară înconjurată de ziduri înalte; în mijocul ei susura o fântână. Razele lunii aruncau o lumină stridentă asupra porții maure a clădirii de vizavi. Se aprinse lumina și apăru un bărbat care îi salută pe Norman și pe Clerfayt: Ravic.

Înăuntru găsiră câteva persoane. Stăteau ghemuite sau moțăiau culcate pe pături de blană și covoare. Berbera aduse șerbet și apă de la gheață, verzuie. Clerfayt obser-

vă doar după un timp că în spatele lui era o negresă; părul de la subsuoara ei avea un miros iute, dar nu respingător.

— *Go, go*, gânguri ea întinzându-și picioarele acoperite cu tatuaje albastre.

De undeva se auzi o muzică în surdină. Clerfayt se întinse pe perne; negresa fredona melodia. Lui Clerfayt i se părea că se află într-un sat de negri din inima pădurii tropicale africane. Membrii tribului se întorseseră dintr-o expediție de jaf și zăceau acum, trândavi, în colibă, sătui de carne de vacă și bere. Într-un ungher stăteau femeile albe capturate, a căror piele albă era mai ademenitoare și incitantă ca cea a celorlalte femei din trib. Afară se înnopta, doar câțiva șacali mai lătrau. Expedițiile de jaf și luptele vor continua în ziua următoare și în toate celelalte zile.

Dintr-un colț se auziră râsete. O femeie se sprijini în coate încercând să se ridice. Părul ei forma un coif deasupra frunții. I se zărea genunchiul lucitor, gura umedă, deschisă. Un braț o trase înapoi și femeia căzu iar pe culcușul ei. Berbera îi aduse lui Clerfayt ambră, fără să facă nici un zgomot.

Acesta se gândi la Gam și se uită meditativ la Norman pe care negresa îl masa la ceafă. Sentimentul mereu latent de adversitate masculină, acest fluid inexplicabil al unor instincte ancestrale oculte, puse stăpânire pe el: ură, dispreț, dușmănie și o dorință de a deveni agresiv băntuiau prin gândurile sale, el își întinse degetele, apoi strânse pumnii. După care, își întoarse capul.

Dar nu reușea să se sustragă gândurilor ascunse. Acestea luau proporții, ca o vermină care stătea la pândă, prinzându-l în tentaculele ei în timp ce el fixa tavanul.

Un pitic își contorsiona membrele într-un fel de dans; făptura cocoșată emana lascivitate. Negresa încetă să mai fredoneze șoptindu-i ceva lui Norman. Berbera îl atinse pe Clerfayt trecând pe lângă el. Cineva din ungher ceru băutură. Sunetul unui gong se contopea cu cel surd al unei tobe. În spatele instrumentului mare stătea un băiat care, după trăsăturile feței, părea să fie nubian. Bețișoarele imprimau tobei un ritm uniform, ciudat de incitant. Tocmai această monotonie a sunetelor înfundate avea putere de pătrundere; ea era înăbușită de sentimentele pe care le trezea; forța ei sugestivă, monotonă, defula dorințe refulate, aducând la suprafață porniri subconștiente, primitive; nu mai înregistrai bătăile și ritmul, ci doar noaptea cu sunetele ei ancestrale, pornirile instinctive mute, strigătele din pădure, țipetele leopardului și răgetele bivolilor aflați în călduri; te debarasai de nume și de condiția umană, starea animalică preistorică ieșea la iveală, acoperind totul. Clerfayt nici nu simțea că negresa își înfipsese dinții în mâna sa; incitat de propriul său sânge, sări în sus, strânse pumnii, o simți deodată pe negresă, îi dădu o lovitură îndepărtându-i fața fără se se uite la ea, se întoarse apoi căutând motive de harță, ca o felină întărâtată, excitat la culme de componenta animalică, ascuns-mlădioasă, din sine însuși; îl zări pe Norman; își ridică spasmodic buza superioară dezvelindu-și dinții într-un rânjet, șuieră un cuvânt care îl făcu pe celălalt să întoarcă brusc capul și îi trânti cu maximă încordare, dar deslușit și clar, lui Norman care pălise cuvintele:

— Cât de frumos... geme... Gam... în momentele de ex-taz e-ro-tic!

Femeia din ungher gâfâia; scoase deodată un urlet, sări în sus, împinse la o parte toba și înlănțui cu brațele

umerii băiatului. Dar berbera se repezi la ea ca un animal rănit, o smulse de lângă băiat, lovi cu pumnii în părul blond și își înfipse dinții în umărul strălucitor de alb; cele două femei se tăvăliră într-o încleștare sălbatică în timp ce băiatul fugi de acolo tremurând de spaimă.

Cu o figură împietrită, Ravic le despărți pe femei, împărțind lovituri în dreapta și în stânga. Berbera renunță prima la luptă. Dar blonda nu voia să se ridice, ghemuindu-se pe podea și făcând cu mâinile mișcări convulsive.

Norman stătea liniștit în fața lui Clerfayt. Acesta ridică din umeri:

— Ce rost are?... Mai bine acum, pe loc.

Norman ezită o clipă, vrând să mai spună ceva. Apoi se duse la Ravic și vorbi cu el.

Căzură de acord: pistoalele lui Ravic. La rugămintea acestuia, un baron polonez marcă, în curte, distanțele. Tratară toată afacerea cu indiferență; aproape că stăteau de povești în timpul acesta. Era un lucru obișnuit: se comisese o incorectitudine, ea trebuia înlăturată în felul acesta; cei doi duelanți trăgeau aiurea, apoi își dădeau mâna, iar conflictul era clasat. La semnalul luminos urma să se tragă.

Clerfayt trecu pe locul fixat. Își dădu seama că Norman aștepta de la el o explicație, din care cauză nu își ocupase încă locul. Dar mâna sa cuprinse oțelul rece de parcă ar fi fost dreapta unui prieten.

Urmă comanda. Semnalul se declanșă, luminând întreaga curte. Clerfayt rămase nemișcat până când arma lui Norman se descărcă. Apoi ridică încet pistolul, ochi fruntea care plutea, albă ca varul, în lumina lividă și apăsă pe trăgaci.

***

Pe stradă, îi trecu o clipă prin minte să meargă la Gam. Dar se răzgândi imediat; oare se revolta sângele? Ajunsese deja atât de departe? Știa că, pentru a domina pe altul, este nevoie de un singur lucru: să te domini pe tine însuți. Nu exista nimic mai necruțător decât iubirea; cel ce își pierdea libertatea afectivă îl pierdea și pe acela căruia i-o sacrificase. Cel ce se dăruia devenea dependent. Toate dorințele nevinovate erau doar o amăgire, o capcană. Trebuia să fii mereu în gardă.

Clerfayt expedie mașina și se îndreptă cu pași fermi spre hotel, ca să-și pună lucrurile în ordine. Distrat, scrise o scrisoare și completă două ordine de plată. Apoi se decise să-și petreacă seara într-un bar.

Barmanul dirijă, discret, o fată spre el. Dar Clerfayt observă manevra și îi aruncă absintul în față. Văzând că mânia se aprinde în ochii celuilalt, el o frânse cu puterea privirii sale, simțind o satisfacție rece când observă că acesta își întoarce, mormăind, capul. Dar imediat după aceea se sperie. Oare de ce simțise satisfacție – de ce nu i se mai păruse că este ceva firesc să domini pe alții – poate fiindcă nu se mai domina pe sine însuși – în cele din urmă, o chemă *el* pe fată.

Dar absintul nu avea nici un gust, iar târfa era prea lascivă; Clerfayt se uită în gol: de ce evita primejdia – căci acum își dădea foarte bine seama că o evita și că *exista* o primejdie. Aruncă banii pe masă, opri o mașină și se duse la Gam.

Acolo vorbi despre lucruri indiferente, intuind însă imediat că situația era forțată. O vedea pe Gam în fața lui, zveltă, cu membrele delicate. Ea îl privea cu multă atenție, apoi îi ceru valetului să aducă sifon și gheață.

Clerfayt chibzuia: oare de ce nu-și urmase primul impuls de a veni aici? Și de ce venise până la urmă cu toate acestea...? De ce nu punea mâna pe Gam în loc să mediteze și să aștepte? Să fi existat oare, pe undeva, un laț invizibil? Sângele său să fi rămas deja în urma rațiunii sale?

Începu iar să povestească ceva, dar simți în curând că îl cuprinde enervarea. Nu din cauza faptei pe care o comisese – nici nu se mai gândea la ea. Ci din cauza unui *ceva* neliniștitor, nou, necunoscut, care plutea aici în aer vrând să-l acapareze, să-i răpească libertatea.

Nu avea nici un sens să se mai gândească la asta. Ar fi mai bine să plece, ca să câștige distanță, să-și redobândească siguranța. Știa, ce-i drept, că Gam nu își dă încă seama de ceea ce se petrece în el, făcându-l să devină suspicios față de sine însuși; instinctul îi spunea însă că este în joc ceva decisiv pentru el – ceva ce necesită chibzuință și stăpânire de sine, imixtiunea unor sentimente secundare fiind contraproductivă. În caz contrar, toate acestea se vor răzbuna mai târziu întorcându-se împotriva sa. El voia să păstreze, să dobândească, să posede – iată de ce se impunea să conștientizeze mai întâi pericolul și să vadă în ce măsură este deja subminat de acesta, căci atât atacul, cât și apărarea rezidau exclusiv în el însuși.

Astfel că își luă, în mod surprinzător, rămas-bun. În aparență impasibil.

— Voi reveni... în curând...

Rostise aceste cuvinte destul de apăsat. Dându-și seama de asta, adăugă:

— Poate...

Resimți din nou cât de ratat, cât de nesigur este tonul său. În timp ce se îndrepta spre ușă, continuă indispus:

— L-am ucis astăzi pe soțul tău...

Dar nu primi nici un răspuns.

II

Gam găsea că este foarte plăcut să pui mâna pe un vas de cristal și să-i simți răcoarea; să-ți lipești fața de bronzuri; să privești într-o apă cristalină. Pielea netedă, acoperită de solzi, a peștilor exercita o atracție ciudată. Sau să ții în mâini un porumbel și să simți că sub pene pulsează viață, că degetele ating ceva cald.

Gam întreprinse o serie de călătorii. Era singurul lucru potrivit având în vedere starea ei de spirit labilă. Nu rămânea nicăieri prea mult; căci nu dorea să se familiarizeze cu nimic. Crea doar obligații și atașamente mărunte în dauna vederii de ansamblu. Iar ea tindea spre vederea de ansamblu.

Într-o seară se întinse pe divanul din camera de la hotel. Alături de ea era un fotoliu plin de mărunțișuri pe care voia să le aibă la îndemână.

Ziua fusese senină, deși se simțea apropierea toamnei. Prin cadrul ferestrei se profilau, întunecați, copacii din parc. În spatele lor, cerul trecea de la nuanțele de albastru pastel și verzui din partea de sus spre un portocaliu estompat și un roșu saturat în partea de jos. Păienjenișul ramurilor care se desena pe acest fond cu deosebită acurateță, ca o dantelărie fină, te ducea cu gândul la o gravură japoneză.

Gam stătea liniștită, respirând adânc. Ceea ce vedea prin fereastra deschisă însemna lumea. În afară de ea nu mai exista nimic; doar ora prezentă. Copacii se înălțau cu oarecare regularitate; nici nu ți-i puteai imagina înfrunziți – atât de încremenit părea pulsul vieții din cauza firmamentului strălucitor din fundal.

Ce bizar și misterios: să respiri și să simți cum aerul străbate încet trupul, apoi îl părăsește într-un ritm liniștit – un val enigmatic care vine aducând viață pe țărmul plămânilor, apoi se retrage iar, se înfiripă și trece în virtutea unei legi ce reprezintă un miracol și stă la baza oricărei vieți. Cel ce i se abandonează ei va fi salvat, se va simți în siguranță... Respirația și așteptarea desăvârșesc orice destin. Respirația adâncă include sensul existenței.

Contururile cercevelei deveniră încetul cu încetul mai clare, muchiile se profilară mai deslușit pe fondul luminos. Lui Gam i se păreau mai accentuate, mai lineare deși le privea din același unghi.

Deodată își dădu seama: lumina trasa un chenar lat de-a lungul muchiilor; nu îl văzuse mai înainte. Gam se sperie: lumina cădea și pe rezemătoarea ferestrei, pe speteaza unui fotoliu, atârna de colțul unui scaun, scânteia în oglinda geamului, tivea covorul; lumina era în cameră, încăperea se contopea cu cerul, camera cu lumina, contururile nu se estompau – o, respirație a lumii! o, fericire!

Lumina se îmbina cu respirația închizând circuitul. Ambele erau omniprezente, contrastele existau doar grație lor; iată de ce coexistau în ele, iată de ce nu exista nimic în afara lor.

Strălucirea se reflecta într-un vas mic. Gam îl luă cu grijă în mână. Se ridică încet și duse scânteierea la fereastră. Toată atenția ei se concentrase pe această mișca-

re. Ce senzație: să ridici mâna, să ridici brațul. Să întinzi degetele ca să cuprinzi cu ele obiectele. Să le muți, cu ajutorul lor, dintr-un loc într-altul, mai aproape sau mai departe. Să aduci și altele; să le iei sau să le așezi, să le aranjezi în funcție de legea trepidantă a vârfurilor degetelor. O, mistică a spațiului!

Nimic nu se mai petrecea în mod mecanic. Cine se încumeta să susțină că un lucru este mort numai fiindcă rămânea nemișcat? Cine se încumeta să susțină că doar mișcarea însemna viață? Oare mișcarea nu reprezenta o stare de tranziție, oare nu era trecătoare? Exteriorizarea unor sentimente mediocre? Oare simțirea profundă nu era mută, sentimentul suprem nu încremenea într-un spasm, extazul nu era exacerbat până la catalepsie, mișcarea cea mai agitată nu însemna – liniște? Iar viața cea mai vie nu era – moarte? O, extatică a lucrurilor!

Gam plecă la Davos. Medicul-șef îi prezentă câteva persoane. Doi diplomați insignifianți, un italian mediocru, pe Braminta-Sola, pe Rakolovna, Kinsley, Vandervelde, Kai, câteva femei – oricum, uitai numele lor.

Braminta îi povesti despre Purișkoff. Dispăruse de câteva zile. Probabil împreună cu o femeie; dar nu se știa nimic precis. S-ar putea și să fi fost cuprins de un acces de melancolie; lumea era obișnuită cu extravaganțele lui.

Medicul plecă după o oră. Kai începu să amestece cărțile de joc; o partidă de pocher. Gam trecu, împreună cu Braminta, într-o încăpere învecinată de la ferestrele căreia se vedea zăpada. Se cufundă într-un fotoliu, simțindu-se protejată de pernele sale; sulul orizontal, curbura, perna de la spate care îți apăra umerii ca un braț întins.

Câtă dragoste și fantezie au dus la inventarea acestei mobile...

Vocea lui Rakolovna se auzea dintr-o cameră alăturată. Blândă și rugătoare. Răspunse un bariton. Nu se deslușeau cuvintele. Discuția continuă câtva timp în dialog, până când vocea de femeie începu să rătăcească singură prin încăpere, temătoare ca o pasăre captivă.

Rakolovna ieși cu pași grăbiți. Ochii îi erau roșii, buzele ofilite. La vederea Bramintei ezită o clipă, cât pe-aci să izbucnească în lacrimi; dar, observând-o și pe Gam, se abținu. Apoi schiță cu mâna un gest obosit:

— Nu am știut că...

Gam nici nu o auzi; era cufundată în gânduri, în fotoliul ei. Braminta-Sola se ridicase, palidă de tot.

— Vandervelde vrea bani...? întrebă.

Rakolovna dădu afirmativ din cap.

— A plecat?

— Da, izbucni Rakolovna în plâns, cu o privire de animal bătut:

— Nu i-am putut da nimic; bijuteriile le-am vândut în săptămâna trecută.

— Dar cât a vrut?

— De două ori mai mult.

— Până când?

— Până mâine; a pierdut totul la joc.

— Vă pun la dispoziție un cec.

Rakolovna își ridică ochii:

— Vreți să-mi împrumutați bani?

— Numiți-o cum doriți. Vi-i pun la dispoziție. Cu o condiție: lăsați-l în pace pe Purișkoff...

Rakolovna tresări:

— Este rus.

Braminta tăcu. De ce să amâne, cu ajutorul cuvintelor, ceea ce urma să se întâmple oricum; erosul capitula în fața unei voințe implacabile; căci voința este mai rece și are ultimul cuvânt.

Se auziră pași pe coridor. Când ușa de alături se deschise, Rakolovna se ridică, spunând:

— Dați-mi cecul. Apoi îl luă cu o mișcare delicată, zâmbi, dădu din cap și ieși în întâmpinarea lui Vandervelde.

Pe obrajii Bramintei apăruseră pete roșii. Văzând privirea nedumerită a lui Gam, spuse gânditoare:

— Boala este de vină; nu prea ai timp să cucerești ceva. Oare depui eforturi deosebite ca să obții o broșă de aur? Nu. O cumperi. Din moment ce îți place un obiect și nu-l poți dobândi pe altă cale, ce rost ar avea să renunți la el doar fiindcă trebuie să-l cumperi? De ce să pierzi multe cuvinte; acestea nu schimbă situația. Și, în fond, este indiferent...

Un câine slab, cu picioare lungi, străbătu camera. Negru ca tăciunele, cu părul foarte scurt și o blăniță ca o catifea: un ogar din Afghanistan. Braminta păli. Purișkoff intră însoțit de un alt câine care semăna ca două picături de apă cu primul.

Arătă niște cărți: un vechi mistic englez și două volume de scrieri oculte. Apăru Rakolovna cu un pahar cu ceai în mână. Purișkoff se ridică imediat. Ea dădu mâna cu el. Când Purișkoff se aplecă asupra mâinii ei, Rakolovna scăpă paharul, ceaiul se vărsă pe hainele lui, iar paharul se făcu țăndări. Purișkoff nu schiță nici un gest, sună după o femeie de serviciu și se scuză mergând să-și schimbe hainele.

Rakolovna rămase o clipă nemișcată; apoi se îndreptă repede spre masa de joc, angajându-se într-o discuție. Ochii Bramintei începură să strălucească. Gam se gândi: „Care bărbat uită așa ceva?"

Zăpada scânteia afară în lumina lunii.

Purișkoff reveni bine dispus. Stătea de vorbă cu Braminta, dar ochii săi o căutau pe Rakolovna. În fine, apăru și aceasta, spunându-i în treacăt:

— Se spune că ați fost plecat cu o femeie, Purișkoff...

Acesta o privi palid ca un mort. Ea îl amenință cu degetul, zâmbind. El își mușcă buzele.

Braminta începu să povestească, părând să nu dea importanță acestor cuvinte banale. Nările îi vibrau, umbrele viorii de sub ochii ei se adânceau. Umerii aveau un luciu mat, iar gura se evidenția, roșie, pe fața cu trăsături mobile.

Rusul nu dădea atenție discuției. Ea schimbă subiectul, arătându-și solicitudinea cu un ton cald, cordial. El se simți imediat captat. Tonul corespundea dorințelor lui, electrizându-l. Trăsăturile feței sale se destinseră. Începu să răspundă, fără a-și da bine seama ce face, lăsându-se atrenat de starea de spirit înrudită a femeii de lângă el. Observând că el devine iar nervos, Braminta tăcu. Purișkoff îi sărută mâna, apoi se îndreptă spre Rakolovna.

Aceasta nu-i dădu nici o clipă de răgaz, făcându-i o puerilă scenă de gelozie. Descumpănit și uluit, el încercă să o molcomească, să se explice. Apoi bătu încet în retragere în fața acestei izbucniri paroxistice. Prea îi nimerise din plin punctul vulnerabil. Deveni mai rece și distant, pierzându-și răbdarea când ea trecu la reproșuri ridicole. Nu reușea să o înțeleagă, se simțea jignit; în loc să vorbească în continuare rusește, o luă pe franțuzește. În seara următoare, Braminta avu câștig de cauză.

***

— Ce dulce este sunetul viorii, spuse Gam visătoare, ascultând cantilena care domina instrumentele de coarde, urcând în cadențe lungi, tot mai pline, până la o fermată ușoară ca o adiere.

— Ai senzația că ești nemuritor la auzul viorii, continuă apoi. Cerul este parcă mai sus, dispar toate limitările. Vioara te duce cu gândul la penajul pescărușilor cenușii. Te simți pe undeva acasă, fiind totuși peste tot străin și melancolic. Când auzi sunetul viorii, ai putea săvârși orice nebunie... Lumea se transformă în tonurile dulci ale viorii. Cineva iese parcă din tine, se uită în jur și rămâne alături de tine. Buzele-i se mișcă, mâinile-i se ridică, formulează cuvinte; și tot ce face este bine făcut. Dar în cele din urmă, nu mai știi: ești tu sau ești celălalt? Tu ești străinul, iar străinul este tu? Și ale cui acțiuni sunt juste și corecte? Simți mereu atâtea componente străine în tine. Ai fi în stare să pleci, undeva, drept înainte, fără să stai pe gânduri, fără nici o țintă, cât mai departe... atât de dulci sunt sunetele viorii.

Kinsley tăcu. Fața sa se profila, osoasă, în întunericul serii; cute adânci coborau din dreptul nărilor până la colțurile gurii cu buze subțiri. Gam nu-și dădea seama că nu vorbea despre sine însăși și sentimentele ei proprii; că ceva țâșnea ca o umbră din ea, punând stăpânire pe ființa ei; că se angajase în eterna luptă dintre cele două sexe, care stă la pândă, ascunsă după masca dăruirii și a afecțiunii. Bănuia doar că este vorba despre o luptă, chiar dacă aceasta primise denumiri frumoase – și că lupta devenea tocmai atunci mai crâncenă când era învăluită în apelative inofensive.

Încercă să fie degajată; dar din în când recurgea la enunțuri echivoce pentru a-l provoca pe Kinsley. Modul cum para o făcea să-i intuiască gândurile. Kinsley evita formulările clare, înainta câțiva pași, anihilând însă imediat, cu o observație nevinovată, urmele lăsate și direcția în care o apucase, așa încât orice avans părea doar accidental. Își înșiruia ușor cuvintele, în mod jucăuș și indiferent, dar fără a-și pierde nici o clipă poziția dominantă. Se echilibra de fiecare dată, regăsindu-se în diferite puncte îndepărtate; dacă Gam îl urma, strămuta dintr-o dată jocul – cu un gest, cu o întorsătură neașteptată – la nivelul unei atitudini nepărtinitoare, pur omenești, așa încât Gam amuțea derutată. Dar în ea se trezeau fermitatea și dârzenia. În surdină se auzea deja zăngănitul armelor.

Într-o discuție care se contorsionase, ajungând la semiconfidențe și semiconcesii și care abandonase atitudinea precaută, rezervată, încercând să-l tatoneze pe adversar fără a-și da în vileag intențiile, se înfiripă – ca o consecință a unei argumentări obiective – întrebarea legată de trecutul lui Kinsley.

Acesta făcu un gest care semnifica lupte, nostalgii, dorințe și dificultăți depășite; cu o mișcare a mâinii, anihilă ani întregi.

— Uitate toate... ce poate fi mai lipsit de importanță decât trecutul...

Gam deveni deodată atentă, auzind alături de ea inflexiunile unei voci melodioase. Cineva se apropiase de masă și vorbea cu Kinsley. Omul se înclină în fața lui Gam cu politețea distrată a celui care urmărește cu totul altceva și spuse:

— Sunt de o zi întreagă pe drum doar de dragul acestei convorbiri de câteva minute. O amânare de o jumăta-

te de oră ar face-o inutilă. Hazardul constelației umane se dă înapoi în fața consecvenței lucrurilor. Prin urmare, vă rog să mă scuzați...

Individul duse niște tratative scurte cu Kinsley. Apoi făcu un gest de încheiere și i se adresă, cu un surâs, lui Gam:

— Doar hazardul are valoare de lege... iar legea este totdeauna un hazard. Lucrul ieșit din comun se dovedește până la urmă a fi cel mai simplu... de aceea, nesocotirea unor forme nu poate fi atât de gravă..., încât să nu fie înțeleasă... în orice împrejurare...

Gam întrebă de-abia după câtva timp:

— Dar cine a fost...?

— Lavalette.

Kai organiză, într-o zi cețoasă, o sindrofie la el acasă. Gam sosi târziu. Stătu aici pentru prima dată de vorbă cu Purișkoff; îi atrăsese atenția alura lui juvenilă și băiețoasă când se apropiase de ea cu fruntea ridicată. Era relaxat, eliberat de o melancolie care nu părea cauzată de femei. Asta o făcea pe Gam să-l simtă mai apropiat. El o urmă fermecat de umbletul ei. Câinii se zbenguiau pe covoarele din fața ei, încremenind ca turnați în bronz negru, în clipa când ea își întorcea capul.

Braminta se apropie val-vârtej de ei; râdea, dar în vocea sa vibra teama. Purișkoff i se adresă cu o politețe calmă. Braminta intui imediat nuanța, se însufleți, vorbi insistent cu Gam, neglijându-l pe rus; dar când acesta făcu o mișcare, reveni – puțin prea repede – radioasă la el, îl atrase și pe Kai în discuție, îi zâmbi lui Rakolovna și îl împinse pe neobservate pe Vandervelde spre Gam; apoi amuți încet pe măsură ce discuția devenea mai animată, se uită

cu coada ochiului la Purișkoff și respiră ușurată, observând că Vandervelde se desfășura aferat în fața lui Gam.

Vandervelde încerca să o învăluie pe Gam, poantându-și spusele când cu ironie, când cu ușoară superioritate. Sesizând manevra, ea blufă amuzată. El reacționă pe loc, dădu înapoi, își recâștigă aplombul de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic și încercă să atace din altă direcție. Puse o mână foarte îngrijită pe brațul fotoliului din piele de culoare închisă, afișă plictis de viață, pândi melancolic să vadă efectul și ricoșă când Gam mimă o neînțelegere plină de naivitate. Mânios că ea îi intuise trucul fără a cădea în plasă, se enervă, renunțând deocamdată resemnat.

Rakolovna se apropie de el. Vandervelde îi șuieră câteva cuvinte, cerându-i ceva; ea răspunse cu blândețe. La ușa încăperii el o părăsi, intrând în camera de joc.

Purișkoff o căută pe Gam. Aceasta se sperie de expresia feței sale; în asemenea măsură își exterioriza sentimentele. Cuvintele lui o înconjurau ca ropotul unei ploi torențiale; le auzea zgomotul fără să le înțeleagă sensul. Ceva întunecat răzbătea la suprafață din propriile-i străfunduri implorând-o: deschide-mă.

Braminta înțelese situația. Interpretând greșit starea de absorbire a lui Gam, voi tocmai să spună ceva, iritată, când Purișkoff se ridică, o privi cu ochi lipsiți de expresie și se îndreptă spre muzicanți. Luă vioara din mâna instrumentistului, îi alungă pe ceilalți cu un gest și începu să cânte.

Braminta-Sola își dădu seama că totul este tardiv, că nu mai era nimic de făcut. Înțelese însă și că Gam nu avea nici o vină; că nimeni nu avea nici o vină. Un acces

de tuse îi zgudui trupul. Când se ridică, pe buza ei inferioară apăruse o picătură de sânge. Plecă, uitându-se până în ultima clipă la vioara lui Purișkoff.

Melodia aduse în cameră stepa și deșertul și vântul... Flăcăruia lumânărilor era mai slabă, femei negricioase se jeluiau în fața unui cort închis, noaptea se lăsa peste toate visurile, luna își răspândea lumina lividă pe șesurile fosforescente. Acum se înteți și vântul, constelația lui Orion urcă rapid și fantomatic pe firmament, stelele se roteau, noaptea se fărâmă.

Pe Gam o treceau fiorii. Șirul de idei se destrăma, baza solidă a lucrurilor și a conexiunilor se năruia, lăsând loc singurătății. Conceptele și cuvintele se cufundau; rămânea valabil un singur lucru: viața instinctuală, apropiată de regnul vegetal și animal. Forța neînfrânată a structurii universului. Țelul final era pântecele – niciodată fruntea. Deoarece pântecele era roditor; el însemna pământul și viața.

Gam înțelese dintr-o dată că femeia nu dispune de cuvinte: limbajul și gândirea erau apanajul bărbatului. Femeia se înfiripase din tăcere. Sălășluia pe un tărâm străin și se limitase să învețe limba lui; dar aceasta nu era și limba ei. Femeia trebuia să-și exprime intimitatea prin noțiuni care nu corespundeau firii ei, aparținându-i bărbatului. Încerca deci să se facă înțeleasă, dar nu reușea niciodată. Bărbații nu o vor putea înțelege niciodată.

Se prefigura astfel destinul femeii: refugiul la plăsmuitor; spune *tu* ce se petrece în mine – eu nu sunt în stare să vorbesc. Eterna servitute, eterna ură, eterna resemnare.

Gam simți că i se urcă un val în piept. Încercă să-l înfrâneze căutând cuvintele adecvate, dar acestea nu se potriveau; încercă să găsească expresia adecvată, dar

cuvintele se frângeau ca o cheie vârâtă într-o broască străină; se străduí să spună ce o frământă, măcar să formuleze un gând, dar acest ceva se sustrase fără a fi luat o formă concretă și se fofilă în tăcere, pierzându-se printre verigile gândurilor; contrariată de magia mută a sexului ei de care nu reușea să se desprindă, Gam rătăcea, derutată, trecând dintr-o cameră într-alta; la un moment dat dădu de Rakolovna care se ghemuise într-un ungher, cu ochii răvășiți.

Cuprinsă de afecțiune, Gam înlănțui, ca o soră, umerii femeii obosite, lipindu-și obrazul de al ei, respirând și plângând împreună cu ea și abandonându-se disperării, până când hohotele se potoliră, trecând într-un plâns liniștitor.

Când puse jos vioara, Purișkoff constată că rămăsese singur; el frânse încet în două instrumentul, apoi ieși afară în vântul tăios și rece care se încleștase în sârma stâlpilor de telegraf.

Clerfayt sosi la Davos peste două zile. O vizită pe Gam într-o seară găsindu-l pe Purișkoff la ea. Clerfayt înțelese imediat situația; admiră câinii, dar îl anihilă de la bun început pe rus, vorbindu-i cu un ton plin de condescendență, ba chiar cu un anume patos; nu îl jigni, dar îl minimaliză totuși în felul acesta.

Gam îi puse o serie de întrebări referitoare la viața sa. Clerfayt își schiță evoluția, descrise succint și în mod amuzant câteva aventuri din Balcani, o seară petrecută în Normandia și ajunse apoi la avioanele sale, dând o serie de detalii concrete și atingându-și în felul acesta scopul: adică făcu o aluzie vagă la zborul la Luxor fără a vorbi explicit despre el.

Gam își reaminti de deșertul care părea auriu în nisipul și praful depărtărilor, de bâzâitul elicelor, de scârțâitul aripilor...

Clerfayt reînviase trecutul doar în măsura în care i se păruse necesară o introducere în atmosferă; se referi apoi în treacăt, cu aparentă gravitate, la sfârșitul tragic inevitabil – el rosti chiar cuvântul – și schiță o imagine luminoasă a viitorului. După care adăugă treptat că doar un fundament solid te poate prezerva de consecințele funeste ale unui spirit aventurist, și anume o plăcere rafinată: să îngreunezi contactul existenței cu sfera vieții, coborând la rangul de meșteșug ceea ce ar trebui să rămână un joc liber. În mod ciudat, tocmai euforia subtilă a neînfrânării necesită o ancorare în condiții ordonate, precum și conștientizarea clară a acestei ancorări, deoarece în caz contrar este imposibil să dobândești o distanță critică și o atitudine ironică față de tine însuți. Un aventurier lipsit de bază socială rămâne un vagabond care nu poate ajunge la conștiința forței sale deoarece nu dispune, în sine însuși, de o oglindă și de un pol opus. Și, în fond, scopul tocmai acesta este: să fii conștient de propria ta entitate, de propria ta forță, mereu, în orice împrejurare. Săriturile la distanță mare pot fi făcute doar de pe o platformă sigură. Clerfayt aduse, fără efort și în mod convingător, argumente care demonstrau că femeia are nevoie de bărbat ca bază operațională – adică de anumite auspicii burgheze, de o anumită rectiliniaritate ca punct de sprijin în derularea bizară a existenței sale, cu alte cuvinte, de un mariaj formal.

Dar după ce rosti aceste ultime cuvinte, se abătu imediat de la temă, interesându-se de planurile de viitor ale lui Gam și comentându-le liniștit. Când ea vorbi despre

Roma, Clerfayt propuse Napoli, criticând Roma ca oraș al unor spectacole plictisitoare; apoi trecu cu aplomb la asalt și, după câteva cuvinte introductive, îi propuse deodată lui Gam să devină soția lui.

Așteptă răspunsul timp de câteva secunde, aplecându-se puțin înainte și pândind expresia feței lui Gam. Pe urmă se ridică liniștit îndreptându-se spre ușă.

Ajunsese deja în vestibul când Gam îl chemă înapoi, zâmbind:

— Vreți să plecați deja?

Clerfayt făcu un gest defensiv:

— Vă plac situațiile penibile?

Gam nu răspunse imediat. Bănuind că voia să-l intimideze, Clerfayt se opri în loc fără să întrebe nimic, încremenit în nemișcare; doar trăsăturile impenetrabile și stăpânite ale feței se relaxară. Gam arătă spre un fotoliu. El se cufundă între perne. „Oare de ce nu se așază normal", se gândi Gam, mulțumindu-i pentru propunere. Clerfayt păstră o tăcere prudentă. Orice cuvânt putea fi fatal.

Gam începu să se joace cu degetele, părând nehotărâtă. Tocmai aici era capcana, după părerea lui Clerfayt. Ea lăsa, cu multă iscusință și degajare, în sarcina lui motivarea acestei propuneri.

Dar Clerfayt se decisese deja. Sugeră, cu formulări vagi, o ipoteză: crezuse că ea îl înțelege. Văzu că Gam continua să se joace cu degetele și pricepu în acea clipă că doar o intervenție rapidă îl mai putea salva.

Dădu impresia că se retrage cu grijă și evită în mod discret răspunsul. Gam nu capitulă, provocându-l încă o dată. El mimă nesiguranța, ca și cum ar fi căutat o ieșire din impas. După cum se și așteptase, ea îi bară calea de retragere. El explică acum, ezitând și cedând parcă insis-

tențelor, că, având în vedere împrejurările, se simțea obligat moral să compenseze imixtiunea lui nefastă în viața ei, oferindu-se să-i asigure o bază asemănătoare celei anterioare.

În afară de aceasta, adăugă uitându-se fix la Gam, nu ar fi vorba *doar* de o obligație; dimpotrivă; ar fi procedat în același fel, chiar dacă obligația nu ar fi existat.

Trucul prinse. Deși propunerea fusese făcută la maniera serioasă, Gam conchise acum că doar obligațiile amintite îl determinaseră pe Clerfayt să o ceară în căsătorie. Tocmai ultima propoziție o întărea în această convingere.

Dar amintindu-și că o luase foarte de departe pentru a ajunge în cele din urmă la problema esențială, își redobândi buna dispoziție. Și el își recâștigă aplombul, glumind în ton cu ea; cică se bucura văzând-o atât de liberă de prejudecăți, deși explicațiile sale nu erau lipsite de o doză de probabilitate – după cum va trebui și ea să admită.

La plecare spuse în treacăt că nu fusese încă niciodată refuzat atât de categoric.

— Refuzat? triumfă Gam cu ironie.

Clerfayt pară încă o dată lovitura:

— Poate că am anticipat, așteptându-mă la acest rezultat.

Dar nu se putu abține să nu întrebe:

— Erați atât de voioasă; există deci altcineva...?

Gam zâmbi:

— Niciodată altcineva... totdeauna același...

În timpul reuniunii de la hotel, sosi un mesager din partea lui Purișkoff. O rugă pe Gam să-i acorde câteva

minute și îi spuse că, după părerera medicului, lui Purișkoff i se apropia sfârșitul; Gam se duse de îndată la el.

O veioză mică arunca reflexele unei lumini mate pe patul lângă care se ghemuiseră câinii. Când intră Gam, unul din ogari se ridică. Medicul îi făcu un semn din ochi și părăsi încăperea. Gam se aplecă asupra muribundului. Mantia largă îi alunecă de pe umeri, căzând pe câini. Era în ținută de seară, de parcă ar fi venit la o sindrofie.

O liniște mormântală învăluia camera. Nici un zgomot nu pătrundea de afară. Și ceasul fusese oprit. Timpul încremenise. Nu mai exista nimic în afara feței livide dintre perne.

Doar această față mai părea însuflețită. Umbrele care zburau deasupra frunții scofâlcite erau atât de impresionante în tăcerea înțelenită a camerei, încât Gam avea senzația că, la fiecare tresărire a frunții, prin încăpere flutură aripi uriașe.

Mâna de pe pătură începu să se strângă inimaginabil de încet. Gam resimțea mișcarea în mod dureros, parcă fizic. I se părea că totul depindea de posibilitatea degetelor de a atinge podul palmei, așa încât respiră ușurată văzând că pumnul s-a închis. Îi zvâcneau tâmplele, umerii se agitau sub bretelele înguste ale rochiei și deodată simți că o copleșește un val de duioșie.

Ea mângâie pumnul strâns, având impresia că nu fusese niciodată atât de fericită ca acum când văzu că pumnul se deschide sub mângâierea mâinii ei calde, că degetele se întind, fără să vrea, încetul cu încetul, până când rămaseră pe loc, lungi și palide.

Gam întâlni privirile lui Purișkoff. Deși era convinsă că el nu o mai vede, îi simțea ochii îndreptați în mod amenințător spre ea. Nemaiputându-i suporta, strecură

cu grijă o pernă îngustă sub capul său. I se păru aproape că un zâmbet slab înflorește pe buzele sale.

Aceste buze vor încremeni peste câteva ore. Această frunte se va răci. Sângele pulsa încă, gândurile funcționau încă, bântuind ca niște luminițe rătăcitoare pe valul care urca încet și se va revărsa în curând, acoperind zăgazurile spiritului. Energia trupului se acumula rotindu-se în haosul de neînțeles al descompunerii.

Valul urca nestăvilit. Dar deasupra procesului de cunoaștere aflat în degringoladă, deasupra farurilor instinctelor care cereau ajutor, deasupra ultimei încleștări dintre dorința de a trăi și apele negre care înaintau vertiginos, se înălța, în vâlvătăi purpurii și albăstrui, aurora boreală a delirului, țesând nimburi în jurul plăsmuirilor de vis și aruncând, ca o Fata Morgana, lucruri de mult uitate, de mult distruse, de mult dispărute, în vâltoarea plină de oroare a sângelui otrăvit.

O ultimă zvâcnire dărâma toate stavilele din fruntea agitată de spasme. Întâmplări de toate felurile țâșneau, confuze și contorsionate, la suprafață, amestecând trăirile, dorințele și incertitudinile – un început de primăvară într-un mestecăniș, figura unei fete, un miros din patrie, o ruletă puternic luminată, o dimineață geroasă cu pistoale de oțel, femei, o indescriptibilă cantilenă cântată de flauturi, flori de grozamă în jurul unui pat, grozamă galbenă în floare în jurul unui pat scund, patul său, el concrește cu patul, patul concrește cu grozama, se cufunda, pământul se înălța, un strigăt pornit din ceruri, care apăsa, sufoca... buzele tremurau, cuvinte mute se rostogoleau fără zgomot de pe pragul gurii, trupul se zvârcolea, ceva se opintea să iasă din el, se poticnea, se acumula, lupta să se salveze din ghearele morții... Gam

bolborosea, vrând să ajute, să ajute, să țipe, să țipe fără întrerupere – dar deodată ceva își fă cu apariția în cameră – o alunecare împleticită, o mână zăngănitoare – pereții se înclinară, ușile se sparseră, plafonul coborî, se contorsionă în linii sinuoase, umbre de animale se prăvăliră una peste alta din unghere, lumea gemu într-un spasm nedefinit, țipătul tăcut al acestui piept răsună asurzitor... Gam se prăbuși pe podele, înfigându-și degetele în ceva moale care încetă să opună rezistență și așteptă ghemuită, îngrozită, momentul înfiorător, exploziv, șuierător, urletul, ultimul...

Trupul lui Purișkoff se relaxă. Ochii lui luaseră o înfățișare sticloasă, de o transparență tulbure, incomprehensibilă – apoi spasmul pupilelor cedă, pieptul se scofâlci, iar aerul ieși din plămâni cu un oftat greu și prelung.

Când Gam se încumetă să se uite în jurul ei, constată că era pe jumătate culcată pe covor, cu un genunchi sprijinit de pat. Fără să-și dea seama, își îngropase una din mâini în beregata unui ogar, strangulându-l. Trupul câinelui era inert.

Se ridică istovită. Simțea în gură un gust fad de sânge. Spinarea îi era ca frântă. Se sprijini de marginea patului, neputându-și desprinde ochii de pe Purișkoff. Obrazul acestuia era descărnat. Linii străine îi brăzdau fața. În jurul nărilor apăruseră umbre. Pielea lua o nuanță lividă.

Gam nu-l mai recunoștea. Ceea ce vedea în fața ei era ceva cât se poate de străin, încremenit, înfricoșător, care insufla spaimă vieții calde din ea. Își scutură de mai multe ori capul, făcu un pas și îi închise ochii. Dar de sub pleoapele pe jumătate ridicate răzbătea, în reflexele lămpii, o lumină ciudată, perfidă, de parcă o flacără s-ar oglindi într-o substanță cornoasă de culoare deschisă,

de parcă o materie vie ar fi intrat deja în descompunere, de parcă s-ar răspândi deja adierea de putregai a unui cavou, de parcă procesul de dezintegrare ar fi început deja în spatele frunții... Dintr-o dată își dădu seama: a murit! Se dădu, împleticindu-se, înapoi, ieși în fugă din cameră fără să-l observe pe medicul care venea în grabă, alergă îngrozită, privind drept înainte, afară, sus, pe lângă portar, în camera ei, căzu pe pat și rămase acolo până în dimineața următoare, când se duse, ametită, la fereastră. În zăpada cenușie se vedea în depărtare o lumină verde, puternică. Nu va mai uita niciodată această imagine.

Clerfayt părea să o neglijeze pe Gam. Braminta-Sola îi căzu în brațe. O luă fără a-i da importanță; ea nu se împotrivi. Reziduurile unei vieți lipsite de contur nu mai permiteau, în cazul ei, configurarea unei atitudini lipsite de echivoc. Ceea ce ar fi putut-o salva odinioară, ducând-o la o existență liniștită, accelera acum decăderea ei.

Clerfayt avu un conflict acut cu Vandervelde. Răsturnă o masă de joc, dădu cărțile pe față și arătă asul dublu cu care trișa Vandervelde; acesta părăsi localitatea în aceeași seară.

Gam nu se lăsă amăgită de excesele lui Clerfayt, care renunță la orice mască și vorbi pe șleau. Se referiră pentru prima dată la trecut; dar în timp ce stăteau de vorbă, el își dădu seama că cel ce este în stare să discute despre ceva a depășit deja cele întâmplate și înțelese deodată că asta însemna sfârșitul relației lor.

Acesta venise pe nesimțite, fără zbateri, dar atât de irevocabil, încât nici energia sa nu încercă să i se împotrivească, acceptând totul ca o lege imuabilă.

Lui Gam îi plăcea componenta alertă, mereu trează din el, impetuozitatea dorințelor lui și puterea de concentrare încordată. Voința sa hrăpăreață izbutea să se impună. Dar doar pentru o oră, nu pentru totdeauna. Căci nu reușea să pătrundă, cu cerințele sale, până în acel domeniu tainic care reprezintă insula și sanctuarul femeii. El doar atrăgea, nu cucerea. Înainta, iscusit și adaptabil, fermeca prin consecvența sa maleabilă, dar claca în fața porții. Era prea crispat și se destindea la momentul cel mai puțin oportun. Doar ceea ce este firesc își poate croi drum.

Clerfayt stătea ghemuit, privind în gol. După plecarea sa, Gam simți în jurul ei o singurătate pe care nu reușea să o definească. Omul era întotdeauna singur. Iubirea însemna doar un refugiu temporar. Sângele nu oferea răspuns – doar o senzație de securitate. În schimb, ducea, în mod enigmatic, mai departe întrebările. Oare maternitatea nu reprezenta începutul și sfârșitul tuturor lucrurilor?

Gam se văzu copleșită de o dorință fierbinte: să simtă o prezență caldă în jurul genunchilor, să audă o guriță gângurind, neajutorată, primele cuvinte. Să trăiască mai departe transferându-și toate dubiile, toate singurătățile într-un copil.

Copilul însemna împlinire și liman. Existența dobândea anvergură, se descâlcea devenind coerentă, clară, delimitată și legată. Se înnoda și primea o direcție, un sens. Existența se transforma în dorința de a se pune în slujba altuia.

În comparație cu aceasta, tot restul nu era decât renunțare, zădărnicie. Totuși, Gam știa că va trebui să facă față unor dificultăți tot mai mari pentru a se regăsi pe sine însăși. Chiar dacă se va risipi în loc de a ajunge, în liniște, la o purificare interioară, drumul acesta era inevita-

bil. Singura lege valabilă în cazul ei, singura lege căreia trebuia să i se supună în mod necondiționat era cea a spațiilor nemărginite, a mărilor nesfârșite.

III

Locuința lui Gam din Veneția se afla pe Canal Grande. O gondolă trecea în fiecare noapte pe sub fereastra ei. Când ajungea la o distanță de la care zgomotul vâslelor nu se mai auzea, o voce bărbătească intona o serenadă din Umbria. Vocea se propaga pe apă și pe valuri – ecoul se pierdea, apoi se întărea iar, ca un tremolo lent încropit între apă și zidurile casei, de parcă acestea ar fi captat în adâncurile lor sunetul grăbit, impunându-i ritmul mai domol al apei.

Această rezonanță bizară imprima vocii un timbru fantomatic, nepământean. Glasul ar fi putut proveni atât din văzduh cât și din valuri. După ce cântecul se pierdea, Gam își începea plimbarea cu gondola, pe canale. Lumina lanternei îi croia drum gondolei. Trezea bezna încremenită așternându-se, caldă și roșiatică, pe barcă. Stemele din piatră prindeau culoare și strălucire, portalurile sculptate păreau să se fi închis tocmai acum, fără zgomot – aveai impresia că, în umbrele care se topeau, îi zăreai pe cavalerii cu spade zăngănitoare la cingătoare, ascunzându-se după coloanele luminate care parcă se apropiau de tine. Visul încremenit în piatră al renașterii trecea pe lângă tine scânteind în lumina tremurătoare a felinarelor.

Dar el lua sfârșit după trecerea gondolei. Întinderea vastă se comprima, lumina dispărea, strălucirea pălea, căldura se pierdea. Întunericul înghițea iar peisajul, fâlfâind în urma bărcii ca un liliac cu aripi mari, adunând ceea ce îi răpise lumina și înglobând totul în monotonia nopții.

Gam intuia cu teamă că această fantomă nu putea fi evitată. Ridică lanterna, o îndreptă spre spate acoperind-o, până când văzu că fasciculul luminos cade pe o suprafață delimitată a apei. Năluca rămase în urmă dând, obosită, din aripi și se refugie în umbra palatelor. În momentul în care lanterna era ridicată, ea ieșea iar la iveală, luând-o pe urmele bărcii.

Gam era pe punctul de a depune armele când luna răsări de după acoperișuri, schimbând peisajul. Desprinse întunericul din lanțurile care îl țineau încătușat, așa încât acesta reîncepu să plutească. Eterul său argintiu se prelinse în jos prin mii de tubulețe subțiri ca firul de păr și anihilă forța gravitației. Palatele masive primiră aspect de filigran; coloanele se odihneau pe suprafața apei, casele pluteau în liniște, ca Arca lui Noe. Fațadele luceau; linia îngustă ce marca împreunarea dintre apă și piatră semăna cu brațul unei balanțe menită să țină în echilibru clădirile care se înălțau spre cer și reflectarea lor în oglinda apei. Uneori păreau să se clatine și anume când, de după colț, se pornea un vânticel grăbit, incert, care se potolea în curând.

Sub arcurile podului se rătăciseră fâșii de noapte. Căldura absorbită de ele se depunea acum, ca o baie încropită, pe piele. Reflexe palide se așezară, timorate sau impertinente, pe întunericul din arcadele ferestrelor, ca niște cocote în fața judecătorului.

Cerul se lumina, devenind opalescent și transparent datorită afluxului mai puternic al luminii reflectate de

acoperișuri și apă. Corporalitatea obiectelor părea, în felul acesta, mai estompată.

Și gândurile își pierdeau consistența, devenind impresii afective care se înălțau spre cer ca niște ciocârlii și nu se mai întorceau. Mâna slobozea tot mai multe; ele dispăreau nestânjenite de intervenția modelatoare a spiritului.

Chiar și propriile contururi păreau să se topească; bordurile argintii diluau linia brațelor, contopind-o cu atmosfera imperceptibilă. Simțeai o boare nedefinită pe piele. Încă puțin și existența umană se dizolva în următoarea briză care dormita, obosită, pe trepte.

Noțiunea timpului dispărea; dangătul clopotelor era parcă aer sonor, nu memento mori. Tot ce fusese încâlcit în timpul zilei primea, în inconștient, forme clare, adierile întâmplătoare se risipeau, sentimente vagi prindeau contur în jurul unui nucleu, concentrându-se – așa cum pilitura de fier se lipea de magnet – împrejurul unui pol situat aiurea.

Gam avusese de mai multe ori impresia că îl vede, pe stradă, pe Kinsley îndreptându-se spre ea. Acest fapt îi amintea de ultimele săptămâni, când ezitase, încercând să amâne o decizie, care între timp luase, de la sine, forme tot mai concrete.

În consecință, era vorba doar despre o autoamăgire când își întrerupse călătoria la Parma și Bologna pentru a rămâne câteva zile acolo. Căci știa foarte bine că vrea să meargă la Kinsley.

Petrecu încă o seară lungă pe terasele din Genova, privind marea care înconjura într-un arc uriaș orașul.

Niște transsexuali foarte fardați mâncau înghețată, flecărind cu vocile lor sparte. Când violonistul începu, la lăsarea nopții, să cânte o romanță, Gam simți un val de duioșie urcându-i-se în piept; pleoapele îi erau grele din cauza lacrimilor adunate în ochi.

Ce emotivă am devenit, se gândi, având senzația că ființa ei se răspândește pe o luncă. Nu melodia sentimentală o făcea să fie atât de impresionată. Poate că ritmul noului drum, care îi schimba acum tactul în sonata vieții ei; poate conștiința subită a viitorului care o aștepta; sau poate că un talaz întârziat trezea în ea amintirea emoționantă, înăbușită până acum, a unei zile de mult apuse; iar aceasta revenea fără nici un motiv, dar cu atât mai tandră. Gam nu-și dădea seama; în ea se consolida însă, înlăturând orice altceva, o hotărâre: să se caute pe sine însăși, să se piardă și să se regăsească în viitorul incert, care – având în vedere că ea era femeie – purta un nume fiind legat de un om: și anume, Kinsley.

Orașul dispăru în urma vaporului. Zgomotele portului amuțiră; se porni un vânt. Țărmul atârnă încă multă vreme deasupra apei, ca o sutană plină de falduri. Era pustiu; doar un păstor își păzea turma de capre pe un platou. Se profila, nemișcat, pe linia orizontului care părea să se rotească; cerul antic se sprijinea pe umerii săi.

Marea vuia neîncetat, o zi după alta. Insule scunde, cu verdeață și căsuțe albe, se furișau pe lângă vapor, cufundându-se apoi în fumul auriu. Faruri fixe și faruri plutitoare tiveau intrarea în La Plata, bancuri de nisip încetineau călătoria, dar în cele din urmă apăru rada orașului Buenos Aires.

Gam suferea din cauza vântului uscat. Kinsley îi propuse să plece în interiorul țării, unde își avea moșiile. Câtva timp drumul îi duse paralel cu linia ferată spre Rosario, apoi o intersectară spre est. În ziua următoare văzură o herghelie de mustangi galopând în fața lor. Erau însemnați cu inițialele lui Kinsley, fiind animalele sale.

Dar drumul mai dură câteva zile. Pe coline creșteau, în bătaia vântului, tufe de mure; fâșiile de nisip ale lagunelor se întindeau până departe, în mare. Iarba de stepă era tot mai înaltă, o serie de *gaucho* îi însoțiră câtva timp călare, învârtindu-și lasoul în mână. Un vultur se roti aproape o oră întreagă deasupra lor, în același punct. După-amiază câmpul de sare începu să scânteieze în irizații cenușii; apoi urmă un șir îngust de dealuri acoperite de arini. Acesta deveni mai lat. Apărură clădiri plate. Noaptea vuia ca un roi compact de albine când mașina coti în vâlceaua în care era așezată ferma.

Câinii se năpustiră lătrând, îi adulmecară și începură să urle de răsuna văzduhul. Servitoarele ieșiră cu lumini în mână, strigându-i pe câini și alergând de colo-colo. Animalele nu puteau fi stăpânite, îl recunoscuseră pe Kinsley și săreau în jurul lui. O nursă își rostogolea ochii, mângâindu-l pe spate. Apoi îi zâmbi lui Gam. Era fosta lui doică.

Administratorul veni în grabă, revărsând asupra lui Kinsley un potop de cuvinte. Acesta îi respinse însă pe toți cu o mișcare a mâinii, o luă în brațe pe Gam și o duse înăuntru înconjurat de animalele care lătrau și de agitația voioasă a casei.

În timp ce aducea castroanele cu mâncare, nursa sporovăia neîncetat. Kinsley o asculta fără a o întrerupe. Gam se simțea stingheră și marginalizată. Își dădea seama că

o convieţuire de atâţia ani crea şi între oameni inegali o legătură mai puternică decât orice altceva. Îl simţea pe Kinsley mai străin şi în acelaşi timp mai apropiat. Noua ambianţă făcea parte intrinsecă din el; nu era un termen de comparaţie care să scoată în evidenţă contrastul, ci un cadru care i se potrivea. El se integra în acest mediu nou fiind parte componentă a lui; nu câştiga în înălţime, ci în anvergură, fundalul sprijinind şi confirmând fiinţa lui.

Câinele lui Purişkoff se ghemuise lângă Gam. Se gudura privind plin de teamă spre uşă, unde îi auzea pe ceilalţi câini lătrând. Haita îl atacase la sosire. El o luase la fugă, îi înfipsese urmăritorului său colţii în beregată, apoi ţâşnise, ca o dungă neagră, în curte, intrând în casă şi căutând adăpost la Gam. Aceasta îl strânse lângă ea, simţind cum îi tremură pulpele. Era şi el tot atât de străin ca ea.

Ţânţarii ţiuiau în faţa plaselor de la ferestre. O indigenă fixă plasa deasupra patului lui Gam şi stinse lumina. Apoi murmură ceva ininteligibil, încrucişându-şi mâinile. Gam adormi imediat.

În ziua următoare îl însoţi, călare, pe Kinsley care voia să-şi viziteze hergheliile. *Gaucho* îi povestiră despre fluviu şi despre exploatatorii cu care avuseseră o răfuială; despre indieni fantomatici care s-ar ascunde cică în păduri; despre lumina ciudată care bântuie în nopţile fără lună pe stepă, ca o ameninţare lividă. Apoi îl rugară pe Mac să le cânte ceva. Acesta era cel mai tânăr dintre ei. Dar Mac se uită la Gam şi declară că îi era stricată chitara.

Sosi un om călare, strigând de departe că hangiul primise un butoi cu rachiu. Se iscă un tumult. Începură cu toţii să ţipe şi să fluiere, chemându-şi caii. Apoi plecară

în galop. După o oră ajunseră la cârciumă. Aceasta se înălța, adormită, printre copaci. *Gaucho* făcură tărăboi în fața ușilor și ferestrelor până când la etajul întâi apăru țeava unei puști și o față scrutătoare. Băieții împinseră țeava puștii la o parte cu lasourile lor și cerură, urlând, să fie lăsați să intre. Hangiul se liniști, închise fereastra și deschise ușa.

Gam și Kinsley porniră mai departe. Perdeaua întunericului se închise în urma lor. Copitele cailor tropăiau cu un zgomot surd; ecoul care venea din pământ avea rezonanța unor castaniete subterane. În cele din urmă Kinsley opri caii; descălecară amândoi și se culcară în iarbă, ascultând cu urechea lipită de pământ. Acesta răsuna de tot felul de zgomote, mai îndepărtate sau mai apropiate – stepa își avea limbajul ei. Herghelii invizibile galopau în noapte.

Când o luară din loc, ducând caii de căpăstru, zăpușeala îi înconjură de parcă s-ar fi concentrat pe pământ, întinzându-și acum năvodul perfid pentru a-i trage și pe ei în jos. Animalele începură să se agite și să trepideze ușor. Temperatura creștea. Lipicioasă ca nămolul, căldura bloca respirația, pătrunzând, lenește, în plămâni. Pe cer apărură nori care înghițiră luna. O lumină gălbuie ca flacăra de pucioasă trecu peste stepă. Apoi se porni să fulgere și tăcerea care se lăsase brusc fu întreruptă de un murmur surd. O herghelie de mustangi se apropie, gonind ca o ceată de umbre, se întoarse, se dispersă, se regrupă, nehotărâtă în lipsa unui conducător. Gam simți o adiere fierbinte în ceafă. Un mânz își lipise, temător, nările umede de ea. Grumazul îi tremura, respira agitat și repede, sări înapoi, se opri o clipă încremenit, apoi o porni, sforăind, în galop. Animalele se ridicau în două

picioare, smucindu-se din frâie, își azvârleau capul în sus și de-abia mai puteau fi stăpânite.

Un fulger sfâșie deodată norii grei, urmat de bubuitul unui tunet.

— În șa! îi strigă Kinsley lui Gam.

Caii scrâșniră din dinți, pornind în galop. Vântul mătura iarba, formând vârtejuri care le biciuiau fețele cu praf și pietricele. Apoi alungă de la spate animalele care galopau înnebunite, de parcă n-ar fi vrut decât să scape de cataclism. Fulgerele brăzdau fără întrerupere cerul. Ziduri late scoteau vâlvătăi, izbucnind în focuri magice; printre ele țâșneau râuri de strălucire albăstruie. Sub loviturile puternice ale unor securi uriașe, firmamentul părea să plesnească, fulgerele deschideau artere uriașe ale infinitului într-o bătălie mitică cu noaptea care oblojea mereu rănile cu pătura de catifea a întunericului ei.

Herghelia de mustangi înconjurase un arbore, ridicându-se în două picioare; caii își rostogoleau ochii în care albul lucea înfricoșător. Cei mai puternici armăsari rămăseseră la margine, dând din copite și mușcând aerul ca să se apere de primejdie. Mânjii fuseseră luați la mijloc de către animalele mai bătrâne.

Calul lui Gam se repezi spre herghelie. Ea se văzu, într-o clipă, singură, în înghesuiala trupurilor agitate. Spinările netede ale animalelor panicate străluceau în lumina fulgerelor ca talazurile unei mări pe furtună. Gam își ridică picioarele pe șa, ca să nu-i fie strivite și smuci frâiele. Dar iapa nu o mai asculta. Nervozitatea tovarășilor ei dezlănțuiți o înnebunise – necheza și se ridica în două picioare, încercând să-și azvârle jos călăreața.

Văzând-o pe Gam în mijlocul herghelei, Kinsley își plesni calul cu cravașa peste grumaz și se luă după ea.

Un armăsar încercă să-l muște de mână. El îl izbi cu revolverul între ochi, își trase calul înapoi și înconjură herghelia pentru a pătrunde până la Gam pe cealaltă parte.

Căzură primii stropi de ploaie. De pe spinările animalelor înspumate se ridicară aburi – un miros fierbinte, puternic, pătrunzător și amețitor, o dogoare formată din căldurile împerecherii și frica de moarte, care pătrundea în sânge, paralizând gândirea și rațiunea.

Dintr-o dată stepa începu să ardă, cerul se prăbuși într-o luminozitate de o stridență orbitoare, lumea se sfâșie spărgându-se și arzând într-un hău de lumină; un trăsnet lovise copacul. Herghelia se împrăștie. Câțiva mustangi rămaseră pe jos, zvâcnind. Copacul ardea ca o torță deasupra creaturii zdrobite. Gam își reveni când asupra ei se revărsară torente de ploaie; părul îi era năclăit de spuma albă scuipată de iapă. Simți că o cuprinde o pornire sălbatică ce înăbușă totul. Dădu drumul frâielor și îmbrățișă grumazul iepei care țâșni în galop, înnebunită de spaimă. Gam își îngropase fața în coama calului – avea impresia că este animal și element și goană și panică și exaltare...

Îngrozită de un fulger, iapa se întoarse. Kinsley încercă să-i taie calea pentru a o prinde. Dar ea sări la o parte deoarece nu-l mai recunoștea. Începu goana. Cele două animale galopau, gâfâind, unul lângă altul, oamenii își strigau, gâfâind, cuvinte ininteligibile, înghițite de vijelie.

Cu o mișcare hotărâtă, Kinsley își apropie rapid calul de iapă, prinse frâiele, o trase, în plin galop pe Gam pe șaua sa, strângând-o la piept și urlând, mândru, în noapte și furtună – până când calul său se prăbuși, scăldat în sudoare, sub ploaia torențială, iar cei doi se rostogoliră în iarba stepei, cramponați unul de altul.

Când ploaia încetă iar luna învăluia din nou ținutul în razele sale, Kinsley o culcă cu grijă pe femeia adormită pe șaua calului său, luând-o spre casă fără ca ea să se fi trezit.

Arșița se așternuse, lenește, pe fermă. Gam își răcorea mâinile în jetul de apă al fântânii arteziene. Răceala apei o atrăgea, de parcă s-ar fi putut infiltra în toate celulele trupului, relaxându-le într-un abandon plăcut și transformându-le în curgere, în fluid. Sub oglinda apei mâinile dobândeau o existență proprie. Ele se profilau, palide și liniștite, ca niște ființe ciudate, pe fondul verzui al apei. Crepusculul se înălța din adâncurile bazinului.

Bărbații reveniră din pădure. Vânaseră o șinșilă și un lup. Câinii începură să se agite, trăgând de pradă. Un râs plin de căldură acoperi învălmășeala de voci: fericit, gutural și blajin; o femeie tânără alergă în întâmpinarea soțului ei, care se întorcea de pe plantații. Nursa sporovăia despre pumele și celelalte animale ucise în ultimele luni; arătă gesticulând și înfiorându-se spre pădure: câte un jaguar venea noaptea până la fermă. Apoi oamenii intrară în case.

Gam făcu o plimbare pe stepă. Broaștele începură să orăcăie de parcă niște călugări fantomatici ar fi psalmodiat o vecernie. Deasupra ei zburau păsări scoțând sunete tânguitoare. Printre copaci liliecii fâlfâiau într-un joc agitat. Fluturi mari se înălțară deodată din mijlocul buruienilor, gândacii scânteiau printre firele de iarbă, păsările din stufăriș țipau melancolic, șoarecii de stepă țiuiau, iar greierii țârâiau. Salcâmii răspândeau un parfum puternic, de piele sălbatică.

Când veni Kinsley, Gam îl îmbrățișă fără să spună nici un cuvânt. Se lipi în tăcere de el, închizând ochii. Cât de

apropiat de moarte este acest sentiment de dezagregare, de contopire cu celălalt, se gândi – această renunțare la sine însăși, această senzație că te sprijini de altul, această dorință persistentă de a te aneantiza în celălalt: o moarte tandră cauzată de o mână iubită.

În Gam se înfiripă o reminiscență din vremuri de demult, pe care o surprinsese uneori la o mișcare, la ridicarea unei mâini, la un pas făcut înainte; și anume, impresia că i-ar fi fost deja cunoscute atât aceste acțiuni cât și semnificația lor ulterioară în contextul celor ce vor veni; de fiecare dată lăsase speriată capul în jos, simțind cu un fior ușor că trecuse deja, la un moment dat, prin această stare. Încolțise în ea convingerea că toate acestea nu îi erau străine...

Dar nu reușise niciodată să-și aducă aminte. Persista doar o vagă bănuială că o existență dublă s-a dezvăluit pentru o clipă în mod enigmatic; că o perdea s-a ridicat pentru un moment, deschizând perspectiva spre o altă viață, care existase poate înaintea celei actuale, fiind acum resuscitată, ca o fantomă, din caloriile spirituale asimilate, și pătrunzând în sfera conștientului. Sau să fie vorba despre anticiparea unei existențe care prindea de-abia acum formă, conturându-se în spatele pragului morții – oare iluzia lui „odinioară" și „după aceea" își trasa traiectoriile, strălucind magic deasupra prezentului conștient, desăvârșind parabola și transformând-o în cerc?

Gam tremura în răcoarea nopții. Intră în casa care o primi cu familiaritate. Zidurile ofereau un fel de cămin și adăpost pentru avalanșa de sentimente care o copleșiseră. Într-un ungher al camerei se ghemuise maimuța domesticită a lui Kinsley; se strecurase acolo în timpul

după-amiezei și se jucase cu cristalele de sare. Își ținea mâinile apăsate pe piept, într-un gest ciudat, emoționant. Reflexele luminoase venite dinspre fereastră cădeau pe fața sa când se mișcă. În ochii ei străluceau lacrimi.

Creatura întunecată o impresiona puternic pe Gam. Această viețuitoare acoperită de blană cafenie, în care pulsa ceva enigmatic și din care se rotunjeau acțiuni și mișcări asemănătoare cu ale noastre reprezenta un miracol înfricoșător; căci viața ei era mai necunoscută decât ceea ce nu viețuia; în ea bântuia o forță care rămânea inaccesibilă înțelegerii noastre. Încercam, ce-i drept, să o elucidăm, dar criteriul explicației noastre nu putea fi decât domeniul omenescului. Ce știam despre lumea purpurie și mistică ce coexista alături de noi, fiind totuși atât de îndepărtată de parcă s-ar situa pe altă planetă? Gam se îngrozi intuind singurătatea înfiorătoare care se căsca în fața ei, cuprinzând totul, cu ochii înspăimântați, într-o stare cataleptică, înmormântată în sine însăși.

Se ghemui în fața ferestrei și se uită afară. Deodată simți un cap moale lipindu-se de genunchiul ei. Câinele intrase pe nesimțite gudurându-se acum pe lângă ea.

Ce voia oare animalul? Ce gândea? Venise fără să fi fost chemat. Ce mecanism instinctiv impenetrabil declanșa această acțiune care părea atât de zguduitoare dacă o evaluai după criterii omenești? Oare câinele venea să-și aduleze divinitatea? Ce dezolanți erau acești zei umani! Nu știau nimic despre afecțiunea făpturilor lor, fiind dependenți de biata dragoste a unor ființe pe care nu le vor cunoaște niciodată cu adevărat. Lumea se află pe lună, luna în lume – oare cine o ținea în mână? Oare existența lui Dumnezeu era consecința tragică a omenirii?

Gam luă capul câinelui, uitându-se la el. Cele două perechi de ochi erau aproape una de alta. Ea își adânci privirile în ochii strălucitori pentru a surprinde taina lor. Animalul începu să se agite sub mâinile care îl țineau imobilizat, încercând să se răsucească, tresărind și clipind din ochi. Gam îi scrută privirile cu o teamă disperată. Câinele se liniști și se uită la ea. Irisul era nemișcat sub pleoapele ridicate.

Camera începu să se învârtească în jurul lui Gam. Obiectele se mișcau tot mai repede. Fâșii verzi se intercalau printre ele, fascicule de raze albe goneau sub fruntea ei, sclipind ca niște roți eoliene, până când rigiditatea arzătoare a ochilor ținuți căscați în mod forțat se relaxă, deschizând zăgazul lacrimilor, iar câinele se desprinse cu o mișcare bruscă din strânsoare.

Gam coborî treptele, ieși în curte, apoi pe poartă, sub cerul liber, unde vântul rece *pampero* scotocea, ca un lup, printre copacii întunecați.

Inspiră avidă, cu gura deschisă, răcoarea nopții. Dar starea de descumpănire nu o părăsi. Ceva îi strângea inima, ca o nălucă, sau ca o gheară – simțea că a ajuns la pragul care duce în haosul amorf, că este pândită de nebunie.

Se lăsă deodată o rouă deasă. Picuri de apă îngreunară ierburile. Părul și sprâncenele îi erau umede și reci. Gam începu să tremure. Nu voia să meargă mai departe; drumul se pierdea în întuneric. Voia să vadă oameni în jurul ei – oameni, o îngână batjocoritor ecoul. Un liliac i se rătăci în păr. Ea scoase un țipăt și fugi în casă. Kinsley încercă să o calmeze; capul său se profila în lumina lunii deasupra feței ei. Gam se cramponă de el trăgându-l în pernele pe care era culcată.

Bănuind care este cauza frământărilor ei, Kinsley o mângâie ca să o liniștească. Dar se retrase apoi, deși

Gam își apropiase, recunoscătoare, buzele de urechea sa, relaxându-se.

În dimineața următoare se uită în jur. Ziua era luminoasă. Aerul tremura deja afară, intrând, cald, pe fereastră. Nursa cânta în curte. Căruțele scârțâiau, câinii lătrau veseli, papagalii țipau. Lumea era rectilinie și ordonată. Formele se aliniau una lângă alta; viața se desfășura în siguranță și stabilitate în fața ușii.

Oare ce se întâmplase? O nălucă, un vis stupid. Noaptea cu vrăjile ei malefice trecuse ; se făcuse ziuă, totul trepida de viață, prezentul domina.

Gam era încă pierdută în reverii când intră Kinsley. Râdea arătându-i niște puișori de pisică fătați de curând. Aceștia se mișcau neîndemânatici pe plapumă, mieunând.

Gam îi aruncă lui Kinsley o privire copilăroasă, timidă și obedientă. Își aminti cum adormise. Fruntea ei se îmbujoră. Cu o mișcare rapidă, îi luă mâna și o sărută. După care începu să cânte voioasă.

În ziua următoare trecu pe acolo o caravană de catâri care venea din Sierra Cordoba. Transporta marmură și cupru. Conducătorul caravanei făcu un popas în apropiere de *estancia*. Oamenii care mânau animalele erau din Guyana și Tupi. Indienii aveau tatuat pe piept totemul tribului lor. Se întinseră la umbra salcâmilor mestecându-și tacticos turtele de mălai.

Conducătorul caravanei îi arătă lui Kinsley exemplare mai deosebite de minereuri: cuarțuri în dungi albastre și cristaluri de stâncă de o mărime neobișnuită. Lui Gam îi dărui două agate.

Văzând cât de multă bucurie îi fac, Kinsley îi aduse un șirag indian de cornaline și ametiste ferecate în aur.

Gam și-l puse seara în jurul șodurilor, alergând pe covoare, goală și albă, în lumina crepusculară.

După două săptămâni Gam și Kinsley plecară spre coastă; iahtul lui Kinsley era ancorat în rada portului. Pescărușii de toate soiurile îi însoțeau, iar în jurul vasului se zbenguiau delfinii. Gam zări la un moment dat aripa triunghiulară a unui rechin. Seara, apa era fosforescentă. Peștii zburători țâșneau până la înălțimea punții. Apoi iahtul intră în zona alizeelor.

Puntea la prova era separată de restul vasului printr-o velă menită să ofere protecție contra soarelui. Gam stătea într-un șezlong. Echipajul avea pauză de prânz; doar timonierul moțăia la post. Kinsley îl trimise jos la ceilalți, luând el cârma în mână.

Cerul învăluia vasul în albastrul său intens, întinzându-se până la linia orizontului; soarele se prăvălea din toate direcțiile. Zenitul atotcuprinzător se desfășura, uriaș, deasupra lumii. Totul încremenise în tăcere în acest moment culminant al zilei care își atinsese apogeul într-o liniște panicată.

Gam se ridică. Picături de sudoare îi apăruseră pe frunte. Un val de sânge îi pulsa în ochi. Își întinse brațele și își înălță capul, simțindu-și vinele saturate de soare. Copleșită de dulceața acestei senzații, își dădu jos hainele pentru a se abandona total îmbrățișării soarelui. Se lăsă învăluită de razele sale, îndreptându-și ochii închiși spre astru.

Prinsă între lumină și vuietul mării avea senzația puternică a eului ei, a existenței ei, în care se infiltra, cristalin, universul. Ea era atât marea cât și lumina, având

conștiința eternității. În ea cânta măsura tuturor lucrurilor: vasul cânta, vântul cânta, marea cânta, cerul cânta – deschise ochii în plin soare, simți o durere arzătoare, un vâjâit, un cântec, începutul și sfârșitul, toate deodată, bubuind și totuși liniștite: marele mister...

Mâinile ei tatonau, genunchii îi tremurau; Gam scoase un țipăt de extaz pe care nu-l auzi. Simțea în ea un vârtej, un dangăt cutremurat de fiori în care se prăbușise viața: poarta vieții, bazinul vieții, hăul vieții, în care trebuia să se prăbușească mereu viața: pântecul zămislitor. Viața țipa din ea, viața trepida în ea, viața ardea în ea; murmură ceva, întinse mâinile în gol, strânse din dinți scoțând gemete, gâfâi, prinse niște haine, nu înțelese ce spune o voce, îl trase pe bărbat deasupra sa, țipând:

— Soarele... îmbrățișează... cerul... îmbrățișează... obosit... lumea se revarsă... viața... se scurge...

Îl târî și pe bărbat într-o înlănțuire nebună, dementă – el o strânse de gât, aproape să o stranguleze. Pe jumătate sufocată, pe buzele ei apăru o trăsătură schimonosită de voluptate atât de intensă încât Kinsley îi dădu drumul. Ea îl trase imediat înapoi, dar el o împinse la o parte, privind-o îngrozit. Gam se ridică împleticindu-se, trecu pe lângă el cu pași plutitori și un surâs enigmatic pe buze, străbătu puntea cu capul înălțat și brațele lăsate în jos și dibui scările care coborau în hala echipajului.

Acolo o întâmpină semiîntunericul. Ezită o clipă – strălucirea albăstruie care o purtase pe sus se stinsese. Apoi auzi iarăși vâjâitul surd, iar prin lucarnă văzu iar cerul albastru.

Timonierul se trezi în hamacul său ștergându-și ochii și sări, pe jumătate adormit, din culcuș, cuprins de dorință.

Bucătarul chinez se repezi spre ei. O lascivitate libidinoasă îi desfigura trăsăturile, dându-i aspectul unei meduze. Încercă să-l împingă la o parte pe timonier, întinzându-și ghearele după coapsele lungi, albe, pe care le vedea în fața sa. Celălalt se apără, înșfăcându-l pe chinez. Acesta șuieră, vrând să-l sugrume pe frizon. Amândoi se tăvăleau pe podea încleștați unul într-altul, respirând greu, lovind și izbind.

Kinsley apăru în ușă. Puse mâna pe revolver sprijinindu-se de o grindă. Văzând că Gam se situa în bătaia armei, aruncă pistolul, luă un bici și începu să-i lovească pe cei doi care continuau să se încaiere. Bucătarul se prăbuși urlând. Kinsley îi dădu un picior în mutră și o duse pe Gam în cabină. Ea deschise ochii, murmură ceva ininteligibil, zâmbi ca în vis, își puse capul pe pernă, ca o floare ofilită, și căzu imediat într-un somn profund.

Kinsley rămase mult timp alături de ea, dus pe gânduri. În cele din urmă scutură din cap și se ridică să vadă de chinez. Acesta zăcea acolo unde îl lăsase. Kinsley îl examină și îl trimise în hamacul său. Când se întoarse, îl văzu pe timonier ascunzându-se într-un ungher. Kinsley îl concedie, omul urmând să părăsească vasul în următorul port.

Gam se trezi în timpul nopții. Încercă să-și adune gândurile. Se întâmplase ceva. Se simțea oarecum reînnoită, renăscută. Ceva dispărea, în vârtejuri întunecate, în spatele ei. Dispăruseră și scările, în fața ei se deschidea un platou. Cedase unei porniri supraomenești din ea, care o împinsese instinctiv și inextricabil spre bărbat. Dar această explozie a feminității fusese mai mult decât atât: fusese trăirea cea mai puternică pe care o avusese ca om și se petrecuse în sfera eroticii, fiindcă era femeie.

O credință mistică aruncase miraje în diferite direcții, reflectând deodată, în mod surprinzător, esența ei proprie.

Cele întâmplate de-a lungul anilor o incitaseră, răpindu-i liniștea. Le dăduse urmare cu un automatism somnambulic, trăindu-le aproape cu smerenie. Depășise momentul de exacerbare supremă, simțindu-se pe sine însăși ca personificare a speciei. Știa că se va simți totdeauna ca atare.

Făcuse față marii încercări. Drumul ducea acum înapoi. Inițial, pornise de la complexitate spre unitatea în sine însăși; acum se întorcea iar la complexitate, la incomprehensibil, la ceea ce era aventuros și atrăgător, la o viață care purta totdeauna și peste tot trăsăturile bărbatului.

Se crăpa de ziuă. De sus se auzeau murmure. Kinsley ieși afară. Îi găsi pe marinari adunați pe punte. Timonierul ridică un revolver și începu să vorbească. Kinsley să nu se urnească, altfel va fi împușcat. Trebuie să retracteze imediat concedierea. Ce vină aveau ei? Drept garanție, să le plătească solda pe trei luni înainte. Orice rezistență este inutilă. Se află pe mare.

Kinsley îi aruncă timonierului o privire pătrunzătoare. Acesta își pierdu aplombul și lăsă arma jos. Kinsley îi spuse:

— Trage! se îndreptă spre el și îi luă revolverul din mână. Oamenii se dădură câțiva pași înapoi. Kinsley se opri o clipă. Apoi se gândi la cauza conflictului și spuse aproape trist:

— Poți rămâne.

Gam auzise ce se întâmplase. Dar când Kinsely reveni, tăcut și blajin, alături de ea, o străfulgeră un gând: oare totul era deja pe sfârșite? Oare el o înțelegea încă? Ceva

se interpusese între ei, dar nu-și dădea seama cine era de vină. Nu era vorba nici despre un reproș și nici despre o acuză. Era Kinsley.

După-amiază, când traversă puntea, timonierul se uită rânjind la ea. Nu știa din ce cauză, dar bănuia, având în vedere scena din dimineața acelei zile; îl fluieră pe prepelicarul lui Kinsley care îi aduse biciul. Când se întoarse, văzu iar zâmbetul familiar al timonierului. Gam luă biciul și îl plesni peste față.

IV

Aruncară ancora la Colombo. Băştinaşii în bărci cu vâsle înconjurară imediat iahtul. Gam azvârli monede în apă. Oamenii se cufundară ca nişte foci şi pescuiră monedele, certându-se gălăgioşi pentru pradă. Soarele se reflecta pe trupurile lor brune, ude. Ţărmul strălucea plin de palmieri şi miresme.

Stând lângă parapet, alături de Kinsley, Gam arătă cu mâna înspre băştinaşi:

— Credem că în orient albul este culoarea doliului, ni-i imaginăm şi pe zei de culoare albă... dar ei sunt ca bronzul...

— Ca bronzul şi necruţători, spuse Kinsley; nemiloşi. Dar este bine că e aşa. Şi sunt pătrunşi de un egoism meschin. Slabi faţă de ei înşişi. Declinul îşi are şi el consecvenţa sa...

— Căreia i ne împotrivim.

— În mod inutil. Cel ce urmăreşte ascensiunea ar trebui să ia în calcul şi declinul; ele merg mână în mână. Dar nici un om în ascensiune nu crede în decăderea sa.

— Nici măcar în momentul în care cade.

— Fiindcă nu ştie să tâlcuiască vremurile. Când o casă se dărăpănează, înseamnă că mortarul s-a fărâmiţat. Şi declinul unui destin îşi are semnele sale prevestitoare. Este

absurd să i te împotrivești pe termen lung. Sau să devii sentimental... ceea ce este și mai rău. Frizezi ridicolul. Sfârșitul poate fi doar tergiversat, niciodată împiedicat.

Gam zâmbi nesigură:

— Cine vorbește despre sfârșit...

Dar Kinsley nu răspunse nimic.

Trecură mai multe zile, împovărate de gânduri care necesitau izolare și singurătate. Uneori o privire piezișă, persistența unei umbre, a unui perete de sticlă. Apoi o nouă debordare a afectelor, o nouă efuziune, bâiguieli pline de exaltare. Urma iar o recluziune, o cumpănire și așteptare care părea neîntemeiată, fiind totuși mai remanentă decât orice euforie.

Pe scările și terasele templului din Kandy erau fixate făclii, care pâlpâiau luminând tarabele singalezilor; mulțimea se îmbulzea în fața lor cumpărând lumânări și flori albe de lotus. Preoții îmbrăcați în veșminte galbene ca șofranul le ieșeau în cale europenilor, făcând plecăciuni adânci. Kinsley le vorbi în limba hindustană; ei îi răspunseră într-o engleză bună.

Marele preot îi conduse în sanctuarul templului: un dinte de-al lui Buddha și o bibliotecă ciudată care consta din mii de tăblițe din metal. Kinsley se angajă cu el într-o discuție despre pesimism și religia budistă. Marele preot o compară cu principiile lui Schopenhauer și Platon. La o întrebare plină de surprindere pusă de Gam răspunse cu un zâmbet, arătându-i o serie de cărți europene uzate de multă întrebuințare.

— Nu poți combate decât ceea ce cunoști. În plus, ceea ce cunoști devine inofensiv. Poate să te împovăreze, dar nu să te distrugă; căci respirația noastră pătrunde în porii săi atrăgând încetul cu încetul totul spre noi. Toate cuce-

ririle durabile se petrec în felul acesta; ele înseamnă transformare; în caz contrar, ar fi doar o schimbare trecătoare. Cel ce dobândește voința dobândește și brațul ca să și-o impună fără luptă. În schimb, cel ce lasă brațul în jos va fi doborât. Doar ceea ce nu cunoști reprezintă un pericol, fiind ceva străin și lipsit de conexiune.

— Oare de aceea ne place atât de mult tot ce este străin?

— Ne place până rămâne necunoscut; după care își pierde periculozitatea. Începe să facă parte din noi, nemaireușind să ne subjuge. A cunoaște un lucru înseamnă a te elibera.

— A cunoaște... ce cuvânt mare! Dar cum izbutești să ajungi la această performanță?

— Nu cu gândirea; ar fi doar o orbecăială plină de stângăcie, condamnată să rămână la suprafață. Ci cu sângele. Iubirea înseamnă cunoașterea cea mai profundă. Căci vrea să-l cucerească pe celălalt pentru sine. Și îl cucerește infiltrându-se în el. Iubirea înseamnă o debordare până când iazul celuilalt s-a umplut. Dar apa din el nu mai este apa lui.

— În cazul acesta înseamnă luare în posesie și distrugere.

Lama zâmbi:

— Occidentalii sunt atât de confuzi în această privință! În spatele frunților lor albe se ascunde neliniștea, acest animal numit de ei *gândire*. Nu se despart niciodată de el și pun mereu întrebări. Toți occidentalii pun prea multe întrebări; tac prea puțin și nu știu să aștepte. Cel ce așteaptă, fiind însă tot timpul receptiv, va avea parte de împlinire. Aceasta este ca un greier. Mulți o aud, dar aproape nimeni nu o vede. Căci fuge de zgomote. Li se arată doar celor ce se contopesc cu peisajul, cu munții, cu roadele, cu arbuștii. Salcia este mai puternică decât

stejarul. Vijelia nu o frânge, fiindcă se îndoaie. Cel ce dă legi trebuie să știe că acestea au valabilitate doar în momentul respectiv; altfel se împotmolește în ele și se ofilește. Copacii cresc și se usucă și chiar și stâncile se dezagregă. Nimic nu durează o veșnicie, doar schimbarea.

— Schimbarea... Gam se sprijini de marginea zidului scund. Fața lui lama se profila neclar în lumina crepusculară. Stătea, grav, în fața ei, în întunericul înserării. Mânecile veșmântului său erau umflate de vânt.

Zâmbi iarăși:

— Mă vizitează uneori un occidental. A trăit câțiva ani în orașul sfânt Urga și a stat de vorbă cu reîncarnarea lui Buddha care domnește acolo. Mi-a încredințat această taină valabilă pentru legile iubirii: magnetul caută fierul atrăgându-l, întocmai cum fierul atrage magnetul. În scurt timp însă, magnetul se infiltrează în fier, transmițându-i puterea sa, așa încât, încetul cu încetul, fierul ajunge să-i aparțină, devenind și el magnet. În acest moment magnetul îl respinge și își caută alt fier.

Gam lăsă ochii în jos. Se gândea la Clerfayt și la modul în care dependența îi marcase propriul destin. Nu se mai putuse elibera. Dându-și seama de asta, ea îl părăsise. Nu spusese lama că toate lucrurile își au ciclul lor în care se dezvoltă și apoi dispar? Dar oare nu exista și o voință mai puternică? Care să învingă și să triumfe? Se uită la Kinsley. Acesta stătea în umbră. Oare ce era între ei doi?

Lama continuă:

— Cu puține zile înainte m-a vizitat iar acel european însoțit de slujitorul său tamil; băiatul avea la tâmplă o rană care nu voia să se închidă. Stăpânul său venise să-mi ceară niște ierburi de leac și balsam de India. Am discutat iarăși despre toate aceste lucruri. După părerea sa,

cunoașterea aproape că a dispărut fiindcă morala statelor occidentale o detestă; îmi povesti de asemenea că doar puține femei cunosc melancolia și neputința iubirii. Aceste femei sunt marcate de destin. Conștiința speciei pulsează mai puternic în ele și toate trăirile dobândesc în cazul lor mai mult contur. În cărțile de acolo – lama arătă spre volumele tipărite – se găsesc uneori referiri la ele: Aspasia, Phryne, Lais. Îmi mai spuse că aceste femei sunt expuse în mai mare măsură curenților tainici, supunându-se unor legi proprii. Ele nu-și pot găsi pacea și liniștea în altcineva; trebuie de fiecare dată să repurteze o victorie asupra celuilalt. Și adăugă, zâmbind, că natura adversarului se arată tocmai cu această ocazie. Femeile acestea sunt ca niște bile sferice: se rostogolesc cum vor; singurul lucru care li se poate întâmpla este să întâmpine la un moment dat rezistență... dar doar temporar. Acestea ar fi momentele în care și-ar găsi fericirea.

Gam tăcu. Ar mai fi fost atâtea de spus. Căutând cuvintele potrivite, își dădu seama că nu le găsește. Prin urmare renunță, știind că totul sălășluia în ea – ce rost mai aveau cuvintele?

Preotul îi conduse până la ușa templului. Afară se așternuse întunericul. Grădinile fremătau. Deasupra lor licăreau globurile aurii ale stelelor. Lama se apropie de Gam, spunându-i:

— Cel ce trăiește cu înțelepciune, fără femei, poate descifra viitorul. Citesc în el că mâinile dumneavoastră se vor mai odihni cândva pe plăcile acestui templu. Vă voi spune atunci mai multe.

***

Gam rămase pansivă în tot timpul călătoriei de întoarcere și se despărți de Kinsley fără multe cuvinte.

Desfăcându-și părul își aminti de stepă. Se opri și trecu dincolo, în camera lui. Îl găsi sub fereastră, uitându-se afară atât de adâncit în gânduri, încât nici nu auzi că cineva intrase în cameră. Își înclinase capul, având o privire pierdută și gravă, de parcă l-ar fi frământat gânduri grele. Gam se opri fixându-l mult timp cu o expresie engimatică. Îi bătea inima și simțea înfiripându-se în ea ceva indefinibil, ca adierea unei despărțiri care se pogora fără voința lor, aruncându-și umbrele premonitorii. Nu-l iubise niciodată atât de mult pe Kinsley ca acum, în această pornire de teamă, dragoste și bunătate care o copleșea în așa măsură încât avea senzația că nu se va putea niciodată despărți de el, dar care nu era, totuși, decât primul simptom al separării. Se îndreptă, cu lacrimi în ochi, spre omul însingurat, împărtășindu-i ceea ce îi apăsa inima.

Valurile mării vuiau izbindu-se de pereții vasului. Gam se trezi și căută comutatorul. Se auzeau zgomote. Sări din pat, trăgând cu urechea. Prin clipocitul apei răzbăteau strigăte înăbușite. Pe punte răsunară apoi pași repezi. Gam deschise ușa. Auzi o voce: metalică, mlădioasă și sonoră. Ea se opri, cu capul plecat, lovită de o amintire. Își simți deodată sângele pulsând, freamătul lui acoperind vâjâitul valurilor. Se rezemă, cuprinsă de o slăbiciune subită, de perete și îl auzi pe Kinsley răspunzând ceva, pașii alergători ai câtorva oameni, un zăngănit și zornăit slab și apoi liniște.

Merse mai departe pe coridor. În camera lui Kinsley ardea lumina. Se auzea o discuție animată. Gam se întoarse în grabă în camera ei, căutându-și refugiul în somn.

***

Prin hublou pătrundea miros de răcoare sărată, de scorțișoară și flori. Un marinar tânăr stătea la pupă cântând o melodie sentimentală. Kinsley îi povesti lui Gam că în timpul nopții sosise o barcă aducând un prieten pe care îl cunoștea și ea: Lavalette. Fiind în trecere spre Hong Kong acesta aflase seara, la club, că iahtul lui Kinsley este ancorat în port. Deoarece slujitorul său tamil avea o rană foarte dureroasă nu voise să-l ia cu el, ci venise la Kinsley cu rugămintea să-l adăpostească pentru câteva zile pe băiat, care să-și urmeze tratamentul până la întoarcerea sa. Lavalette plecase în aceeași noapte înapoi.

Băiatul era un tamil slăbuț cu un ten măsliniu foarte deschis și mâini înguste. Avea pe frunte o rană destul de mare care cobora până la tâmplă. Răspunse cu o voce voalată la întrebările puse de Gam, arătându-i o cutie cu balsam de India cu care trebuia să-și ungă spatele. Lama din Kandy i-o dăduse stăpânului său. Stăpânul îi spusese că alifia îl va vindeca.

— Crezi că va avea efect?

Pe terenul de crichet din Colombo un creol rugă să-i fie prezentat lui Gam. Semilunile unghiilor sale erau de culoare întunecată; pe unul din degete lucea un opal mare. Gam avea impresia că îl mai întâlnise undeva.

Cineva veni, la prânz, la club cu vestea că sosise un circ. Hotărâră să meargă seara la spectacol.

Hindușii înconjurau în cete mari cortul încercând să se furișeze în incintă pe sub faldurile pânzei. Dar paznicii îi scoteau fără milă de acolo alungându-i cu niște cângi.

Programul era foarte lung, după obiceiul oriental. Băștinașii participau afectiv intens, discutând în pauze cu voce tare despre cele văzute. Când un leu bătrân și senil începu deodată să ragă, îndreptându-se spre peretele manejului, se iscă panică în rândurile din față; doar un moșneag rămase, imperturbabil, pe loc. Leul se înălță în două labe, sprijinindu-se de perete și se uită spre mulțimea care țipa. Apoi se lăsă, mârâind, dus afară.

În timp ce spectatorii se calmau încet, se iscă larmă în alt colț. Când oamenii încercaseră să se salveze se produsese un scurt circuit într-o instalație electrică. O zdreanță de pânză începuse să ardă mocnit și căzuse într-o claie de fân. Aceasta se aprinsese ca iasca, iar flăcările cuprinseseră o grămadă de funii îmbibate în ulei. Rândașii de la cai izbeau flăcările cu rogojinile, dar în felul acesta nu făceau decât să extindă incendiul. Curentul de aer produs ducea în toate direcțiile zdrențele aprinse. Deodată luă foc pânza cortului, iar lemnul banchetelor începu să fumege.

Indienii se repeziră, urlând, spre ieșire, îmbulzindu-se într-un furnicar compact în fața ușilor înguste. Focul se întindea, valuri de fum îmbâcseau aerul. Apoi se stinseră brusc toate lămpile; arsese cablul principal. Se iscă panică. Trupurile se azvârleau cu țipete stridente în masa învârtejită. Oamenii își întindeau brațele, băgându-și mâinile în părul celor din față, înfigându-și unghiile în cefele lor. Băștinașii de pe locurile plasate mai sus săriră în mijlocul mulțimii, încercând să treacă peste capetele celorlalți, clătinându-se deasupra vâltorii și fiind înghițiți de masa care îi călcă în picioare.

Începură să se facă auziți leii; răgetele și sforăiturile lor agitate măreau haosul în întunericul luminat doar de vâlvătăile flăcărilor. Lojile europenilor se aflau la dis-

tanță destul de mare de ieșire. Un englez le strigă celorlalți să se liniștească și să rămână pe loc; incendiul nu era periculos, trebuia însă evitat tumultul.

Gam se clătină pe picioare, simțind că i se face rău în atmosfera plină de fum. O flacără mare izbucni deodată, cuprinzând un perete lateral întreg; câteva grinzi se prăbușiră. În învălmășeala generală Gam se trezi luată pe sus și dusă de acolo. Creolul o cără în partea opusă, sfâșie cu un cuțit peretele lateral al cortului și îndoi stinghiile făcând o spărtură prin care se strecură cu Gam în brațe. Străbătu în goană piața și ajunse în stradă unde își avea parcat automobilul. Gam era încă leșinată din cauza fumului și a contactului brusc cu aerul proaspăt; zăcea inertă pe pernele banchetei.

Se trezi peste câteva minute. Își dădu seama că ieșiseră din oraș, totuși nu se îndreptau spre port. Încercă să se ridice, să întrebe ceva, dar recăzu în perne – avea aceeași senzație ca adineaori, în mijlocul flăcărilor, când o cuprinsese brațul bărbatului: o forță pusese stăpânire pe ea, ducând-o de acolo; nu opuse nici o rezistență.

Creolul se întoarse spre ea. Își mișcă ochii, văzând că era trează. Gam își sprijini, epuizată, capul, privindu-l. El nu spuse nimic; dar după ținuta capului Gam își dădu seama că nu o slăbea din ochi.

Farurile mașinii învăluiră în lumină un parc. Slujitorii veniră în goană. Creolul îi alungă țipând la ei, apoi o conduse pe Gam în casă. Deschise ușa unei camere. Gam văzu că aceasta avea o singură ușă. Urmărindu-i privirile, creolul zâmbi. Gam se opri lângă masă deși era foarte obosită. Creolul scutură ușor din cap și spuse:

— Vă doresc o noapte bună, mâine dimineață vă stă la dispoziție toată casa; toate dorințele dumneavoastră vor fi îndeplinite; din păcate, am încă treburi la Colombo.

Gam tresări:

— La Colombo?

El rămase nemișcat, pândind efectul cuvintelor sale. Dar ea își reveni imediat înclinând ușor din cap. Creolul părăsi încăperea. Gam se repezi la ușă zăvorând-o în grabă.

Se auziră mai multe bătăi la ușă. Gam nu răspunse. Când deschise ușa, dădu cu ochii de o cocoșată speriată. Aceasta o întrebă dacă dorește să-i aducă ceva. Gam o cântări din priviri. Era foarte diformă, dar avea mâini frumoase și ochi frumoși.

Gam ieși cu ea în parc. În fața casei erau două sere cu orhidee și niște acvarii. În ele înotau pești plați cu aripioare marmorate și ochi oblici; bibanii scormoneau în nisip, iar somnii se îngropaseră în nămol, doar mustățile li se mișcau. Cichlide de culoarea vinului roșu erau hăituite de pești rotunzi și târau în vârtej melci multicolori. Bronhiostomii transparenți pluteau aproape invizibili printre ceilalți pești. Doar intestinul și băsica pulsau mai întunecate. Pești răpitori de culoarea peruzelelor se holbau pe jumătate ascunși în pădurile de sagitaria, iar macropadele își clădeau, pline de zel, un cuib.

Când Gam se întoarse acasă însoțită de gheboasă, trecu printre aranjamente de plante cănișoare lascive, cu forme foarte ciudate. Unele aveau petale de culoarea cărnii, deschizând câte un ochi întunecat deasupra unor excrescențe vicioase; în aceste deschizături se prinseseră insecte care se chinuiau să scape dintre firișoare. Alături de ele: flori albe, serioase, în formă de cruce, care își primiseră numele de la patimile lui Christos.

***

Gam vedea uneori băieți circulând prin casă ca niște îngeri albi, fără a se uita în jur. Aveau buzele fardate. Nici nu-i auzeai umblând. Erau corcituri cu sânge indian, bastarzi cu șarmul morbid al celor sortiți morții. O femeie planturoasă își pieptăna, într-o cameră, părul care i se revărsa ca un torent pe umerii musculoși. Ea își întoarse capul spre Gam aruncându-i o privire și lingându-și buzele. Pe fața ordinară tătărească era întipărită o expresie extrem de vulgară. Mâinile moi, flasce aveau vine groase; păreau să cunoască toate viciile din lume.

Gam voi să părăsească parcul. Se simți însă apucată de braț și văzu lângă ea mutra desfigurată de teamă a cocoșatei:

— Să nu pleci, murmurară buzele cenușii.

Gam nu-și dădu seama din ce cauză rămâne; se întoarse fără să-și facă gânduri. După-amiază începu să se joace cu două pisicuțe de angora și ascultă basmele povestite de cocoșată; toate vorbeau despre iubire și aveau un sfârșit fericit. Femeia vulgară trecu cu pași târșâiți pe lângă ele, se opri o clipă în fața lui Gam, se uită la ea, apoi își continuă drumul.

Pe pervazul ferestrei ședea o maimuță domesticită, cu multe inele pe degete; ea se întoarse încet când cocoșata îi șopti ceva lui Gam. Bătrâna tăcu imediat, devenind lividă. După ce maimuța ieși, spuse că toată lumea se teme de ea; vulgara care tocmai traversase camera credea că animalul povestește totul mai departe. Când maimuța reveni, Gam aruncă în ea cu perne și cărți.

Creolul lipsi de acasă toată ziua. Lui Gam îi veni să râdă de această tactică naivă. Plimbându-se prin casă, avu

însă ocazia să admire gustul amfitrionului. Pe pereții tuturor camerelor atârnau covoare – covoare marocane și covoare de rugăciune persane, alături de covoare uzate turcești și arabe cu o ornamentație mai rar întâlnită și o lucrătură deosebită.

Un țipăt tăios, ca un cuțit ascuțit, o trezi pe Gam din somn. Sări în sus tremurând și rămase în expectativă, cu tâmplele zvâcnind; încetul cu încetul se liniști, crezând că visase. Deodată vocea se auzi din nou, mai stridentă, mai puternică, mai pătrunzătoare, de parcă cineva s-ar fi aflat în ghearele morții. Gam alergă spre ușă, ciocăni fără să îndrăznească să o deschidă, o lovi cu pumnii, strigă – deodată auzi vocea slabă a cocoșatei șoptind ceva, descuie imediat și începu să pună, agitată, întrebări, ținând-o pe bătrână de umeri. În cele din urmă reuși să o înțeleagă:

— Este Mary, are iarăși o criză...

Cocoșata se chirci și mai mult, băgă mâna sub rochie și scoase un rozariu pe care începu să-și murmure rugăciunile, înfricoșată și smerită. Deodată se trânti o ușă – creolul trecu în goană pe lângă ele, în pijama albastră, aruncă o privire mânioasă spre cameră și urcă repede scările. O ușă se deschise și țipătul se auzi mai tare, fantomatic, slăbind în intensitate după ce ușa se închise; apoi o ploaie de lovituri, multe lovituri, gemete, tot mai slabe, până amuțiră într-un oftat lung, tărăgănat, care exprima o voluptate debordantă, profundă, fioroasă; nimic nu mai conta în fața acestui oftat care spărgea parcă pereții; noaptea învălui totul – o viziune neagră...

Cocoșata amuțise. Vulgara scoase, pe scări, un hohot de râs hârșâit, făcând un gest lasciv; apoi se retrase cu o

mișcare speriată, ca un animal bătut. Unul din băieți trecu, liniștit, cu un sfeșnic în mână; flacăra lumânării se reflectase pe fața sa palidă, aplecată.

Creolul o vizită în ziua următoare pe Gam, vrând să o posede, cu un gest foarte firesc. Ea nici nu-l luă în seamă, uitându-se pe fereastra în ale cărei geamuri soarele zvâcnea de parcă ar fi fost tras în țeapă. El rămase impasibil, constatând că trebuie să plece fără să-și fi atins scopul.

Dar când reveni, Gam schimbă tactica. Începu să se joace, își puse o clipă mâna pe brațul său și se destinse pe nesimțite la auzul vorbelor sale. El simți de îndată schimbarea și o atacă din plin, cu toată forța seducției. Ea dădu înapoi, fără a-și arăta superioritatea și rămase pe gânduri, ușor uimită. Crezând că se pripise, creolul o luă iar mai încet, o învălui cu vorbele, luându-i mâinile într-ale sale, încercând să o prindă în mrejele unor fraze bine ticluite, ca în niște tufe de scaieți, picură și elemente de atmosferă și progresă încet; având impresia că Gam începe să cedeze, deveni mai sigur de el și se încumetă să se avânte mai rapid; simțind că ea îl urmează, crezu că a câștigat, se precipită, dar își dădu deodată seama că ea îi scapă printre degete; nemaiputându-se stăpâni, urlă, își ieși din fire, spumegă umilit de privirea aparent nedumerită dar enervantă a lui Gam, se strădui apoi să zâmbească forțat și în cele din urmă spuse:

— Superb, madame! după care ieși trântind ușa.

Dar reveni în curând.

— Aveți covoare frumoase, îi spuse Gam degajată.

— Da, am o pasiune pentru ele.

— Ah, o pasiune...

El își mușcă buzele:

— Unica mea pasiune, spuse, intercalând apoi o pauză, deoarece nu primi nici un răspuns.

— Covorul acesta de rugăciune, pe fond verde, îmi place mai mult ca toate celelalte. Un țesător de covoare din Basra a lucrat toată viața la el. Și-a băgat și viața în el, căci soția l-a înșelat cu un european în timp ce el lucra. La terminarea covorului, europeanul a murit de o boală necunoscută. Soția țesătorului a fost găsită într-o fântână. Covorul are și astăzi forțe supranaturale... Dar, să vorbim despre altceva...

Își trase un scaun mai aproape de Gam și începu tratativele. Simțul văzului prezintă interes doar fiindcă îți permite să privești lucrurile din mai multe perspective. Una din aceste perspective o reprezintă pentru el tocmai persoana ei... o perspectivă nouă, încă inedită. Și este convins că și el înseamnă același lucru pentru ea.

Gam observă în treacăt:

— Vă așteptați acum să-mi prezint obiecțiile. De ce recurgeți la tertipuri perimate? Să procedăm prin eliminare! Admit: și dumneavoastră pentru mine...

Creolul stătea la pândă, încercând să-și dea seama dacă aceste cuvinte nu ascund o capcană. Pentru a nu se prinde în ea se ridică, dădu din cap de parcă ar fi încheiat târgul în vederea vinderii unei cantități de cereale și spuse cu o expresie inofensivă, dând să iasă din cameră:

— Ei bine, să începem cât mai curând...

Așteptă un răspuns până ajunse la ușă; dar tăcerea din spatele lui părea mai periculoasă decât orice cuvinte. Când puse mâna pe clanță își întoarse capul și îi aruncă lui Gam o privire. Aceasta exact asta așteptase, căci spuse degajată în timp ce clanța se lăsa în jos:

— Prin urmare, mâine mă duceți înapoi.

El se răsuci brusc pe călcâie, dar își recâștigă imediat calmul văzându-i privirea batjocoritoare.

— Vă plac debuturile mai ciudate... am toată înțelegerea pentru așa ceva.

În dimineața următoare nu veni să o ducă înapoi la Colombo, ci îi trimise niște orhidee albastre. La prânz încercă să o convingă să renunțe la plecare. Gam se arătă mirată.

— Dar de ce...?

El ocoli răspunsul. Ea se încăpățână:

— Sunteți foarte labil, domnul meu. Cu două zile înainte afișați o atitudine autoritară, ca un pașă, acum duceți tratative ca la târg. Să scurtăm procedura: diseară plecăm la Colombo.

Creolul făcu un gest vag cu mâna fără să răspundă. Gam continuă:

— Vă feriți să aduceți contraargumente. Oare de ce? O faceți pe misticul în așa măsură încât păreți de-a dreptul banal.

El rămase pe gânduri, dar apoi blufă:

— Am o oarecare preferință pentru travestiuri... atât și nimic mai mult. Aceasta presupune că adversarul are înțelegere și nu vrea să tragă pe sfoară; că este, cu alte cuvinte, doar o femeie, un veșmânt și nimic mai mult. De ce? Mereu eșafodajul gol. Există însă și un podium pe care orice travestiu este permis, fiind cunoscut. Fiecare îl cunoaște pe celălalt și învăluie ceea ce urmează să se întâmple oricum, într-o formă jucăușă, atrăgătoare. Rococo și cuvinte... atât și nimic mai mult; dar sub ele se ascund barele de fier ale impulsurilor majore. Ce rost are însă duelul verbal? Doar știți foarte bine ce urmăresc.

— Sunteți foarte prudent; dar prudența nu întârzie să se destăinuie. Și acolo unde este ceva de destăinuit, este

și ceva de ascuns. Nu-mi plac constrângerile. Să fim mai degajați.

— Cum doriți! Să neutralizăm lupta. Și să dăm cărțile pe față: v-am adus aici fiindcă, începând cu locatarii și terminând cu florile din vase, totul poartă amprenta voinței mele și a personalității mele. Nu am comunicat cu dumneavoastră tot timpul prin intermediul acestor purtători de cuvânt? Prin personalitatea mea care domină sfera ce se repercutează din toate părțile asupra dumneavoastră?

Gam zâmbi:

— Vă pricepeți să dezvăluiți ceva fără a da nimic în vileag și să terminați, până la urmă, cu remiză o partidă devenită dificilă.

Creolul tăcu. Se auzi o bătaie la ușă. Cocoșata aduse niște scrisori. El le luă în grabă. Gam voi să spună ceva, dar se abținu. Cu câtă abilitate își expune viciile fără să vorbească despre el, se gândi rezemându-se de fotoliu și observându-l în timp ce își citea corespondența. Maimuța se furișă în cameră. Gam aruncă iar cu niște cărți în ea. Maimuța își arătă colții, sări pe umărul stăpânului și mârâi pe după capul său. Creolul își scutură umerii; animalul căzu jos, țipând. El îi dădu un picior, îi azvârli cocoșatei scrisorile în față, apoi îi spuse deodată, foarte calm și cu un ton rece, lui Gam:

— Pregătiți-vă! Plecăm la ora nouă.

Cocoșata îi aduse, cu o privire tristă, lucrurile și i le puse, încet și cu mișcări obosite, pe o măsuță. Gam se apropie de ea, uitându-se la mâinile infirmei. Îi păreau atât de calme și totuși pline de viață proprie, de parcă

nu ar fi ținut de trup – ceva greu și apăsător care se transformă deodată, într-un punct neașteptat și în mod impresionant, în grație și blândețe. I se părea că zărește în acești ochi triști chintesența a ceea ce era mizer, condamnat încă de la naștere să se stingă alături de viață. Această privire melancolică părea să radieze înspre lumea întreagă o suferință infinită. O armată de umbre nefericite – oceane de lacrimi; căci în toate aceste făpturi exploatate și călcate în picioare trăia și își cerea drepturile o voință, un instinct – întocmai ca în orice alt om.

Derutată, Gam se aplecă spre creștetul întunecat care emana un miros iute. Cuprinse, cu teamă și tandrețe, mâinile care arătau ca niște ființe bolnave și se simți ușurată dându-și seama că un val de căldură trece din vinele ei în pielea celeilalte, însufleținд-o. În inima ei se înfiripă o dorință pe care buzele o formulară:

— Vino cu mine...

Pleoapele cocoșatei se ridicară cu o mișcare lentă, greoaie, ca o hotărâre a destinului. Ochii se umplură deodată de strălucire, o roșeață învioră trăsăturile cenușii ale feței. Ea dădu repede din cap, se desprinse cu mișcări pripite, dezlânate, de Gam. Făcu apoi un pas înainte și se lăsă în jos. Rămase acolo ghemuită, înlănțuind cu mâinile ei picioarele lui Gam, ca o pasăre care și-a regăsit cuibul. Apoi sări în sus. Se uită la Gam cu o privire foarte gravă, dar irisul se modifică imediat, începând să tremure și mișcându-se agitat, iar privirile rătăciră în altă direcție. Cocoșata strigă de mai multe ori cu o voce ascuțită, precipitată.

— Nu... nu! apucă, nervoasă, mâinile lui Gam, scuturându-le și strigând în continuare; apoi le dădu drumul, ezitând, tresări înfricoșată și trase cu urechea spre ușă

fără să audă nimic – nici un zgomot de pași alunecoși; făcu cu un gest frumos o mișcare înainte, scutură încet din cap și spuse cu o voce joasă, blândă și melancolică:

— Nu... deoarece eu..., dar se întrerupse răzgândindu-se și se chirci din nou, redevenind slujitoarea speriată și plină de zel și strecurându-se, umilă, din cameră când creolul veni să o ia pe Gam.

Briza mării aducea senzația de întindere vastă, de nemărginire; spuma talazurilor lucea albă ca zăpada, ca lenjeria unei fete. Apa părea să clocotească – întunecată și amenințătoare; în depărtare se înălțau creste fulgerătoare de spumă, de parcă trupurile unor pești ar fi țâșnit din adâncuri. Luna se revărsa, plină și lipsită de pudoare, pe suprafața mării.

Când șoseaua coti spre țărm, creolul opri mașina. Dezlănțuit, se aplecă spre Gam apropiindu-și atât de mult fața, încât ea îi simți respirația gâfâită. Gam încremeni pe locul ei, fără să facă nici o mișcare, uitându-se doar la el. Deodată, el avu o izbucnire de furie, ca un jaguar; zgâlțâi mașina – ea rămase liniștită –, întinse mâinile – ea rămase liniștită –, încercă să o prindă de braț – ea continuă să-l privească –, apoi căzu înapoi; doar capul i se mai înălța fantomatic deasupra marginii mașinii; în clipa următoare se relaxă, depășind paroxismul, ochii îi ieșiră aproape din orbite și el se ghemui pe treapta mașinii.

Dar sări imediat în sus, își reluă locul la volan și o porni cu viteză mare până ajunse în oraș. Acolo se întoarse spre Gam, întrebând-o unde să o ducă. Ea îi dădu, cu o voce clară, adresa lui Kinsley.

Când o ajută să coboare din mașină, spuse cu greutate:

— Scuzați-mă... o izbucnire elementară...
Gam se uită la el:
— Cine se poate împotrivi unor porniri elementare...?
Creolul ezită:
— Și...? Apoi bâigui:
— Ar fi trebuit...?
În timp ce se îndepărta, Gam îi spuse peste umăr:
— De ce nu ați făcut-o...?

Gam ajunse în dreptul camerei ei. Își apăsă mâinile pe tâmple. Apoi se îndreptă spre camerele lui Kinsley. Se opri în fața ușii, ezitând. Cât de greu îi venea să intre! Privea, nehotărâtă, clanța de alamă lustruită. O lumină slabă se reflecta pe ea. Încercă să vadă de unde venea, de parcă acest lucru ar fi fost de o importanță deosebită. Când își dădu seama că sursa de lumină era mica lampă de pe coridor, respiră ușurată și găsi deodată puterea să deschidă ușa. O învălui bezna din cameră. Ventilatoarele zumzăiau monoton pe fondul zgomotului ritmic făcut de talazurile care se spărgeau de țărm. În cameră pătrundeau reflexele fosforescente, întunecate, ale lunii și ale apei. Gam nu îndrăzni să facă lumină. Orbecăi spre dormitorul lui Kinsley. Era gol. Plasa contra țânțarilor zăcea, împăturită, lângă pat. Kinsley nu era acasă.

Gam se așeză la fereastră. Voia să-l aștepte; gândurile ei nu depășeau pragul acestei camere. Cerul întunecat atârna, uriaș, printre frunzele lobate ale palmierilor, marea fremăta în noapte ca un zeu al infernului. Vuietul valurilor acoperea, cu monotonia sa grandioasă, celelalte zgomote, dominând în curând totul; Gam se simțea purtată de el pe curenții paraleli eterni. Devenise o întruchipare a așteptării proiectate pe tălăzuirea puternică.

Pierduse în asemenea măsură noțiunea timpului, încât nici nu tresări când observă că o lumină roșiatică tivește cadrul ușii. Înregistră conturul staturii lui Kinsley de parcă o figură legendară ar fi devenit realitate; dar nu făcu nici o tentativă de a se ridica și a merge în întâmpinarea sa.

Kinsley se apropie de ea cu pași mari. Gam sesiză cu maximă acuitate trăsăturile feței sale, cuta care îi brăzda obrazul de la nări până dincolo de colțurile buzelor, gura lată, rezervată și tâmplele scofâlcite.

— Prin urmare ai revenit... începu el.

— M-am întors la tine.

Un surâs melancolic îi lumină, o clipă, fața.

— M-am întors la tine, repetă Gam, luându-i mâna.

El nu răspunse nici de data asta.

— Nu știu ce este..., continuă Gam cu o voce reținută.

Kinsley rămase nemișcat când răspunse:

— Este despărțirea.

Gam dădu drumul mâinii sale. Străfulgerată de o înțelegere subită, închise ochii cramponându-se iar de brațul lui Kinsley:

— Nu... nu..., după care își lăsă mâinile în jos:

— Să fie...?

— Nu, spuse Kinsley, nu din cauza asta. Nu știu ce s-a întâmplat. Și nici nu are importanță. Cui îi pasă de lucruri exterioare? Și chiar dacă s-ar fi întâmplat de o mie de ori mai multe, ar fi toate date uitării înainte de a mă fi putut leza cu ceva.

— De ce vrei să pleci? întrebă Gam încet.

— *Eu* rămân pe loc... *tu* vei pleca.

Gam scutură din cap șoptind:

— M-am întors la tine, și se lipi de brațul său ca un copil intimidat. Kinsley se uită în gol și începu să vorbeas-

că la întâmplare, ezitând, adresându-se vântului din fața ferestrei:

— Ești un val, un val frumos, fremătător, care se izbește de diguri. Cât timp acestea rezistă, valul se înalță înspumat, mlădios. Îi plac digurile învăluindu-le în iubirea sa albă, sălbatică. Dar iubirea sa înseamnă distrugere. El ademenește și lingușește și ia cu asalt și demolează, cu mâini blânde, până când digul se fărâmițează, prăbușindu-se, bucată cu bucată, în brațele lui. În clipa aceea valul trece cu un vuiet peste dig, mânat de dorința de a se izbi de maluri, de a spumega... până găsește un nou dig... pe care să-l poată iar învălui și sufoca în iubirea lui debordantă... distrugându-l. Doar paznicul digului știe în ce stare se găsește acesta, valul habar nu are. Căci prăbușirea lui este iminentă tocmai atunci când valul atinge înălțimea maximă.

Gam se ridică fără să spună nimic și își lipi fruntea de umărul lui Kinsley. I se părea că doar aici se simte acasă.

— Ce rost au aceste metafore? Abandonează-te simțurilor: sunt vie, ești viu...

— Nu poți exprima în cuvinte aceste lucruri; ele se strecoară printre ochiurile conceptelor și se pierd. Doar rezonanța paralelă a metaforelor constrânge evenimentele mute care se situează deasupra lumii gândurilor, să trezească un ecou în sfera noastră. În acest caz, ele ne indică direcția... Lumea evoluează într-o succesiune de cicluri; dar între acestea nu există nici o legătură. Și nu ai ce să strămuți de la unul la celălalt. Timpul nostru s-a împlinit. Îmi dau seama de asta. Și o știi și tu. Mâine... căci simți deja în tine agitația celor ce vor veni. Ai viitorul în față. Poți zădărnici orice, nu însă acest viitor. Mă situez în ultimul ciclu, după care urmează tăcerea. Și

renunț cu greu la tine. Cel mai greu este să cunoști ora despărțirii și să o înfăptuiești. Altfel, n-ar mai rămâne decât suferință și ruptură și meschinărie... Cel ce cunoaște ora și o respectă va fi scutit de moartea cauzată de bagatele... Dar ce sens ar avea?... Astăzi renunț *eu* la tine... Dacă nu aș face-o, m-ai părăsi *tu* mâine. Permite-mi să fac acest pas: este unicul... și ultimul...

— Dar m-am întors la tine, șopti Gam.

— Vei mai trece prin mâinile multor oameni până să ajungi la tine însăți. Te apasă un destin deosebit. De aceea nu poți niciodată rămâne pe loc. Cel ce rămâne încremenește sau se risipește până la dispariție. Drumul tău va fi totdeauna marcat de începuturi și despărțiri... val frumos și alb ce ești...

Gam se simțea înecată în ceață și lună și lacrimi. Izbucni în hohote zguduitoare de plâns, ca niciodată până acum. Kinsley o ținea de umeri. Ea se abandonase în brațele lui tânguindu-se, rostind cuvinte absurde și punând, printre sughițuri, tot felul de întrebări; iar Kinsley răspundea da, da, la tot ce spunea ea, până văzu că se liniștește și încetează să mai plângă.

Gam îi luă capul în mâini, contemplând fiecare linie, fiecare cută a feței sale, așa cum privești un peisaj îndrăgit pe care îl părăsești pentru vreme îndelungată. Observă că buzele lui tremurau. O cuprinse duioșia. Își apăsă, cu teamă, gura pe buzele sale strânse. Simțind căldura lor, trecutul se trezi în ea, devenind sentiment puternic, care intră pe făgașul obișnuit și se rătăci crezând că poate depăși încă o dată ruptura prin eterna amăgire a trupurilor care se caută: în ea începură să pulseze viața și dorința...

Pentru Kinsley această pornire de a se dărui însemna un ultim gest pe care nu mai avea voie să-l accepte, fiind

deja generat de alt substrat, deci o rătăcire tandră. Impulsul trebuia să rămână nealterat și pur pentru a-l însoți în vidul temporal care îl aștepta... și a înmiresma amintirea abstractă: această mireasmă diafană a trăirilor netrăite, care viețuiește neîntinată de altceva.

O strânse deci în brațe și o conduse încet în camera ei. Gam se lăsă să cadă mecanic pe pat, privindu-l fără încetare. Kinsley o mângâie pe păr și îngenunche pentru a-i da jos pantofii. Apoi o dezbrăcă încet. Ea acceptă totul în tăcere, după care se culcă docilă și fără să spună nimic. Dar când Kinsley voi să fixeze plasa contra țânțarilor, o împinse la o parte. Apoi îi luă mâna, își puse obrazul în palma lui și adormi așa.

Gam se trezi cu sentimentul unei liniști agreabile. Pielea îi era caldă și netedă. Dormise bine și profund, simțindu-se foarte odihnită. Amintirile rămăseseră undeva departe. Gam închise ochii, continuându-și reveriile. O bântuiau fanteziile senine și superficiale ale stării de moțăială. Eliberate de gânduri și concepte. Destinse, așa cum era și ea – duioase și ușor dezlânate. Din când în când, deschidea un ochi uitându-se spre ușă. În cele din urmă se îmbrăcă și trecu în cealaltă cameră. Pe jos erau presărate orhidee. Nici o scrisoare. Se duse în oficiu și întrebă de Kinsley. I se răspunse că plecase dis-de-dimineață, urmând să se întoarcă după-amiază. Dar nu mai reveni niciodată.

Peste o oră i se anunță vizita creolului. Acesta intră însoțit de slujitorul său. Se scuză foarte corect și o rugă pe

Gam să accepte, în dar, unul din covoarele lui. Gam încercă să afle dacă el știa de plecarea lui Kinsley.

Apoi îi ceru să găsească, în camera ei, un loc potrivit pentru covor. Creolul îl desfășură pentru a compara dimensiunile. Era covorul de rugăciune cu fond verde.

— Dar de ce? întrebă Gam deodată cu răceală. De ce nu ați adus alt covor? De ce tocmai pe acesta?

Creolul tăcu, mușcându-și buzele. Gam cunoștea răspunsul dar nu voia să-l audă. Se ridică și părăsi camera:

— Ce dimineață frumoasă!

Vedea pe fereastră cum vântul încrețea suprafața imensă a apei. Valurile spumegau cu creste albe. Păsările acvatice zburau, scoțând țipete ascuțite. Indigenii cărau cufere. Sirenele șuierau. Prova unui vas care părăsea portul apăru în raza ei vizuală. Vasul tăia apele, masiv și puternic. Valurile din prova se spărgeau în siaj cu un plescăit zgomotos. Echipajul era pe punte. Vergelele metalice străluceau în bătaia soarelui. Din coșuri se înălța un fum gros, negru. Vaporul făcu un viraj ieșind în larg. Se îndrepta spre meleaguri necunoscute, lăsând dâre groase de fum în urma sa.

Gam se uită după vapor. Linia orizontului înconjura pământul ca un inel de aur, închizând marea și soarele. Valuri lungi se apropiau de țărm, izbindu-se de blocurile stâncoase și de digurile de larg, și spărgându-se în vârtejuri albe, înspumate. Vântul adia, întinderile păreau nesfârșite, era o fericire să respiri, iar lumea nu se termina nicăieri, având peste tot un nou început.

V

Arșita se așternuse pe canalul Suez ca plumbul topit. Dimineața, lumina se năpustea fără milă în spațiul dintre cele două reflectoare: deșertul și cerul; iar la prânz se lăsa, într-un licăr tremurător, pe punte – vâscoasă și lipicioasă ca un terci.

Pe țărm, caravanele traversau încet nisipul dogoritor. Aveai impresia că nu vor ajunge niciodată la destinație – atât de amenințat părea firavul șir indian că va fi înghițit de nisipuri. Umbre albastre ca gențiana se apropiau seara în zbor, venind dinspre linia orizontului. Acestea se ascundeau în spatele dunelor, se furișau în văile înguste dintre ele și pătrundeau printre perdelele portocalii aruncate asupra șesului de soarele care asfințea. Ținutul rigid părea să se însufletească deodată în timpul acestor alternanțe liniștite a umbrelor și a strălucirii. Umbrele își continuau însă, neînduplecate, înaintarea. Avangarda lor ajungea deja la țărmul încă tivit cu lumină, în timp ce dinspre inelul orizontului se apropiau întăririle sub forma unor mase întunecate, nesfârșite. Dintr-o dată, soarele dispăru în spatele munților de nisip de la apus. În această clipă umbrele luară cu asalt vaporul, inundând apa, îmbrățișând vasul, cățărându-se pe hornuri și pe

corpul cabinelor, umflându-se, devorând ultimele reflexe aurii de la marginea coșurilor și îngropând lumea în nemărginirea lor albastră, impalpabilă. Dar zăpușeala continua să se prelingă printre ele, lăbărțându-se în curând iarăși pe punte, ca o făptură cu multiple cocoașe.

Gam zăcea într-un șezlong, așteptând adierea vântului. Din cabinele echipajului se auzeau, în surdină, sunetele tărăgănate ale unui acordeon. Acestea îi aminteau lui Gam de melodiile uitate ale cimpoaielor din dumbrăvile de pe țărmul mărilor italienești – sentimentale și melancolice, pline de o dulceață primitivă, tânguitoare. Gam asculta cu atenție, încercând să identifice melodia. Dar se iscă vântul, începând să zgâlțâie vergelele și stinghiile care clămpăneau pe întuneric – melodia dispărea uneori complet din cauza zgomotului, doar câte un acord răzbătea din când în când, într-un moment de liniște, delicat ca un fluture care se apropie în zbor.

În urma unei manevre vaporul se înclină, alunecând în cenușiul ca ardezia al lacurilor sărate. Vântul se potoli. Și marinarii se duseră la culcare, muzica amuți. Gam aținise ușor, dar se trezi când duduitul motoarelor încetă. Vaporul ajunsese la un punct de încrucișare a căilor maritime și aștepta. După o oră apăru alt vapor care mergea în direcție contrară. Era luminat și alunecă încet și fără nici un zgomot pe lângă ei, de parcă ar fi fost o nălucă. Valurile de provă îl înconjurau. Pe punte stătea o figură întunecată. Gam avu impresia că face semne cu mâna – dar nu o putea distinge prea bine.

Așa sunt toate întâlnirile, se gândi Gam amărâtă: un salut din întuneric spre alt întuneric, oameni care trec unul pe lângă celălalt, poate un semn făcut cu mâna de la o punte la alta, nu mai mult; iar când luminile par foar-

te apropiate, ele încep, de fapt, să se îndepărteze una de alta. După scurt timp fiecare își continuă singur călătoria.

Gam își rememoră ultimele luni. Lăsă capul în jos – întâlnirea simbolică a celor două vapoare îi dezvălui deodată esența relației ei cu Kinsley și a despărțirii lor. Înțelegea acum: el avea dreptate, așa cum avusese totdeauna dreptate. Vapoarele se salută unul pe altul, dar se îndepărtează deja unul de altul; sau poate Kinsley se aflase în portul în care ancorase vaporul ei; deoarece vântul umflase velele, smucind lanțurile ancorei, așa încât vasul începuse să se clatine, el nu așteptase ca acestea să se rupă, vrând să evite o catastrofă. Un port – poate că asupra sufletului ei se va pogorî o consolare – oare nu de aceea existau porturi, ca să poți ancora în ele după o călătorie îndelungată pe mare? Dar Gam nu voia să accepte această amăgire blândă, doar necunoscutul o atrăgea, doar porturile necunoscute erau abordabile. În această noapte zăpușitoare din canalul Suez, Gam reuși să se lămurească și să înțeleagă trecutul, astfel încât cercul se închise.

Gam ședea la masa căpitanului. Îi atrase atenția o familie pe seama căreia pasagerii obișnuiau să zâmbească, dar care nu lua deloc în seamă acest lucru – sau poate că nici nu-l observa. Oamenii se îmbogățiseră atât de rapid, încât manierele lor nu reușiseră să țină pasul cu starea materială. În curând Gam își învinse ușoara repulsie resimțită când îi vedea mâncând cu o gesticulație bogată, fiind fascinată de naturalețea tonică a tendinței lor de a-și satisface toate dorințele; oamenii păreau chiar să fi pus aceste dorințe, în fond simple și banale, în centrul

existenței, gravitând în jurul lor ca în jurul unei axe a eternității. Gam urmări modul în care mâncau, căci se deosebea radical de reținerea manierată de care dădeau dovadă ceilalți pasageri. Supa era întâmpinată cu elan, șervetul desfăcut cu un zâmbet satisfăcut, de parcă s-ar fi oficiat un cult. Cât de important era momentul când se ingurgita prima lingură cu supă, cu câtă înverșunare erau criticate felurile de mâncare, ce potop de observații însoțea friptura, cât de amănunțit se analiza calitatea ei! Se făceau comparații cu alte dineuri de pe vapor, cu cel de ieri sau cel de săptămâna trecută, se discuta despre alte variante de a prepara un fel de mâncare. Gusturile membrilor familiei ieșeau la iveală cu această ocazie; masticația era condimentată, cu toată simplitatea, cu o discuție savuroasă asupra ei. Pe fața capului familiei apărea expresia unei mâhniri sincere când nu se mai putea servi o dată din mâncarea preferată fiindcă aceasta se terminase – iar dacă, după o discuție pe șoptite cu stewardul, reușea totuși să mai obțină o porție din resturi, strategia sa trezea admirația nețărmurită a familiei. Trăsăturile matroanei corpolente luau o expresie de intransigență respectabilă când dădea peste cap, cu furculița, ordinea în care erau înșirate feliile de friptură, pescuind cu ochi de vultur feliile cele mai mari pentru familie, dacă celelalate i se păreau prea anemice. Mâna cu degetele împodobite de inele turna din abundență sosul brun din sosieră, fără să țină cont de faptul că poate mai doreau și alții să se servească. Universul se suprapunea cu familia; el începea la un capăt de masă și se termina la celălalt. Gam savura comicul acestui comportament. Starea ei sufletească momentană era atât de lipsită de alte atracții și interese, încât acul sensibil al busolei ei lăuntrice reacționa la cea mai mică solicitare, arătându-i

că, în spatele țesăturii de situații comice, există, pe lângă derizoriu, încă ceva, și anume o rigoare implacabilă în modul de a-și organiza existența, o energie surdă în probleme care, de fapt, nu ar fi meritat să incite curiozitatea sau dorința de a le cunoaște mai în profunzime.

Până acum ignorase aceste pături ale societății. Sau le considerase doar ca niște ființe utile, menite să țină în echilibru mecanismul complex al existenței. Acești oameni ședeau în birouri, făceau calcule, conduceau întreprinderi cu profil lucrativ; produceau obiecte de care aveai nevoie, îngrijindu-se ca ele să fie disponibile.

Așa încât acești oameni duceau o existență aparentă, crezând încă în ei înșiși, în realizările lor și în importanța lor, grație acelei particularități consolatoare și sublime a omenirii care este fantezia. În lipsa fanteziei, structura societății s-ar fi năruit; faptul că toate roțile și rotițele zuruiau angrenându-se unele în altele se datora doar sugestiei generale că erau importante și că nimic nu ar fi mers fără ele. Iată în ce fel ființele acestea, adică directorii, funcționarii, muncitorii, vânzătorii, erau integrate în rețeaua vieții active. Criteriul valorii lor era vrednicia – și nimic nu este mai insignifiant decât vrednicia.

Gam descoperea acum la aceste făpturi o vitalitate proprie care se împotrivea, cu tenacitate și perseverență, tuturor influențelor nivelatoare venite din partea cutumelor culturale. În orice caz, vitalitatea se manifesta doar în obiceiurile cotidiene pe care, în alte pături ale societății, educația le transformase de mult în șabloane ale formelor frumoase. Dar continua totuși să existe, exteriorizându-se cu o dezinvoltură care provoca uimire.

Oamenii păreau atât de adânc ancorați în existență, încât nimic nu reușea să-i urnească. Nici o impresie, oricât de puternică, nu-i putea birui. Fuseseră la Benares,

în Bali; dar vorbeau despre aceste călătorii ca despre o excursie făcută duminica la restaurantul din pădure. Se simțeau peste tot ca acasă; cutreierând Yokohama aveau senzația că sunt în orașul natal Osnabrück sau s'Gravenhage. O vrajă inexplicabilă părea să-i protejeze de forța de seducție a străinătății. Căci rămâneau mereu așa cum fuseseră și erau mereu așa cum rămăseseră. Nimic nu-i atingea, nimic nu-i abătea de pe făgașul lor; reduceau totul la principii cunoscute și verificate, accesibile lor – în fond, principiul utilitarist poate fi aplicat la orice.

Gam avea încă viața în față – ca un eveniment copleșitor, care o putea distruge sau înălța, care o va înălța sau distruge, și despre care nu știa decât că uneori emana o dulceață puternică, amețitoare. Pentru ceilalți însă viața era o afacere bine dozată, câtuși de puțin copleșitoare, necesitățile sale „deveneau scop în sine", fiind savurate în tihnă. Pe Gam o tenta să afle cum se putea explica această împotmolire, această transformare a cauzei în efect. Vedea în fața ei un univers necunoscut al lucrurilor mărunte – oare ce cordon ombilical o lega de el? Cine erau acești oameni? Se decise să-i cunoască mai îndeaproape.

Gam părăsi vaporul la Marsilia. Stătu câtva timp în cumpănă: încotro să se îndrepte? Apoi se decise pentru Paris. Își închirie o locuință într-o suburbie, pe o străduță îngustă locuită de mici funcționari.

Aceste străzi își arătau adevărata fizionomie în cursul dimineții. În timpul zilei erau învăluite și acoperite de o aură care nu le era proprie. Dar la revărsatul zorilor își trăiau existența dezolantă, neînfrumusețată, caracteristică lor. Umbrele se adunau în unghere ca niște femei

amărâte părând să se ascundă, în cotloane, de privirea necruțătoare a dimineții. La o anumită oră ferestrele caselor se deschideau și capete adormite se iteau din întunericul odăilor, uitându-se afară să vadă ce vreme este; peste un sfert de oră se trânteau ușile de la intrare și primele siluete părăseau casele. Acestea se strecurau de-a lungul zidurilor, cu figuri inexpresive pe care nu era întipărită nici măcar supărare. De câte ori străbătea străzile la o oră matinală Gam observa aceste fețe, constatând că ele au o expresie apatică, însuflețită doar câteodată fie de grija de a nu întârzia, fie de o anemică bună dispoziție.

Gam întâlni de repetate ori, dimineața, în fața ușii de la intrare, un tânăr palid. Purta sub braț o mapă de piele care părea destul de goală, cu excepția unui punct mai umflat: probabil că acolo se găsea pachetul cu mâncare. După câteva zile el începu să o salute, iar peste alte două zile intră în vorbă cu ea.

Era contabil într-o întreprindere mare și în orele de serviciu trebuia să înșire cifre pe hârtie. Deoarece locuia în aceeași casă ca Gam, găsi ușor pretextul să i se adreseze. După o săptămână îi propuse să petreacă împreună ziua de duminică. Avea și un nume oarecare. Gam îi spuse Fred; el nu se împotrivi.

Având în vedere tonul solemn cu care făcu invitația, Gam înțelese că, în desfășurarea săptămânii, această zi reprezintă un moment foarte așteptat și agreat. Fiind deci convinsă că în această zi vor ieși la iveală și se vor manifesta toate caracteristicile omenești ale tânărului, Gam acceptă invitația.

***

Fred apăru într-un costum de haine mai deosebit, care îi stătea emoționant de bine și pe care cu siguranță că îl îmbrăca doar duminica. Un guler înalt conferea înfățișării sale alura neobișnuită a unei reprezentativități modest de neajutorate. Avea și mănuși la el și un baston pe care îl atârnă de braț.

Ziua era senină și, o dată cu ei, ieșiră mulți alți oameni să ia aer. Mijloacele de transport în comun erau supraaglomerate; mulțimea nerăbdătoare care voia să ajungă în suburbii își căuta, gălăgioasă, locuri de așezat, apărându-le cu înverșunare pe cele amenințate. Gam se miră iarăși văzând câtă energie se investea în aceste mici ciorovăieli. Ținând cont de izbucnirile de forță înăbușită, risipite pe asemenea bagatele, te așteptai ca ocaziile mari, importante, să determine adevărate explozii. Dar aici se arăta o limită pe care foarte puțini o depășeau – poate fiindcă își epuizaseră deja rezervele de energie. Fețele deveneau apatice, interesul dispărea, turma își urma mersul în ritmul obișnuit; oare de unde trebuia să pornești pentru a impune alte traiectorii?

Gam îi ceru lui Fred amănunte din viața sa. El deveni comunicativ, relatând despre o evoluție obișnuită, de acea insignifianță simpatică ce reprezintă cea mai bună dovadă a unei înzestrări cât se poate de mediocre. Îi vorbi lui Gam pe larg despre relațiile sale familiale, pierzându-se în amănunte interminabile legate de o soră și de logodnicul acesteia. Sublinie, cu această ocazie, de câteva ori că cei doi aveau „condiții de viață asigurate".

Gam avusese și mai demult prilejul să observe solidaritatea instinctivă din cadrul familiei, care își găsea expresia mai puțin în apropierea spațială cât în dependența sufletească, adică în simpatia sau antipatia dintre

rude. Chiar dacă trăiau la distanță unii de alții, această relație se manifesta în mod ostentativ și anume cu acea ură sau indiferență care era exteriorizarea celei mai strânse legături. Cazul lui Fred îi aduse explicația fenomenului. Oamenii aceștia nu rezistau la singurătate, erau lipsiți de nevoia imperioasă a solitudinii spirituale, se speriau de ea, cramponându-se de orice constelație unilaterală de iubire sau ură și transformând-o în scurt timp în obișnuință, datorită unei ciudate înclinații spre schematism.

Gam și Fred luară prânzul într-un mic restaurant de pe malul lacului. Suprafața apei radia liniștea începutului de toamnă. Luminozitatea cristalină a lunii august, care parcă miroase a aur, penetrând pădurile cu umbre albăstrui melancolice, se așternuse pe ținut ca un clopot. Totul părea să aibă o semnificație, nimic nu părea întâmplător.

Găinile scormoneau nepăsătoare în frunziș; zidul vechi, cu straturile sale neregulate de pietre, strălucea în nuanțe de galben-ocru, îmbrăcat în viță sălbatică, ale cărei peduncule grimpante aveau o culoare rozie; coama ascuțită a caselor țărănești se înălța spre cerul infinit, din ferestrele deschise ale bucătăriei se auzea estompat zdrăngănitul veselei în timp ce era spălată, iar în grădină lucra un bătrân îmbrăcat în pantaloni de pânză și o jachetă decolorată – nimic nu tulbura seninătatea pansivă a acestui cadru bucolic. Pe lac pluteau bărci, iar în depărtare se zăreau triunghiurile albe ale unor vele.

Fred spusese ceva despre velele corăbiei; apoi tăcu, fumând în tihnă o țigară care contrasta în mod ciudat cu fața sa îngustă. Și țigara era un lux rezervat pentru ziua

liberă. Din când în când o contempla cu o privire visătoare, înainte de a și-o introduce din nou între buze. Observându-i privirile, Gam îi mângâie mâna.

Vinul indigen ușor îi dezlegase limba. Începu să povestească, mai întâi ezitând, despre biroul unde lucra. Proceda sistematic pentru a-i putea explica lui Gam totul, cu exces de amănunte, desenându-i chiar, cu bastonul, schița clădirii și amplasarea camerei în care lucra. Aceasta se afla în apropierea biroului directorului Köster.

Îi trebui cam o jumătate de oră ca să-și prezinte activitatea din toate unghiurile. Sublinie în mod special că funcția sa presupune o încredere absolută în persoana respectivă, zugrăvind cu însuflețire urmările pe care le-ar avea introducerea unor date greșite în registrele contabile. Pentru a-și ilustra spusele, se referi la cazul contabilului Peugot, din vina căruia i se trimisese unei firme cliente o somație de plată nejustificată, ceea ce dusese la întreruperea relațiilor de afaceri. Firește că Peugot fusese imediat concediat.

Gam îl întrebă dacă activitatea depusă îl satisface. Nu știa nici el prea bine – dar era pâinea sa – și nu s-ar putea spune că ar fi fost nemulțumit. Apoi începu să povestească despre colegi. Mai ales unul dintre aceștia, un anume Bertin, trezea admirația sa. Și anume, Bertin ăsta era uneori inimaginabil de obraznic cu șeful – nimeni altcineva nu și-ar fi permis asemenea ieșiri. Deși, dacă omul are dreptate... și începu o poveste lungă în care el însuși își apărase, cu curaj, la un moment dat, drepturile contra sus-numitului Köster, un alsacian, într-o altercație înfierbântată, în decursul căreia Köster izbise chiar cu pumnul în biroul său, dar până la urmă îl lăudase pe Fred, bătându-l amical pe umeri.

Gam îi asculta cuvintele care se prelingeau monoton în liniștea amiezei. Știa că erau o vorbărie nesărată – dar nu-și aveau și ele justificarea lor? Și se armonizau perfect cu atmosfera fadă din jurul ei. Toate își găseau într-un fel sau altul justificarea și locul. În fond, de ce să nu asculți poveștile cu directorul Köster și domnul Bertin despre care se zvonea că ar avea o relație cu doamna Köster? Exact așa cum ai fi ascultat un *speach* spiritual, în holul viceregelui Indiei, cu Murray și Sanden. Cât de lipsite de importanță erau, în fond, cuvintele. Cu ajutorul lor se masca faptul că doi oameni nu simțeau nimic unul pentru celălalt – și ce conta dacă te străduiai să fixezi în concepte niște sentimente labile sau dacă pălăvrăgeai despre stenodactilografa Ida? Ce bine arăta pâinea albă pe farfuria țărănească, de argilă; se vedea că era bine coaptă când o fărâmițai între degete; și ce frumos mirosea a grâu. Ce plăcut ar fi să ne putem transforma în pâine și în găinile care scormoneau pământul, umflându-se în pene în bătaia soarelui!

Dar în clipa următoare Gam se înfioră la gândul că ceea ce îi povestea tânărul de lângă ea nu era simplu subiect de conversație, reprezentând însăși existența sa. Îi umplea viața, el nu se simțea un captiv, condiția sa însemnând pentru el ceva cât se poate de firesc. Directorul Köster era o noțiune-limită dincolo de care gândirea lui nu putea trece. Ce-i drept, nu-l considera un om desăvârșit, ba îl și critica – dar influența acestui om îi marca profesiunea, iar profesiunea îi marca existența. Fred nu era decât întruchiparea unei profesiuni înzestrate cu câteva obiceiuri și necesități.

Tocmai își puse pe masă mâna în care ținea țigara. O mână albă, bolnăvicioasă – dar totuși: sub piele pulsa un

sânge roșu, întocmai ca în mâna lui Gam. Aceste mâini, așezate una lângă alta, erau asemănătoare, continuau cu brațele, ajungeau la frunțile în care dormita imposibilitatea de a se înțelege unul pe altul, de a comunica unul cu altul – în care se conturau imagini despre lume total diferite, ce nu aveau nimic de-a face una cu alta, fiind mult mai străine decât acțiunea instinctivă a unui animal; și care erau mai îndepărtate una de alta ca aștrii separați prin mii de ani-lumină. Dar sângele care curgea prin vinele ambilor era cu toate aceste la fel de roșu, așa încât nici cel mai ager ochi nu ar fi putut sesiza o deosebire între unul și altul; mâinile acestea stăteau atât de aproape pe masă, semănând una cu alta mai mult decât două animale din aceeași specie. Pentru Gam, aceste două mâini asemănătoare de pe masă păreau să emane o demonie fantomatică inegalabilă, un tragism înnebunitor, insuportabil de ininteligibil, în comparație cu care tot restul nu era decât o glumă, o teorie intermediară.

Gam trăia una din acele clipe când legile gândirii sunt abrogate. Relațiile cu rezervorul asociațiilor suferiseră un scurt circuit; în asemenea momente, te simți un venetic pe lumea aceasta și incoerent ca un copil sau ca locuitorul altei planete. Denumirile s-au volatilizat, ca niște năluci duse de vânt; te concentrezi asupra unui cuvânt – „mână" – pierzând legătura cu noțiunea de bază, parcă ai avea de-a face cu o limbă străină, neauzită până acum; ceea ce vezi în fața ta este: ceva ce se mișcă, având prelungiri lunguiețe, prevăzute la capăt cu rotunjimi transparente, dar conexiunea cauzală a dispărut ca un semn neidentificabil din spatele interdependențelor – expulzată în haosul transcendental de dincolo de obiecte – până când legăturile se reînnoadă, numele și obiectele ajungând

iarăși să se suprapună, iar tu încerci, temător, să te convingi de aceasta; din tot ce s-a întâmplat nu a mai rămas decât o perplexitate profundă, care reapare uneori când te aștepți mai puțin, așa încât, mânat de o năzuință absurd omenească de a-i da un sens, o concepi ca avertisment, împovărându-te filosofic dar util.

Gam își dădu seama de distanța care o separa de tânărul de lângă ea – nu distanța spirituală sau socială, aceasta fiind neesențială, ci prăpastia adâncă dintre două viețuitoare, misterul eternei înstrăinări, captivitatea în care ne țin legile mentale, care, odată relaxate, ar duce la haos, la confuzie și distrugere.

O singură ipostază era vizibilă, proiectată de lanterna magică a cunoașterii și îngemănată inseparabil cu ea. Lacul strălucea în bătaia soarelui și îl vedeai. Ceea ce sesizai cu simțurile erau: lacul și soarele și ochiul și reflexul cerebral – niciodată doar lacul. Filtrul simțurilor se interpunea între tine și lume ca o sticlă colorată.

Gam își ridică privirile. Cele două mâini erau încă pe masă, una lângă alta, nemișcate, iar vocea voalată continua să vorbească despre lucruri indiferente. În acest moment o cuprinse un val inexplicabil de tandrețe – așa cum îl simt tovarășii de suferință sau exilații supuși aceluiași destin, când unul se bucură de privilegii și speranțe ascunse, la care nu-l poate face părtaș și pe celălalt; în această pornire, luă iar mâna de lângă ea, de care nu-și putea desprinde privirile, o mângâie și spuse fără nici o nuanță de ironie, doar mânată de vocea inimii, cu glas tremurător, înecat în lacrimi:

— Ești un om vrednic, Fred; sunt convinsă... trebui să intercaleze o pauză... sunt convinsă că vei deveni la un moment dat șef de secție.

***

Seara, petrecură mai multe ore împreună în grădina cu multe mese a unei bodegi. Între copaci atârnau sfori de care erau prinse lampioane ce se legănau ușor în adierea vântului. O dată cu lăsarea întunericului sosiră tot mai mulți musterii; în curând toate mesele erau ocupate. Printre clienți, multe perechi tinere; îndrăgostiții se lipeau unul de altul fără să se jeneze.

Dintr-o fereastră deschisă, de la parter, ieșeau efluvii de muzică. O fată îmbrăcată într-o rochie de culoare deschisă ședea la pian încercând o melodie. Își pusese pălăria pe pian. Lovi câteva acorduri uitându-se, fericită, la un bărbat care se sprijinea de pian. O șuviță de păr îi căzuse pe frunte. Fața sa era luminată de flăcările lumânărilor. Se uita plin de tandrețe la fată. În spatele celor doi, contururile camerei se pierdeau într-un cafeniu ce amintea de pânzele lui Van Dyck. Văzuți în cadrul ferestrei cei doi tineri păreau un tablou vechi.

Gam zări lângă pălărie un buchețel de flori. Vederea lui o emoționă. „Pe ce teren dezolant mă aținˮ, îi trecu prin minte, deși nu formulase în gând propoziția. Dar se gândi la ea așa cum te uiți după o pasăre exotică ce trece în zbor pe lângă tine. Fata și băiatul ieșiră din casă căutându-și o masă în grădină. Trecură foarte aproape de Gam. Fata ținea în mână pălăria și buchetul de flori. Gam observă că are o gură obișnuită. Ea râse în urma unei observații făcute de băiat. Râsul suna afectat și nesincer. Apoi îi strigă prietenului ei, peste umăr, o glumă searbădă, vulgară. Gam își întoarse, jenată, privirile văzând că bărbatul o măsoară provocator în timp ce trecea pe lângă ea cu o mână în buzunar.

Reveni, cu Fred, în oraș. Ogoarele acoperite de miriști emanau miros de pământ reavăn. Parcă luna le secerase; căci atârna pe cer ca o coasă. Gam se uită la Fred. Acesta mergea cu capul aplecat. Apoi o întrebă cu ce se ocupă. Gam zâmbi când răspunse – cât de îngustă era sfera în care evoluau preocupările lui! Fred îi propuse să se gospodărească împreună. Poate vor găsi în casă o locuință mai mare în care să se mute la un moment dat. Deocamdată va merge însă și așa; îi va pune la dispoziție o sumă fixă de bani în fiecare săptămână pentru ca ea să facă târguielile și să gătească. El venea în fiecare seară la ora șase de la birou, ca să ia masa. Ar fi foarte avantajos pentru amândoi.

Gam nu reușea să depășească o anumită timiditate. Siguranța instinctivă a lui Fred o deruta – se aștepta probabil ca ea să fie de acord, așa cum se întâmpla în cercul lui. Deci așa se petreceau lucrurile: se discuta totul la rece și rezonabil – dacă era sau nu profitabil – și apoi începea viața în doi. Poate că se și căsătoreau... dacă venea un copil. Poate că uneori lucrurile se petreceau și altfel, cu mai multă ardoare și patimă – o întâlnire generată de flacăra pornirilor erotice, într-o noapte fierbinte. Dar în scurt timp aceste porniri se potoleau și se trecea la obligațiile cotidiene; cei doi se vedeau, fixau termene, poate se mutau în aceeași locuință; echilibrul gospodăresc rămânea însă la fel de important ca și culcușul pentru noapte; iar la un moment dat – o știa fiecare din cei doi, se aștepta la asta și nici nu voia să fie altfel – la un moment dat, vor ajunge să conviețuiască deși nu va mai exista legătura sufletească ce ar fi putut să justifice acest fapt: din comoditate și fiindcă așa se obișnuiește.

Gam simțea același lucru ca în timpul după-amiezei: o senzație de neputință în fața acestor valuri. Nu avea loc nici o izbucnire, dar dacă s-ar fi întâmplat totuși să aibă loc, era imediat anihilată de mecanismul care regla și distrugea existența acestor oameni.

Fred o întrebă încă o dată dacă era de acord. Gam dădu din cap fără să spună nimic. Deși convinsă că doar *ea* resimțea cât de disperată și zguduitoare este banalitatea acestei situații, nu reușea să împiedice apariția unui sentiment format din dorința de a ajuta, compasiune și conștiința imposibilității de a fi de ajutor. Un spital pentru bolnavi incurabili ar fi trezit în ea aceleași sentimente. Avea aici de-a face cu o vrajă invizibilă, funestă, care nu putea fi risipită de nimeni: boala mediocrității. Toate soluțiile sociale se opreau la periferie. Ele ameliorau baza economică, adică fondul; în schimb, suprastructura rămânea neschimbată. Dacă ar fi fost prea mult scos în evidență și îmbunătățit, acest fond ar fi devenit grotesc, având efecte comice, din cauza discrepanței dintre conținut și formă; ca în cazul acelei familii de îmbogățiți de pe vasul care traversa Canalul Suez; nici aceasta nu reușise să se adapteze, rămânând așa cum era, în ciuda posibilităților materiale.

Fred o luă de braț vorbindu-i, aferat, despre tot felul de fleacuri. Gam acceptă gestul familiar; nu era inoportun, făcea parte din decor. După aceea urcă în locuința lui, fiindcă Fred voia să-i mai arate ceva pentru ziua următoare. Luară loc unul în fața celuilalt, în fotolii înalte, cu împletitură de răchită. Gam îl întrebă care ar fi suprema sa dorință. El zâmbi – omul își dorește atâtea – dar sunt doar fantezii pe care nici tu însuți nu le iei în serios. Judecând rezonabil, ar fi mulțumit să aibă un salariu bun, un post convenabil, o locuință frumușică și o femeie cu care să se

înțeleagă. (Tot ce ar depăși aceste deziderate ar reprezenta un dar imprevizibil care ar trebui acceptat cu recunoștință.)

Gam dădu din cap; era exact răspunsul la care se așteptase. Și nu-l putea considera ridicol, înțelegându-l foarte bine. Iată că găsise cheia. Adică înțelegea totul – deși nu putea pricepe. Sondase dedesubturile; dar ceea ce, cu puține săptămâni în urmă, i se păruse a fi energie și forță plină de dârzenie, fiindcă se manifesta cu atâta spontaneitate în problemele mărunte ale vieții de toate zilele, nu era un simptom ci ultima consecință a unei vieți duse la nivelul vegetativului. Sub această suprafață, toate legăturile erau întrerupte. Nu aveai ce-i face; acționa acea lege în virtutea căreia dintr-un bob de fasole nu poate încolți decât tot fasole și *nu* un brad. Cine să se încumete, în acest caz, să încerce o altoire?

Fred îi aruncă priviri voalate. Lui Gam i se părea că fața lui este reprezentativă pentru o mare parte a omenirii. Poate că toți acești oameni ar fi trebuit să fie prezenți ca să servească drept etalon și fundal care să scoată în evidență valoarea proprie și trăirile proprii. Deoarece este lipsit de farmec să fii un unicat, un reprezentant, un inițiat care intuiește conexiunile, care jonglează cu ele – căci orice cunoaștere duce la joc –; iar sfârșitul celor mai profunde gânduri este dănțuitul, sfârșitul celei mai melancolice cunoașteri este grația. Elementul ludic – aici începe taina lucrurilor de pe urmă și mistica statorniciei, aici găsim limita care schimbă denumirile și închide cercul.

Și capul acesta din fața ei făcea parte din complex. Și el era angrenat în lanțul evenimentelor care sunt de importanță vitală petrecându-se doar la nivelul exemplarelor superioare ale omenirii; era pasiv și întunecat – implicat oarecum și el.

Fred clipi din ochi:

— De ce te uiți așa la mine?

Gam îi luă, foarte serioasă, capul și îl sărută: de parcă ar fi regăsit calea pe care trebuia să o urmeze – așa cum îl recompensezi pe un sătean dacă, întâlnindu-l noaptea, pe întuneric, îți confirmă că te afli pe drumul care duce la destinație, fără să știe că pentru tine acest drum este de importanță capitală.

Din ușă îi mai făcu un semn cu mâna, dându-și seama că Fred o privește puțin derutat. Se așteptase probabil ca ea să rămână la el.

Un pictor o acostă pe Gam lângă un stand de cărți de pe Quai d'Orsay, vorbindu-i despre proiectele și idealurile sale. Deși Gam recunoscu în el o variantă a arhetipului Fred, o tentă să-l cunoască mai îndeaproape pe acest om care susținea că își urmărește, cu toată dăruirea, idealurile. Câteva zile îi ascultă tiradele, apoi cumpără câteva tablouri de-ale sale de la negustorul de obiecte de artă care le comercializa. Încurajat de acest succes, pictorul își văzu de treabă. Gam cumpără în mod intenționat tablourile pe care el le considera mai puțin reușite și avu satisfacția să-l vadă pictând mai departe în aceeași manieră. Dar nu acesta fusese scopul ei. În fond, dorise doar să observe ce efect au banii asupra lui. După scurt timp pictorul deveni infatuat, iar idealismul său se înecă în plăcerea de a mânca pe săturate.

Gam se mai lăsă dusă de valuri câteva săptămâni. Locui când în cartierele funcționărești, când în cele ale burgheziei bine situate. Îi trecură pe lângă ureche tot felul de nume, cunoscu oameni pe care îi dădu în curând uitării: industriași care o luaseră de jos, ajungând departe, inventatori care născociseră inovații valoroase, generali

care scriau tratate despre strategie și tactică, diplomați tineri și ambițioși care se evidențiaseră deja; toți o captivaseră o clipă datorită energiei și dinamismului manifestat – dar interesul pălea în curând. Oamenii aceștia se manifestau, în specialitatea lor și în felul lor de a fi, ca niște automate care funcționau perfect, știau multe și stăpâneau și fluența în vorbire; unii dispuneau chiar și de un adaus desuet și anume de arta de a trăi – dar le lipsea esențialul. Gam nu știa nici ea cum ar putea defini acest ceva. Avea însă mereu senzația că oamenii se cramponaseră de câte un punct, ca niște lipitori, și că nu intuiau întregul, fiind lipsiți de dorința de a reprezenta ei înșiși universul; ei nu trăiau în mod creator și inedit fiecare clipă a vieții, iar atunci când încercau să o facă, se orientau după un program; le lipsea prin urmare elementul imprevizibil, spontan, luminos, care te face să te iubești sau să te disprețuiești pe tine însuți, să te abandonezi și să te regăsești – cu alte cuvinte, le lipsea acel potențial jucăuș de a se dărui, de a fi invulnerabil, de a reacționa rapid; toți erau dominați de sisteme și lozinci. Și în spatele fiecăruia Gam descoperea mereu, ca o umbră, prototipul Fred.

Artiștii și poeții o deziluzionară profund. Toți erau obsedați de obiectivele urmărite, încovoindu-se sub povara lor ca butucul de vie încărcat de ciorchini. Trăiau în opera lor, iar opera se lăfăia pe viața lor; astfel că o existență reală se putea cu greu înfiripa, iar ei nu o puteau savura, deoarece aceasta era doar în aparență o existență liberă. În fond, se putea vorbi doar de un fel de formă a ei, legată însă de operă, fie ca liniște pasivă în vederea apariției unei noi opere, fie ca trăire prealabilă a unei activități viitoare. Nu aveau timp să asculte chemarea sângelui – dalta și cerneala dădeau semne de nerăbdare, iar fețele lor erau

ahtiate de noi geneze. Dar cel ce procreează devine scop în sine, fiind lipsit de frumusețea unei atitudini dezinteresate și nelucrative, precum și de credința în ea, acestea reprezentând apanajul unei existențe de anvergură.

Gam o vizită pe bătrâna marchiză d'Argenteuil, care o duse la prințesa de Parma. Câteva zile cutreieră bulevardele însoțită de junele St. Denis. Într-o seară veni la ea o actriță tânără, care începu să plângă implorând-o să i-l lase pe St. Denis. Gam o consolă și i-l dărui. Apoi stătu toată seara de povești cu fata. Micuța se atașă de ea ca o pisicuță și o mai vizită de repetate ori. Cu ocazia unei festivități date de prințesă, Gam atrase atenția prin mersul și mișcările ei când străbătea sălile. Asistă într-o lojă la premiera unui poet care îi mărturisi că faima lui era complet lipsită de importanță în comparație cu această oră petrecută împreună. Ea nu-l crezu, având în vedere că poeții mint fără să-și dea seama.

Doi tineri ofițeri pe care Gam nici nu-i cunoștea se duelară din cauza ei.

Ce absurd, se gândi Gam când află despre această ispravă. Ar fi fost mult mai simpatic să facă un pariu.

Orașele europene o plictiseau. Startul în masă al mediocrității o inoportuna. Era mai supărător să nu observi ceva de zece ori decât să te faci o dată că nu vezi. În plus, toată lumea părea să poarte o uniformă fiindcă oamenii trăiau prea înghesuiți, întâlnindu-se prea des – dacă îl cunoșteai pe unul, îi știai pe toți...

Gam se simțea obosită. Participase la viața tuturor păturilor sociale, luând-o de jos, și constatase că singura deosebire dintre ele consta în stratificare. În rest se asemănau perfect. Roata se învârtea între momentul naș-

terii și momentul morții – viața evolua între acești doi poli. Dar nu oscila pe coordonate paralele lungi, ci în șocuri scurte, verticale, perpendiculare. Lipseau orizonturile deschise, respirația largă, acel spirit despre care vorbise preotul budist. Nu merita să parcurgi tot drumul și nu puteai fi de ajutor nimănui.

Gam simțea o dragoste tandră pentru animale. Desuetudinea nerușinată a gesturilor umane ieșea și mai tare în evidență dacă o comparai cu naturalețea plină de farmec a animalelor. Simțurile îi deveniseră mai ascuțite, astfel că Gam percepea mai bine șablonul, găunoșenia cuvintelor, gesturilor, umbletului, instinctelor. Observa imediat tot ce era afectat, jumătățile de măsură. Sesiza nuanțele, jocul, prefăcătoria, demascând totul cu răceală, manifestând siguranță, până când aroganța rezervată se fărâmița, devenind vanitate. Dobândi distanță, buzele exprimară dispreț, apoi se instală o indiferență deplină față de toate – hidrați de carbon ținuți sub control, proteine și grăsimi, stagnând în obișnuință, încorporate în circulația sângelui; bani, titluri, succes; dar necesare deoarece fără ele nu existau nici sentimentul de securitate burgheză, nici expresul punctual, nici consultantul financiar de încredere. Costurile vieții – totul era cunoscut, fixat; nu se mai adăuga nimic.

Marchiza d'Argenteuil îi propuse lui Gam să se instaleze în micul ei castel înconjurat de apă, la distanță de o oră de Paris.

În ziua plecării Gam trecu întâmplător prin apropierea locuinței lui Fred și îl întâlni pe stradă. El o recunoscu imediat. O întrebă, plin de reproș, din ce cauză îl părăsise, adăugând că acum era prea târziu – avea altă prietenă cu care locuia împreună. Nu-și putuse imagina decât că Gam voise să se întoarcă la el! Ideea o încântă pe Gam care descinse voioasă la castelul marchizei.

VI

Fântâna arteziană fusese reparată cu câțiva ani în urmă, îi povesti bătrânul care administra proprietatea. Ea funcționa iarăși. La lăsarea întunericului i se dădea drumul pentru o oră. Vântul aducea deja frunze îngălbenite, de ulm și nuc, depunându-le pe suprafața apei; statuia melancolică a lui Narcis părea să fie expresia petrificată a acestor seri visătoare de toamnă în al căror întuneric se zămislea ușor ideea morții.

Când străbătea încăperile Gam auzea ecoul pașilor ei. Peste tot atârnau tablouri schițate cu o peniță subțire în culori pastelate. Într-un scrin mic, din lemn de mesteacăn lustruit, Gam descoperi câteva pachete cu scrisori, pe hârtie îngălbenită, cu relatări detaliate, exaltate, pe multe pagini, așa cum numai secolul respectiv le putea produce. Se delectă zile în șir cu lectura lor. Multe îi erau adresate unui Chevalier de Roste și fuseseră probabil restituite la despărțire; altele erau scrise de o prietenă care povestea despre iubitul ei.

În dulapuri și sipete Gam găsi haine vechi. Le scoase și le îmbrăcă. Rochiile decolorate emanau un parfum ciudat care o amețea. Era în stare să stea ore întregi îmbrăcată în ele, visându-se în epoci de mult apuse. Sau uita de sine

în fața unei oglinzi fațetate. Chipul reflectat i se părea străin și, în același timp, cunoscut, de parcă persoana ei ar fi fost transpusă, prin vrajă, în acea epocă, iar acum ar fi revenit privind-o tăcută, delicată și perimată. Lumina crepusculară țesea umbre cenușii, care în adâncime deveneau cafenii, și pe care se profila silueta din oglindă – ca și cum imaginea s-ar fi înfiripat, cu acest zâmbet dulce și trist, din însuși cenușiul trecutului. Într-o seară, când Gam străbătea încăperile îmbrăcată în aceste rochii vechi, intră bătrânul. Ea schiță câțiva pași de dans dintr-o sarabandă, fără să-l observe. Când îl văzu, el se îndreptă spre o spinetă veche, o deschise și începu să cânte un menuet. Sunetul argintiu și subțirel al clavecinului vibra uneori ca mecanismul unei flașnete. Gam făcu încet pașii de dans și plecăciunile de rigoare, resimțind, în timp ce executa figurile, caracterul jucăuș, tulburător al acestei epoci care i se părea mai cunoscută și familiară decât celelalte. Rococoul planta grădini în jurul abisurilor și, deși cunoștea abisurile, planta grădini *numindu-le* grădini. Noi le numim abisuri și ne uităm în ele. Epoca pasiunilor amoroase și a luptelor se ascundea după paravanul celei mai jucăușe grații pe care ne-o putem imagina. Acest Chevalier de Roste îl provocă la duel pe cel mai iscusit spadasin din Franța doar fiindcă depusese un sărut prea lung pe mâna doamnei inimii sale. Se scuză pentru câteva minute, cu o glumă galantă, pretextând că vrea să ia puțin aer în grădină, ieși cu un prieten care făcea serviciul de secundant și... nu se mai întoarse. Nu lăsă în urma sa nici un rând, nici o explicație scrisă.

***

Se lăsa iar seara învăluind totul în acea lumină crepusculară care o impresiona atât de mult pe Gam. Ea ieși, cu bătrânul, în grădinile din fața casei. Se vedea că tufișurile fuseseră cândva tunse frumos; acum erau sălbăticite și timide de parcă s-ar fi rușinat. Nuanțe argintii și de lapislazuli dominau amurgul.

Gam hrăni lebedele negre care se pregătiseră deja de culcare. Totuși veniră în grabă trăgând cercuri în apa elesteului.

Dinspre linia orizontului veneau nori negri infiltrându-se în culorile tot mai pale ale asfințitului. În spatele copacilor se îngrămădeau nuanțe de violet aducând întunericul. Vârfurile copacilor începură deodată să freamăte, iar în răcoarea serii pătrunseră curenți umezi și calzi. Vântul își schimbă direcția devenind zăpușitor. Apoi se lăsă o liniște mormântală, iar perdeaua de nori acoperi încet tot cerul.

Gam se întoarse în castel. Cum răsunau coridoarele! Cât întuneric se adunase în unghere! Afară furtuna se apropia cu pași rapizi. Venea din toate părțile; casa se ghemuise vrând să se apere de pericolul necunoscut care o amenința. Fiecare zgomot era amplificat, apoi amuțea brusc, de parcă i-ar fi dat cineva în cap cu o secure moale. Cât de multă liniște putea exista în lume!

Pe Gam o cuprinse o stare de neliniște care depășea cu mult presimțirea unei furtuni. I se părea că pe lângă aceasta apăruse ceva în plus. Oare ce putea fi? De unde această senzație că este un cocon de omidă? Oare ce se va întâmpla? Se rupea un înveliș? Urma să-și ia zborul din el? Ce oboseală o cuprinsese! Nu voia să opună rezistență. Norii amenințau cu o vijelie devastatoare. De s-ar dezlănțui odată!

Parcă totul stătea pe muchie de cuțit. Ce ciudat era candelabrul din fața ei. Ce bizar bronzul acesta. Înconjurat de forțe oculte. O aură enigmatică o lua cu asalt. O târa fără să i se poată împotrivi – dar oare încotro?

Bezna de afară fu sfâșiată. Pe suprafața întunecată se precipitară fulgerele. Le văzu câtva timp în spatele geamurilor, ca o rețea strălucitoare. După care noaptea învălui iarăși totul. Parcul și camera se luminară pentru câteva secunde. Tunetele bubuiau cu un ecou prelungit. Apoi se dezlănțui ploaia.

Deodată se auzi o sonerie. Stridentă, de parcă nu ar vrea să se mai oprească. Țârâitul ei atârna în cameră ca o lovitură de bici, ca o mântuire. Coridoarele răsunară, parcă se concentra ceva în camere, parcă se rostogolea, parcă se năpustea – ușa se deschise: în prag apăru Lavalette, ud leoarcă din cap până în picioare. I se adresă cu un ton repezit valetului care venise în urma lui, ceru să i se pregătească o baie și haine uscate și se înclină în fața lui Gam:

— Mii de scuze că mă înfățișez în halul acesta în fața dumneavoastră... Peste o oră vă voi explica ce s-a întâmplat.

Gam înțepenise în fotoliu. Furtuna își făcea de cap afară, de parcă ar fi vrut să distrugă totul. Snopi de fulgere bântuiau printre copaci, vijelia era turbată, iar rafalele de ploaie se prăvăleau asupra lumii dezlănțuite. Gam rămase nemișcată până la apariția lui Lavalette. Apoi se îndreptă cu pași repezi spre fereastră, privind afară. El făcu o mișcare agitată cu mâna, de parcă ar fi vrut să arate spre furtună, dar tăcu cramponându-se de un scaun. După o clipă se întoarse iar:

— Este inutil să vii cu explicații pe o asemenea urgie. Tot ce vă pot spune este că sunt un prieten al lui Argenteuil și cunosc această proprietate. Obligații stringente

mă constrâng să caut o mașină; cu o oră în urmă m-am izbit, pe întuneric, de un morman de pietre; arborele manivelei s-a rupt. Mașina dumneavoastră este în stare de funcționare?

Gam dădu din cap.

— O să am nevoie de ea.

Câteva clipe cerul păru incendiat. Lavalette se aplecă înainte:

— Parcă v-am mai întâlnit odată...

Gam dădu din cap. Nu se simțea în stare să vorbească. Membrele îi erau ca paralizate. Mâinile îi zăceau, grele ca plumbul, pe rezemătoarele late ale fotoliului.

— În Elveția, continuă Lavalette. V-am văzut și la Colombo. Ar fi absurd să stabiliți paralelisme sau să trageți concluzii. Dar vă ușurează decizia. Vă îmbarcați la Marsilia pe vasul *Anne Lane*. Pleacă peste douăsprezece zile. Vă aștept la Singapore.

Gam nu răspunse. Lavalette sună după valet și porunci să fie scoasă mașina. Apoi se referi iar la vremea de afară:

— Orice altceva este o banalitate în comparație cu vremea. Nu pune întrebări și nu dă răspunsuri... pur și simplu este așa cum este. Gândiți-vă la propunerea mea. Părăsiți vaporul la Singapore.

Oamenii scoseseră mașina. Lavalette se aplecă sărutând mâna lui Gam. Ea rămase impasibilă și inertă. Ușile se trântiră în urma lui. Zgomotul pașilor se pierdu. Trezindu-se deodată din letargie Gam spuse în camera goală, cu o voce șoptită, ciudat de joasă:

— Da. Încruntă din sprâncene, iar ochii luară o nuanță întunecată. Apoi repetă: da! lăsându-și capul pe spetеaza fotoliului.

Afară se auzi duduitul motorului, ambreiajul scârțâi, cineva strigă ceva. Vijelia înghiți zgomotul făcut de mașina care demara.

Când Gam se trezi în timpul nopții, cerul era senin. Furtuna se retrăsese. Luna atârna ca un talger mare de aramă deasupra parcului, reflectându-se în bălțile adunate pe cărări. Vârfurile copacilor nu se mișcau. Picăturile de apă se prelingeau încet, de pe o frunză pe alta, pe iedera care îmbrăca zidurile casei. Narcisul din marmură stătea pe marginea eleșteului, pe jumătate luminat de razele oblice ale lunii, uitându-se, melancolic, în apă. Lumina cădea pe umărul lui stâng învăluindu-l jucăușă și tandră și făcând parcă salturi ușoare. Părea gânditor. Zâmbea.

— Este ciudat, îi spuse Gam marchizei d'Argeneteuil, că nu evenimentele importante și gălăgioase își pun amprenta pe viața noastră, ci cele mărunte, care trec pe lângă noi aproape neobservate. Și nu cele care se înlănțuiesc în mod logic stârnesc deodată neliniște, tulburând mersul obișnuit al lucrurilor, ci cele neprevăzute, fortuite. Îți vine să crezi că sub această viață vizibilă se desfășoară încă una, tainică, și că tot ce simulăm în materie de existență și evoluție nu este decât o paralelă întâmplătoare; într-o bună zi se produce un șoc și dă peste cap tot eșafodajul.

Marchiza d'Argenteuil îi aruncă lui Gam o privire blândă:

— Cuvintele eclatante și bine ticluite ale unui poet, rostite pe scenă, impresionează mai puțin decât un strigăt necunoscut în noapte, care amuțește și se pierde pe undeva... Fantezia îl învesmântează dându-i mii de sensuri, el trezește revoltă sau nostalgie în mai mare măsură de-

cât cuvântul vorbit; intră în sânge... această moștenire întunecată, misterioasă, pe care ne-a lăsat-o natura... prin care se exprimă... prin care își pune pecetea.

— Un ton întâmplător este urmat, la un moment dat, de o rezonanță; aceasta răsună tot mereu, fără să se potolească, indiferent ce ai gândi sau ai încerca să întreprinzi; chiar dacă o consideri absurdă, ea continuă să se facă auzită acoperind celelalte zgomote și ademenește și învinge până la urmă.

— Urmeaz-o; sunt sigură că nu te induce în eroare.

— Da, spuse Gam liniștită; apoi zâmbi: parcă pot să fac altceva?

După două zile Gam părăsi Parisul. Dar reveni înainte de a fi ajuns prea departe. Neastâmpărul o cuprinse iar în aceeași seară, la operă. Rămase până târziu în noapte la fereastra camerei ei. În ziua următoare luă expresul spre Marsilia.

Pe drum întrerupse călătoria. Se aciuă într-un sătuleț din Provence, la niște oameni simpli care dormeau în paturi cu multe saltele suprapuse. Obloanele de la ferestre erau închise în timpul nopții. Dimineața, când se trezea, Gam vedea lumina zilei pătrunzând prin ferestruicile, cu aspect de frunză, ale obloanelor. Razele soarelui se prelingeau în formă de inimă aurie proiectând un fascicul strălucitor, ca o gloriolă, în încăperea întunecată și căzând pe un tablou în ulei de pe perete; culorile scânteiau pe pieptul madonei. Gam își băgă mâna în mănunchiul de raze, prinzând ziua în palmă. Apoi luă o oglindă, jucându-se cu mingea ei; inima scânteietoare se furișă fantomatic peste pătură și pereți; la un moment dat

Gam se ridică în pat, dădu jos bretelele cămășii de noapte, își mai puse și perne sub picioare, până când proiectilul luminos din ferestruică ajunse să cadă pe pieptul ei, în punctul unde îi pulsa inima. În curând simți pe piele căldura soarelui, în timp ce inima aurie formată din razele soarelui lucea sub sânul ei stâng; o izbucnire de bucurie – și ea sări din pat, debordând de exuberanță și improvizând un dans al inimilor.

După-amiază se surprinse că se lasă pradă reveriilor. Hotărî să-și continue călătoria. Cățelul amfitrionilor o însoți până la gară nevrând să se despartă de ea. Gam își luă rămas-bun de la el ca de la un prieten.

Soarele o însoți pe tot traseul, învăluind ținutul în razele sale. Măslinii argintiu-cenușii fremătau în adierea vântului, dafinii, pinii și bananierii însoțeau trenul, câte un palmier aducea un iz de orient, apoi apăru orașul – acest oraș care constă doar din port, din Cannebière și din amalgamul de neamuri. Gam se plimbă multă vreme pe cheiuri privind spre mare. Alături de ea se îngrămădeau cufere și șezlongurile destinate punții. Macaralele transportau prin aer saci și baloturi, de parcă acestea ar fi devenit imponderabile. În docuri se depozita pucioasă și pământ de Siena; cirezi de vite așteptau, zbierând însetate, să fie încărcate în vapoare. Acestea stăteau înghesuite între diguri și oraș. Gam se hotărî în cele din urmă să ceară informații. *Anne Lane* nu sosise încă.

Dar în dimineața următoare era deja în port. Aruncase ancora în timpul nopții. Când zări vasul, Gam simți un șoc puternic, fiind atât de derutată încât ocoli portul în ziua aceea. Nu se avântă decât până la colțul aleii de

platani de pe Cours Belsunce, ascuzându-se în puhoiul de cocote și străini. Totuși, în curând dădu peste tot de membrii echipajului de pe vasul *Anne Lane*, care roiau în cartierul prostituatelor din orașul vechi.

După ce vasul se aprovizionă cu cărbune, Gam crezu că este gata de plecare. Se duse deci în grabă la docurile societății *Messageries Maritimes* pentru a se îmbarca la timp și urcă, respirând ușurată, la bord. Avea senzația că o mână invizibilă o împinge sus. Așteptă, agitată, plecarea vaporului. Dar căpitanul îi spuse că vor ieși în larg de-abia în dimineața următoare.

Gam avu un somn agitat în timpul nopții. Auzea mereu zăngănitul lanțurilor și credea în fiecare clipă că se ridicase deja ancora. Apoi căzu într-un somn lipsit de visuri, din care se trezi speriată în clipa când motoarele începură să duduie. Se îmbrăcă în mare grabă, vrând să iasă și părăsi precipitat cabina urcând cu pași mari pe punte. O întâmpină aerul matinal răcoros. Pe punte erau mulți oameni care făceau semne cu mâna. Vaporul tocmai se desprinsese de țărm. Gam se repezi la parapet vrând să strige – dar se opri deodată și se cramponă de balustradă, simțind că o cuprinde o senzație de slăbiciune și un val de duioșie; îi zâmbi unui om care stătea nepăsător pe chei; zâmbi, apoi întoarse capul într-o parte – un englez făcea semne disperate; Gam se uită neajutorată la el, ca un copil, ridică mâna și făcu și ea semne, de câteva ori, în gol.

Statuia lui Lesseps se înălța din mare. Linia albastră a orizontului luă o nuanță cafenie. Deodată apărură, din ape, niște case albe cu acoperișuri plate: Port Said. Numeroa-

se bărci conduse de arabi se îndreptară spre vapor înainte de a fi aruncat ancora. Barcazul cu aburi care îl aducea pe medicul portului se apropie în grabă. Apoi puntea fu inundată de oameni negri, cafenii, galbeni, care încercau să-și vândă mărfurile: țigarete, cărți poștale ilustrate, șaluri, lanțuri – fabricate în Germania sau Anglia; adolescenții se furișau pe lângă pasageri făcându-le, în șoaptă, tot felul de propuneri și rânjind cu familiaritate; ghizii își ofereau serviciile. Pasagerii coborâră pe uscat. După străzile late, curate, ale cartierului european, urmară clădirile scunde, din calcar și bazarurile cartierului arab, unde porcii și pisicile mișunau printre copiii care se zbenguiau și se băteau. Gam ridică de jos un copilaș cafeniu de felah, care se împiedicase și căzuse în fugă. Acesta se uită la ea intimidat, cu ochișorii săi negri și își întoarse capul rotund. Apoi se răzgândi, își răsuci iar capul lânos, îndreptându-și bărbia spre umăr și își întinse palma mică și murdară: bacșiș. Gam îi simțea trupușorul trepidând în mâinile ei și privea membrele delicate, întrebându-se: cum de există degete atât de mici și unghiuțe atât de minuscule? O dată cu zvâcnirile și căldura pe care o simțea între degete, copilul emana și un fel de forță, un fluid ce îi străbătea brațele; Gam trebui să se abțină ca să nu ia copilul în brațe, să nu-l mângâie și dezmierde, să nu-i șoptească vorbe absurde. În această pornire sufletească umplu mânuța copilului cu monede, strânse pumnul mic în jurul lor și se îndepărtă emoționată.

În timpul nopții *Anne Lane* se aprovizionă cu cărbune. Negrii gâfâiau trecând pasarela cu saci grei în spinarea goală. Mușchii brațelor se încordau până sus, spre umăr. Lumina se reflecta pe trupurile întunecate, îmbrobonate de sudoare. Ochii și dinții din gurile crispate

luceau alb-albăstrui. Făpturile acestea apăreau din bezna portului – în șir nesfârșit, de parcă în spatele lor s-ar afla oștiri uriașe care voiau să se azvârle în abisurile buncărului cu cărbuni. Furnicarul acesta bântuia doar în conul de lumină oblic al reflectoarelor – însoțit de acordurile liniștite ale arpegiilor lungi înscrise de talazuri. Doar fasciculul alburiu, strident, de lumină smulgea nopții un *furioso* fantomatic; de parcă ar fi fost înzestrat cu raze speciale, apte să scoată la iveală evenimente invizibile. Îți vine să crezi – se gândi Gam – că această fâșie ireală de lumină se poate îndrepta încotro dorește, chiar și spre cer; și ar putea surprinde și acolo un dans nebunesc pe care în mod normal ochii nu-l pot intercepta. Din vălul cald al întunericului ocrotitor smulgea imaginile înfricoșătoare ale unei lupte dezordonate – întocmai cum lentila microscopului resuscitează în transparența inocentă a unei picături de apă câmpul de bătălie al infuzorilor; Gam zâmbi: ca lentila microscopului care face vizibilă lupta din jurul picăturilor de apă... a picăturilor de apă... cu nimic mai puțin importantă... era tot o luptă pe viață și pe moarte... ca peste tot.

Trecuseră câteva ore de când sirenele dăduseră semnalul de plecare. Vaporul se îndepărta încet de țărm, îndreptându-se spre canal. Pilotul era deja pe puntea de comandă. O ambarcație cu aburi se înghesui deodată printre vasele ancorate luându-se, în mare viteză, după *Anne Lane*. Bărbatul de la cârmă striga ceva. În spatele lui mai era cineva în barcă. Gam se afla pe punte, urmărind scena. Ambarcația se apropie lateral, se lăsă în jos o scară, persoana din barcă urcă și ajunse peste un minut sus, pe

punte. Prima ființă pe care o zări era Gam, care se oprise exact în dreptul scării. Omul se uită la ea, se poticni, se întoarse, scoase câteva monede și le aruncă, cu un gest seniorial, în barcă. Apoi înaintă cu o mină arogantă și închisă pe punte, schimbă câteva cuvinte cu un ofițer și se lăsă condus de steward la cabină. *Anne Lane* luă viteză.

Stâncile dezolante de la Aden străjuiră încă multă vreme linia orizontului. După care dispărură în ceața albăstruie, iar noaptea învălui vaporul în beznă. La masă, căpitanul zâmbi în timp ce ventilatoarele zumzăiau:

— Mâine, la trezire, veți fi din nou pe ocean.

Către seară valurile se întețiră. Gam urcă pe punte. Nu văzu țipenie de om. Întunericul plutea pe mare ca o vată neagră, opacă. Stelele de pe firmament nu străluceau ci stăteau înfipte ca un ornament pe catarge – clare și bine conturate. Constelația „Crucea australă" părea o agrafă prinsă de catifeaua încrețită a nopții. Dar sub această splendoare rigidă ceva scormonea și se dezintegra și se întindea și se răsucea, înhăța și pleoscăia și smucea și împroșca, marea se vălurea și ademenea și respira vijelios. După trecerea prin canalul cu apele liniștite îi luă iar în primire oceanul agitat care spumega venind dinspre țărmurile Indiei și aducând neastâmpăr și dorințe – ca niște miresme exotice. Valul puternic din pră se împărțea de-a lungul celor două părți laterale ale vaporului, formând, în siaj, vârtejuri argintii și lăsând în urmă dâre vizibile până departe. Un luciu mat licărea pe creasta valurilor, schimbându-și culoarea în brizanții pupei unde primea o nuanță roșie – marea strălucea și lumina. Vaporul plutea pe o traiectorie argintie, culegea argint, lăsând în urma sa râuri late, scânteietoare, fosforescente.

Gam auzi pe cineva spunând:

— Hazardul este o formă a destinului, poate una mai atrăgătoare, dar cu atât mai inevitabilă.

Străinul din Port Said se oprise alături de ea. Îl chema Séjour – Gam îi reținuse numele când se prezentase.

Rămase câtva timp tăcut, apoi continuă:

— Ceea ce este important îmbracă totdeauna forma unui hazard care îți cade în poală și te prinde. Că acest lucru se întâmplă orbește și fără sens, ne uimește doar pe noi; cât de ușor este să transformăm uimirea în înfrigurarea cu care așteptăm tragerea la loterie!

— N-ar trebui să vorbim despre asta, spuse Gam sec.

— Vorbitul învăluie și disimulează; gânditul este anost; n-ar trebui să ne gândim la asta; există lucruri care își pierd strălucirea dacă sunt expuse la lumină prea puternică; dar baia călduță a cuvintelor le redă luciul. Cuvintele au această calitate: nu nimeresc, nu distrug niciodată...

— Dar gândurile?

— Nici ele... în schimb, strică atmosfera și dispoziția. Gânditul slutește.

— Și întristează, adăugă Gam.

— Marea scânteiează, oceanul freamătă, dar noi încercăm să le dăm un sens, să găsim simboluri, în loc să le lăsăm să rămână scânteiere și tălăzuire. Taina orientului este: să nu gândești, deși aparențele arată uneori contrariul; dar în acest caz este vorba doar de o gândire formală, de fapt de un alt fel de a simți; deci: să nu gândești, ci să simți. Ai mai multă satisfacție dacă te entuziasmezi, până la abandon total, pentru strălucirea mată a unor crini așezați în vase de cositor decât dacă încerci să elucidezi sensul frumosului. Stările sufletești conferă vieții infinitate. Este ceva dumnezeiesc să te poți contopi cu ele.

— A te contopi nu înseamnă a tăcea?... Dar dumneavoastră evitați tăcerea făcând exces de cuvinte...

— V-am spus deja că vorbele sunt inofensive...

— Uneori însă și stânjenitoare.

— Suntem atât de obișnuiți să le folosim, de două mii de ani, încât nu ne putem lipsi de ele dacă vrem să transmitem rezultate. Asta am vrut să spun.

— Ce să facă rezultatele?

— Să preîntâmpine hazardul.

— ... care este legic?

— Cine nu încalcă bucuros legea?

— Din capriciu?

— Dintr-un presentiment acut.

Gam își ridică privirile. Séjour continuă:

— Vă veți mira poate de cele ce vi le voi spune acum. Dar această discuție și punctul ei de pornire îmi dau prilejul să mă exprim. Atitudinea mea față de viață este pasivă. Am depășit deja totul. Fără amărăciune; doar că am depășit totul. Nu te poți opri mereu în loc. Nu mai aștept nimic de la viață. În consecință, nu am nici deziluzii. Sunt un simplu spectator. Iată de ce am ajuns la o fază de maximă claritate: la existența în reflectare. Îmi place tot ce este desăvârșit, fără să râvnesc lucrul desăvârșit. Aspectul dumneavoastră fizic este tot atât de desăvârșit ca marea și scânteierea de pe întinderea ei. Nu uitați că sunt poate unicul om din toți câți îi cunoașteți care nu vrea nimic de la dumneavoastră.

Gam rămase singură pe punte până la revărsatul zorilor, când valurile deveniră cenușii ca ardezia și argila.

***

Mișuna de chinezi. Îi puteai vedea deja de pe vapor înghesuindu-se pe cheiuri. Așteptau sosirea lui *Anne Lane* și se năpustiră la debarcader după ce vasul acostă. Dar marinarii îi alungară.

Gam coborî încet de pe vapor. Puntea rămase în urma ei ca un câine ciobănesc fidel – pe măsură ce înainta, devenea tot mai conștientă de sentimentul de siguranță pe care i-l conferise. În spațiul îngust dintre vas și zidul debarcaderului gâlgâia o șuviță de apă. Trecu peste ea ca peste apele Styxului și puse piciorul pe pământul din Singapore cu un pas elastic, înăbușindu-și agitația lăuntrică, trepidând de nerăbdare și așteptare.

Doi *kuli* se băteau cu bastoane de bambus, vrând amândoi să acapareze același pasager pentru ricșa lor. Malaiezii și chinezii îi înconjurară râzând pe socoteala lor, până când o limuzină închisă, albastră, care se apropia fără zgomot, îi împrăștie; mașina opri în dreptul lui Gam.

Lavalette sări din automobil, scuzându-se că nu o așteptase pe Gam chiar la pasarelă. Continuă apoi înainte ca ea să fi apucat să răspundă: situația se schimbase între timp; trebuiau să plece chiar astăzi mai departe, la Saigon. Oare Gam era prea obosită? Ar putea-o conduce la hotelul său, unde va aștepta puțin, el mai având de rezolvat câteva lucruri. Tamilul va rămâne aici pentru a veni în întâmpinarea tuturor dorințelor ei.

Gam îl observă de-abia acum, în colțul limuzinei, pe tamil și mai văzu și că perdelele erau trase pentru ca să nu se poată nimeni uita înăuntru. Ea nu spuse nimic, zâmbindu-i doar băiatului care o privea cu ochii strălucitori, mișcându-și buzele fără să rostească nici un cuvânt; dinții albi îi luminau fața de culoare întunecată.

Zgomotele străzii pătrundeau estompat în mașina închisă. Apoi amuțiră total, se lăsă liniștea. Peste câteva

minute limuzina opri în dreptul unui parc izolat, în mijlocul căruia se găsea hotelul. Lavalette schimbă câteva cuvinte cu managerul, apoi dădu mâna, camaradereşte, cu Gam:

— În curând veţi înţelege totul; plecăm peste două ore...

Maşina o porni înapoi, pe aleea lată. Gam rămase o clipă pe gânduri; îl zări pe tamil care se uita la ea fără a spune un cuvânt. Renunţând să-şi mai facă probleme Gam îl rugă pe *boy* să vadă de geamantane. Băiatul o luă la goană. Gam îl urmă pe manager care o conduse în camerele ei.

La scurt timp după aceea apăru şi tamilul cu valizele. Gam îl chemă la ea, îl mângâie pe cap şi ridică şuviţa care îi acoperea tâmpla. O cicatrice perfect închisă se profila, albă, pe pielea măslinie. Băiatul zâmbi arătându-şi dinţii, trecu uşor cu mâna peste cicatrice şi dădu din cap cu ochii strălucitori. Izbucnind deodată într-un râs copilăresc, Gam îl scutură de câteva ori pe tamil, apoi îi aruncă mănunchiul de chei, ca să-i deschidă valizele.

Ieşi udă din baie, în halat şi cu nişte prosoape moi pe braţ. Tamilul o fricţionă până pielea ei rămase uscată şi uşor înroşită; ca o pisicuţă care se gudură, Gam se lăsă în grija mâinilor brune, înguste, care turnară pe ea tot felul de esenţe din recipiente cu forme bizare, masând-o bine cu mişcări circulare ale degetelor.

Răscolea încă în grămada de lenjerie când apăru Lavalette. Acesta se opri în uşă fără să spună nimic, văzând-o pe Gam îngenuncheată în faţa valizei, cu spatele încovoiat şi împrăştiind în jurul ei piese de îmbrăcăminte de mătase în diferite culori.

— Alegeți ceva de culoarea ametistului, strigă Lavalette. În contrast, pielea dumneavoastră va arăta ca bronzul însuflețit.

Gam găsi obiectul de îmbrăcăminte căutat și-l aruncă în sus. Lavalette se apropie repede, prinse ghemul foșnitor, flutură biletele de vapor pe care le ținea în mână, le înfășură în mătase și le dădu tamilului; acesta le luă, fericit ca un copil; Lavalette îi spuse ceva în limba hindustană, iar băiatul i le înapoie.

— Să împachetăm, strigă Lavalette. Plecarea este tot ce poate fi mai frumos pe lume. Se opri lângă Gam, privind-o cum stătea încă ghemuită lângă valiză.

— Viața este totdeauna o aventură pentru cel ce pleacă.

— O aventură? întrebă Gam privind în sus. Nu mai mult?

— *Nu mai puțin*, zâmbi Lavalette; iar cea mai frumoasă porțiune din trupul unei femei este șira spinării... când se îndoaie ca un arc indian mlădios, când vertebrele se profilează cu grație și delicatețe sub pielea netedă, când se încordează pornind de la ceafă, când de-a lungul ei se formează cute înguste care se adâncesc, când în ele se joacă umbre mate, iar lumina se revarsă pe spate...

Lavalette o înlănțui cu brațul; Gam simțea căldura mâinii lui pătrunzându-i în spate. Se rezemă de el ținând încă în mâini mătasea mototolită.

— Există cuvinte, spuse Lavalette, a căror simplă rezonanță sugerează depărtare, plecare. Ne încântă de câte ori le pronunțăm; ascultați, de exemplu, cuvântul Timbuctu: prima silabă, diafană, urmată de două sunete profunde de *u*; ce rezonanță au! Ritmul lor trezește dorințe, evocă orizonturi tot mai îndepărtate: Timbuctu. Sau Hong Kong: aceste două silabe ambigue, care sună la fel, această senzație de așteptare, de evanescență... Hong Kong... ar putea să te amețească aceste nume; ascultați-le

rostite unul după altul: Timbuctu... sunetul estompat al tobelor negrilor; Hong Kong... clopoțeii pagodelor. Timbuctu... Hong-kong...

Lavalette îi dădu drumul, iar Gam se duse cu pași mlădioși la fereastră, rezemându-se de pervaz. În spatele ei se întindea vela albastru-cobalt a firmamentului catifelat, neîncrețit de nori. Capul ei se contura, ca o ademenire dulce, pe fundalul luminos, sânii se reliefau, înfloritori, pe trupul plin de viață. Ea își încrucișă mâinile pe genunchi, stând cu fața spre cameră; în spatele capului aflat în umbră, ambrazura luminoasă a ferestrei strălucea ca un foc albastru.

Lavalette spuse uitându-se la fața din umbră:

— Suntem îndrăgostiți orbește și nebunește de viață, vrem să ne contopim cu ea, să o simțim mereu, cât mai palpabilă; de aceea ne place să plecăm; vrem să o trăim cât mai intens; iată de ce căutăm încordarea și primejdia; acestea ne transmit la modul cel mai direct farmecul vieții; *atunci* o simțim mai apropiată de noi.

Lavalette ridică de jos câteva obiecte de lenjerie care zăceau risipite.

— Sirenele dau peste o oră semnalul de plecare... Sosim învăluiți în nuanțe de ametist și mânați de dorințe inefabile.. Să nu întârziem!

Tamilul ținea în mână o casetă de metal. Lavalette scoase din ea câteva hârtii, o încuie iar și i-o înapoie băiatului, apoi scormoni în mormanul de ciorapi ai lui Gam:

— Aceștia de aici... alese niște inele și le lustrui pe mâinile ei, privi o clipă șiragul indian format din pietre de cornalină și ametist și îi spuse, râzând, lui Gam:

— Am un geamantan plin de mătăsuri mate, japoneze. Le veți purta seara, în lumina crepusculară de pe corsoul din Saigon.

VII

— Lumina soarelui din Cochinchina pare, după-amiaza, o miere groasă, spuse Lavalette împingând șezlongul lui Gam sub vela care ținea umbră pe punte. Este ca o rășină aurie; uneori ai impresia că, printr-o alchimie enigmatică, va cristaliza și vei încremeni pe veșnicie în ea, ca o insectă prinsă în chihlimbar. Sunt superbe după-amiezele de pe mările anamitice.

— Cade barometrul, le strigă ofițerul secund, trecând pe lângă ei.

— Înseamnă că într-o oră vom avea parte de o rupere de nori, iar peste încă o oră nici nu vom mai ști că a plouat. Tocmai asta îmi place la tropice: schimbările imprevizibile, intempestive, puternice, vijelioase, care apar brusc, iau proporții și distrug, nu vin încet, nu se dezvoltă lent, ci ne iau prin surprindere, ne târăsc cu ele în uragane, fără a manifesta o consecvență ridicolă.

— Dar consecvența nu este necesară pentru augmentare? întrebă Gam.

— Doar la început. Ca să te eliberezi. Suferim cumplit din cauza acestor două milenii de cultură care vor să ne bage pe gât perucile tuturor timpurilor spunându-ne că ele sunt realizările cele mai valoroase ale omenirii. Această

cenușă rămasă în urma vâlvătăilor cauzate de combustiunea spiritelor. Oare ce este mai valoros la foc: cenușa care rămâne de pe urma substanțelor arse și pe care o analizează apoi ceilalți cu mutre pline de importanță, sau căldura pe care o răspândește pălălaia vie?

— De ce nu poate arde fără să lase reziduuri? întrebă Gam visătoare.

— Cărăm peste tot după noi aceste veșminte ale obișnuinței, ale moștenirii, ale tradiției, ale celor însușite prin învățare: nu-i de mirare că pielea noastră ni se pare nerușinată.

— Pielea... spuse Gam tărăgănat, deschizându-și pe jumătate ochii; această materie vie, catifelată, moale: pielea...

— Gândurile noastre au devenit anemice, sunt domesticite. Gândirea este în ziua de astăzi apanajul burghezilor. Mai demult reprezenta un pericol, o fericire sălbatică pândită de distrugere. Cunoașterea era o pasiune, țâșnea din sânge, era devastatoare, amenințată de pieire. Ca urmare a gradului de cunoaștere la care ajunsese, Empedocle s-a sinucis aruncându-se în Vezuviu. Astăzi ea reprezintă o sinecură pentru profesorii de filosofie; poate fi însușită în decurs de opt semestre. Oamenii se aruncă asupra posturilor de la catedre, nu în craterul Vezuviului. Știința a demitizat toate dedesubturile. Totul este deja cunoscut. Nu există ceva mai ridicol decât știința: obosește și te face leneș. Și ucide orice trăire... dacă nu ai avut parte de trăirea ancestrală, primordială.

— Pri-, pri-, pri-, visă Gam; ce rezonanță mistică are...

— Omul își urmează în mod consecvent drumul... care duce la însingurare și absurditate. Nimeni nu îl analizează; toți îl cunosc și îl urmează. Este configurația eului. Toate lucrurile de care ai fost atașat, în care ai crezut,

dispar; este foarte greu să renunți și la ultimul om. În acel moment ai impresia că te pierzi, că îți pierzi obiectivele, sinele, numele, totul; nu ți-au mai rămas decât drumul și direcția înainte. Drumul se înfundă la un moment dat; în fața ta se cască abisul, neantul: orice pas mai departe înseamnă moartea. Faci acest pas fără să stai pe gânduri și trăiești miracolul celor integri, de neconceput pentru cei ce umblă cu jumătăți de măsură. Pasul făcut nu te duce în jos, așa cum te-ai fi așteptat, ci înapoi. Poate că a însemnat ultima încercare, căreia nu mulți îi fac față. Acest miracol ar putea fi numit un salt mortal transcendental. Sari în gol, dar ești ridicat și întors: drumul duce înapoi, ai devenit invulnerabil. Ai cunoscut neantul și acum ești invulnerabil. Te-ai situat în spatele lucrurilor și nu mai poți fi doborât de ele. Ai cunoscut nimicnicia absolută, nu te mai poate atinge nici o pierdere care, pe un altul, probabil l-ar doborî. Dar nu aici găsim esențialul. Căci ar însemna doar resemnarea senină a pesimismului platonician, *nu* a celui schopenhaurian; acesta din urmă neagă lumea doar fiindcă reprezintă o afacere nerentabilă, bineînțeles din perspectivă mercantilă; în schimb, Platon o neagă din perspectiva specificului ei. Esențial este faptul următor: consecința fenomenului de negare este cea mai intensă afirmare. Și încă ce fel de afirmare! O afirmare născută dintr-o trăire primordială, în care cele două curente se contopesc. O afirmare generată de instinct, de tainele logosului sângelui, de adâncul sufletului, de subconștient. Simțim că trăim... Trăirea vieții; ne situasem în spatele tuturor legilor: acum ne jucăm cu toate legile; ne situasem în spatele tuturor lucrurilor; acum le combinăm cum dorim; ne bucurăm de o ardoare a credinței, dar ne promitem și ho-

hote de râs; ne putem dărui până la uitare de sine, dar ne ridicăm totuși deasupra noastră; dispunem atât de „interior" cât și de „exterior". Intensitatea simțirii nu este câtuși de puțin prejudiciată, devenind mai ușoară, mai înaripată; ne cramponăm de viață și ne dăm târcoale unul altuia ca niște animale de pradă; fiind atât de îndrăgostiți de ansamblu și atât de atașați de el, individualul nu ne poate distruge; dar dacă individualul nu devine totalitate... în acest caz...

— În acest caz... spuse Gam ridicându-se.

— În acest caz poate că ne abate din drum, așa cum o planetă constrânge un astru să-și părăsească orbita din jurul soarelui și să se învârtească în jurul *ei* dacă se apropie prea mult de ea; și există asemenea planete...

Gam se sprijini de scaun.

— Sunt în joc instinctele noastre. Instinct este o denumire foarte urâtă pentru aceste fluide oculte, intempestive ale speciei, care ne intersectează existența individuală. Există oare ceva mai elementar decât să fii dus de ele cu toate pânzele sus? Dar vai și amar dacă pierzi controlul asupra cârmei, căci ele te târăsc în derivă. Și scapă de sub control... ce palidă sunteți... da, scapă de sub control. Scapă de sub control când componenta individuală dobândește supremația în dauna ansamblului, când individul devine preponderent, când nu mai regăsim specia în individ, cum ar fi, de exemplu, iubirea în femeie, ci doar iubirea *față de* individ; când devenim dependenți, pierzând noțiunea de circuit, când devenim obedienți bazându-ne existența pe altcineva, lăsându-ne influențați de altcineva; dar de ce sunteți atât de palidă? Doar la acest punct putem vorbi de o primejdie reală; căci aici acționează cei mai puternici curenți, cele mai puter-

nice seisme; și doar acest joc temerar ne tentează... ca orice alt pericol...

Nu mai suntem capabili să ne ridicăm la înălțimea sentimentelor oneste ale strămoșilor noștri. Pentru ei iubirea era legată de glie, de liniște și siguranță; pentru noi înseamnă uragan, luptă. Noi avem doar conștiința noastră; de aceea ne plac senzațiile tari, desigur; dar nu este mai bine așa decât să vegetăm în continuare în stările de spirit răsuflate ale unei epoci deja incompatibile cu noi? Ceea ce ne încântă este tempoul, nu durata. Suntem disciplinați până la desăvârșire, iată de ce ne place tot ce este maleabil, jucăuș, strălucitor, instabil, săltăreț – jonglatul cu noțiunile, echilibrul precar deasupra abisurilor, imprevizibilul, absurditatea, sălbăticia, chiar și banalitatea, dar împănată cu fiorul rafinat al unei conștiințe picante... ce minunat este să fii primitiv, banal din adâncul inimii! Cât de mult ne place nouă, nesentimentalilor, să fim sentimentali, lipsiți de măsură! Căci suntem enervați la maximum, nervii noștri ajung până la vârful firelor de păr; simțurile noastre sunt ca o haită dresată, un filtru al trăirilor; dar starea nu degenerează niciodată în decadență, a cărei consecință este totdeauna blazarea snoabă. Aceasta nu a avut parte de trăirea primordială, nici un canal nu duce până acolo; iată de ce involuează și dispare în curând. Este vorba mai degrabă despre o euforie a disciplinei, a stării de veghe permanente, a disponibilității continue; noi suntem copoii lui Dumnezeu, suntem divin de imponderabili și de neîmpovărați de scopuri și sisteme...

În eros căutăm mai mult decât forța; vrem să avem parte de aventura instinctelor noastre. Ne luăm la întrecere cu ele, le provocăm, le incităm și ne jucăm cu ele, cu

aceste forțe ale infernului, așa cum se joacă toreadorul cu taurul pe arenă; nu știm ce înseamnă pacea, gonim și aproape că ne lăsăm înhățați, dar sărim în momentul critic la o parte; suntem împinși înainte de impact și facem un salt uriaș, sustrăgându-ne în ultima clipă primejdiei; căci dacă sucombăm în fața ei, dacă ne împotmolim undeva, suntem pierduți, având în vedere că am fost prea provocatori, că avem o structură prea complicată ca să scăpăm nevătămați. Dar adversarii sunt rari, iar înfrângerea înseamnă de multe ori doar depășirea unei slăbiciuni disimulate până acum; devine, prin urmare, aproape o victorie; după care lupta începe iar, la alt nivel.

Problema majoră este să păstrezi anonimatul instinctului; v-o spun cu toată sinceritatea... de ce vă uitați la mine cu priviri atât de fixe? În fond, mărturisindu-vă totul, vă dau șanse egale. Pericolul mare îl reprezintă ceea ce numesc ceilalți nonșalant, dar, în mod eronat, iubire: aceasta paralizează, influențează și determină înfrângerea. La început nu se manifestă furtunos, debutând insidios; infecția se întinde însă pe nesimțite; iar când se dezlănțuie furtuna, o provincie răzvrătită din tine însuți te atacă pe la spate: este provincia celuilalt, o molimă străină, o manifestare seducătoare a instinctelor: iubirea.

Lavalette zâmbi batjocoritor și puțin șăgalnic după ce rosti acest cuvânt; dar dându-și deodată seama ce spusese, se întinse leneș:

— Ah, după-amiezele acestea pe mările anamitice! Soarele este ca mierea și te ademenește să ții prelegeri; și să provoci la luptă, la cel mai grațios și periculos duel cu floreta rococoului, care implică o moarte elegantă. Este valabilă provocarea?

— Este valabilă, spuse Gam ridicându-se.

***

Lavalette o luă de braț și o duse la parapet.

— Haideți! Barometrul cade, spune secundul, dar noi nu suntem mirați că vedem încă soarele pe cer și că totul este neschimbat, deși această coloană argintie ne dezvăluie deja ce se va întâmpla în viitorul apropiat. Uitați-vă la valurile de acolo, de jos. Sunt încă verzi ca malahitul, transparente și line; dar lateral apar chenare albăstrui, iar golul de undă devine cenușiu, de parcă un șarpe ar fi scormonit pământul în adâncuri; și linia orizontului este deja învăluită în aburi, în aburi cenușii care devin tot mai deși. Se lasă liniștea; unde a rămas vântul? Clămpănitul nu se mai aude. Totuși bestiile astea de jos încep să se agite, presimt ceva, coamele albe se zbârlesc, vedeți cum se încrețesc? Cum apar din direcția aceea și se învârtesc pe loc și înhață și stau la pândă? Iată că s-au apropiat și norii, gălbui, cenușii; parcă s-ar fi deschis peste tot chepengurile cerului albastru, slobozind norii care ne năpădesc împresurându-ne: deasupra noastră, lângă noi, în spatele nostru; așteaptă ceva, așteaptă să vină vântul, iată-l că s-a dezlănțuit; și acum haideți, repede, vântul este pe urmele noastre...

Picături grele căzură, pleoscăind, pe punte. Gam simți pe braț căldura lor umedă. În timp ce o luară la fugă, se uită în sus: în clipa următoare șuvoaie de apă se revărsară asupra lor; pe scândurile punții țâșneau adevărate fântâni arteziene, fiind măturate de vânt, apa se prăvălea în mase compacte de parcă s-ar fi rupt un stăvilar uriaș.

Forța torentelor o doborî aproape pe Gam. Lavalette o prinse și o trase sub un acoperiș. Se rezemară amândoi de zid; hainele subțiri, de culoare deschisă, li se lipeau de

trup. Ruperea de nori continua la un pas de ei, udându-i din cap până în picioare.

Gam își întinse mâna afară, dar vântul i-o izbi la o parte. Lipindu-se tot timpul de zidul protector, încercară să se apropie de scările care duceau la cabine. Lavalette începu să râdă:

— Înainte! și se luptară amândoi, străduindu-se să urce. Apa șiroia pe ei când ajunseră la adăpost. Gam se opri, ca o zeiță grecească bătută de vânt, în fața ușii cabinei, cu rochia lipită de trup; își ridică mâinile spre cap, puțin ametită, de parcă ar fi băut ceva.

Se apropiau de delta Donai. Râul șerpuia în nenumărate meandre printre insulele mâloase, acoperite cu arbuști de mangrovă. Țărmul era mocirlos și nelocuit. Aligatorii se lăfăiau la soare alături de buștenii de bambus aduși de ape. Apoi zăriră primele plantații de orez, lucrate de indigeni; aceștia stăteau în apă până la brâu. În apropierea lor păștea câte un bivol care sforăia ridicându-și capul și uitându-se după vapor.

După o călătorie de trei ore în Svirap, vasul se îndreptă spre brațul lateral al râului Saigon; și iată că apărură și cele două turle ascuțite ale catedralei din Saigon.

O barcă împodobită cu drapelul guvernamental se apropie dintr-o parte. Lavalette îi făcu semn tamilului care aduse caseta metalică. Lavalette o înmână unui om palid care făcu mai multe temenele în fața lui.

Ferestrele erau larg deschise. Perdelele mari, de muselină, se mișcau ușor în adierea vântului matinal. Mireasma florilor de tamarin invadase camera. Un fascicul auriu se prelingea, tandru, de la ușa deschisă până la patul

scund: soarele. Parcul de afară fremăta, păsărelele mici, colorate ciripeau.

Gam se așezase în fața oglinzii admirând, încântată, flacoanele din cristal impecabil șlefuit în care lichidele răspândeau irizații opaline și rubinii. Pudriere mate conțineau o pulbere catifelată, care se fărâmița, moale, între degete. În borcănașe plate luceau creme de culoare deschisă, iar o apă cu miros amărui umplea niște cupe mari. Alături, pe platouri de cupru: lemn de santal și mirodenii.

Reflexele geamurilor de la fereastră aruncau o fâșie lată de lumină înspre oglindă. Aceasta se împrăștia și pe masa de toaletă, în fața căreia Gam stătea ghemuită pe o pernă, după obiceiul japonez. Flacoanele rubinii închideau în inima lor o flacără purpurie care se răsfrângea, palidă, pe tăblia măsuței. În apele opaline luceau lumini aurii; pe borcanele de porțelan se profila o dâră verticală, sclipitoare; iar pe platourile de cupru se adunaseră reflexe ascuțite, obraznice. În spațiul virtual din oglindă totul apărea încă o dată, și mai frumos, proiectat pe nuanța sidefie a fundalului estompat.

Gam se lăsă antrenată de jocul luminilor și al culorilor, savurând armonia labilă a acestei naturi moarte însuflețite. Îi plăceau foarte mult micile episoade ale zilei, știind că au un efect deosebit. Erau negrevate de dorințe și de voință și desprinse din înlănțuirea dintre cauză și efect. Apăruseră în mod neașteptat, ca niște daruri surprinzătoare – continuând să provoace surprize. Uneori păreau să fie reflexul frumuseții pure, într-atât reușeau să eclipseze cauza. Această strălucire multiplicată din fața oglinzii era aproape un miracol – în așa măsură impresiona o inimă receptivă. Cât de ireal și nepământean era acest concertino al culorilor saturate de soare! Ce

pictor ar fi putut epuiza farmecul reflexului estompat din oglindă? Aceste miresme care veneau din dumbrăvile de tamarin din parc erau ca o dezmierdare; la fel și musculița minusculă care se rătăcise poposind acum pe mâna ei, cu aripioarele fragile ce păreau țesute dintr-un tort strălucitor și cu picioruşele lungi, încovoiate, subțiri ca firul pânzei de păianjen – această întruchipare a decadenței silfidelor, care adăsta atât de încrezătoare pe un teren vast și necunoscut, ce se mișca proferând amenințări inedite cu ajutorul unor prelungiri nesfârșite; silfide pe mâna mea, se gândi Gam emoționată; cu aripi ca o boare din care fâlfâie atât de rapid încât nici nu le observi; cu ochi ca un punctișor, prevăzuți însă cu mii de fațete și nervi și stimuli luminoși; și cu picioare subțiri ca un firișor, care reușesc însă să țină trupul atârnat de o suprafață de sticlă. Cât de înțelept este articulat acest organism, deși are o lungime de doar trei milimetri! Câtă viață pe un spațiu de jumătate de centimetru, care ființează și respiră, cu toate acestea, întocmai ca mine! Suntem ca semințele care nu mai pot ieși din pământ după ce au fost semănate. Viața este ca o gospodină lată în șolduri, care conservă fructe pentru iarnă în multe borcane, închizându-le ermetic; toți provenim din același pom, dar acum iată-ne închiși în recipientele noastre de sticlă, prin pereții cărora putem privi afară; în schimb, nu ne mai putem niciodată reîntâlni; unul s-a transformat în marmeladă, altul a fost tăiat mărunt și i s-a scos sâmburele, pe altul l-au îndesat în borcan așa întreg cum era; acesta se simte cel mai prost.

Gam se uită în oglindă cu o figură nehotărâtă, jucându-se cu degetele în fața ochilor, de parcă ar fi vrut să privească printre gratii. Imaginea era atât de comică încât o

pufni râsul. Speriată, se uită la musculiță; dar aceasta nu-și luase încă zborul. Gam suflă ușurel într-o parte, în direcția unde insecta stătea pe mâna ei. Aceasta se întoarse imediat înspre aerul cald al respirației, aripile i se mișcară.

Ce mult te atrage căldura, se gândi Gam, îndepărtându-și mâna de pe față. Apoi își rotunji buzele, suflând spre dosul palmei; adierea era acum mai rece. Insecta se agită și își luă zborul cu o opintire inimitabilă a piciorușelor.

Gam se uită visătoare după ea. Cât de impresionantă este orice vietate, se gândi. Te lasă de fiecare dată fără replică. Ce frumoase sunt aceste lucruri numite mărunte! Înseamnă că ești deja mort sufletește – chiar fiind încă în viață – dacă rămâi impasibil când, în pădurea dorințelor și gândurilor care se intersectează, dai de un asemenea luminiș al contemplației liniștite; când traficul intens de pe străzile sufletului stagnează dintr-o dată, iar pe locul rămas liber apare pe neașteptate un asemenea miracol: o scânteiere în flacoane colorate, o țesătură de păianjen în roua dimineții, perechea de aripi a unor carabide verzui-aurii.

Doar lucrurile erau bune și liniștite. Iată aici o pisică, iar acolo o pătură; amândouă erau moi. Obiectele din natură ar putea fi și schimbate între ele; în acest caz, pisica ar fi pătură, iar pătura pisică; dar amândouă ar rămâne moi. Oare de ce gândim cu capul? Nu ar fi mai potrivit să gândim cu pielea?

Ce plăcut era să zâmbești! Lucrurile păreau să zâmbească tot timpul, pe tăcute, pe neobservate. Nu ar fi oare mai important să savurezi din plin senzația provocată de un cristal rotund, cuibărit în palma ta, decât să cunoști adevărul despre care aiurează de milenii întregi perucile?

Sunt bune și clare și își au personalitatea lor proprie – aceste obiecte mărunte; ceea ce nu putem afirma tot-

deauna despre cele mari. Ar trebui să te dedici lor – cui ai putea să te dedici cu mai multă încredere? Cum să poți intui ceea ce este măreț, dacă nu te lași pătruns de farmecul a ceea ce este mărunt? Ah, să trăiești înseamnă să simți: mereu și peste tot.

Gam luă flacoanele de parcă s-ar fi pregătit să oficieze o slujbă religioasă. Licorile colorate îi răcoreau pielea. Cremele o făceau mătăsoasă. Pudrele îi dădeau o strălucire mată. Mătasea subțire se mula în mod plăcut pe trup, picioarele ei lungi se încordară simțind furnicătura cauzată de ciorapi, brațele se întindeau spre miresmele din fața ferestrei; ce tânără era lumea! Tot atât de tânără ca noi înșine.

După miezul nopții plecară spre vila unui om cu sânge amestecat. Mama fusese chinezoaică, tatăl ofițer englez. Doar ochii oblici aminteau de rasa galbenă. Omul era înalt și avea mișcări lente, ample. Gam observă deabia mai târziu că una din mâini era schilodită. Pe piele se vedeau încă pete negre. Dintre toate femeile prezente, Gam avea pielea cea mai albă.

Servitul oaspeților era asigurat exclusiv de fete anamite. Acestea aduceau sifon și băuturi de la gheață în pahare mari, în care se turna apoi șampanie. Gam admiră gleznele fetelor și picioarele lor înguste; toate erau desculțe. Apoi ascultă răbdătoare vorbăria unui englez.

Într-una din încăperile mai mari începu o partidă de cărți. Masa nu era înaltă; jucătorii stăteau pe jos sau pe taburete scunde. Amfitrionul ținea banca. Lavalette urcă de câteva ori miza și pierdu. Apoi se așeză și continuă să piardă. Gam chibița. Lavalette se întoarse pe jumătate spre ea. Gam zâmbi și trecu în camera învecinată. Și ceilalți musafiri trecură dincolo. După câteva minute, în ju-

rul mesei rămăseseră doar câțiva jucători. Mizele urcară acum vertiginos.

Cu trăsăturile împietrite, chinezul îi ținea piept lui Lavalette. Lua fiecare carte de joc și ridica miza fără să tresară. La un moment dat, pierdu trei poturi foarte mari. Impasibil, îi împinse lui Lavalette bancnotele. În minutele următoare pierdu aceeași sumă. Lavalette întrerupse jocul, întrebând dacă se stabilise o miză maximă.

— Ce rost ar avea? întrebă celălalt, făcând un semn slujitoarelor care aduseră băuturi și sardele cu ceapă și boia.

Lavalette preluă banca. Simțea cum crește tensiunea jocului și se rezemă, calm, de speteaza scaunului. După o jumătate de oră, al treilea participant juca deja pe cărți de vizită pe care nota cifre. Când chinezul mări nebunește miza, trăsăturile celui de-al treilea partener încremeniră; era în pierdere, trebuind să scrie iar o cifră mare. Adunând sumele, scăpă creionul din mână și deveni livid. Lavalette îl observa. Înainte ca acesta să fi putut spune ceva, Lavalette declară:

— Cărțile erau prost amestecate, îmi dau de-abia acum seama; ultimele nouă ture sunt anulate, și îi împinse înapoi teancul de bonuri.

Fără a-și ridica privirile, Lavalette amestecă iar cărțile, se întrerupse și spuse:

— Să facem o pauză. Aș vrea să trag câteva fumuri de opiu.

Se ridicară cu toții. Când trecură în camera alăturată, al treilea își luă rămas-bun. Lavalette simți o mână umedă și tremurătoare în mâna sa:

— Îmi datorați o revanșă, spuse convențional salutându-l cu o înclinare a capului.

Gam îl întâlni pe Lavalette pe terasă:

— Vă propun să vă întoarceți la hotel, îi spuse acesta. Sunt în câștig și nu aș vrea să plec chiar acum. Tamilul vă va însoți. Poate vă mai văd...

— Eram oricum pe punctul de a pleca, răspunse Gam; aș vrea să mai tai câteva crenguțe de tamarin pentru camera mea. Sper că veți reuși să mențineți jocul la același nivel.

— Dacă păstrezi controlul, merge.

— În acest caz, mai putem vorbi de joc sau este doar o reglare...?

— Nu miza contează, ci tensiunea... deocamdată... apoi este dată uitării.

— Uităm... repetă Gam.

Amfitrionul se apropie.

— Aveți slujitoare frumoase, îi spuse Gam; mai ales una tânără cu ochii albaștri; cât de aparte se asortează la părul ei negru.

Gam dădu mâna cu el:

— Mâine voi juca polo...

Lavalette voi să o însoțească. Ea îl împiedică:

— Aș vrea să cobor singură aceste scări... o idee... vreau să mă joc cu ea în timp ce cobor.

Ajunsă jos, întoarse încă o dată capul și zâmbi. Ceafa ei era îngustă, iar spatele se mlădia în decolteul adânc al rochiei.

Lavalette zăcea, fără să spună nimic, pe rogojina din salonul de fumat. Chinezul se culcă vizavi de el, luă o picătură de opiu din cutia de argint, o ținu în flacără până ce începu să fiarbă cafeniu-auriu, apoi o înfundă în pipă.

Fumul se înălța formând nori negri sub tavan. Drogul pătrundea în sânge, dând frâu liber fanteziei dezlănțuite care împodobea totul cu culori vii și cu izul aventurii.

Ușa se deschise pe nesimțite și o anamită se strecură în încăpere. Rămase lângă perete. Lavalette o împinse la o parte. Chinezul îi făcu semn și ea dispăru fără zgomot.

— De ce ați expediat-o pe fată? întrebă Lavalette.

— Am presupus că nu aveți nevoie de ea.

— Pentru moment nu.

Chinezul își deschise ochii:

— Scuzați... nu am știut... și probabil că nu ar fi oportun să o chem înapoi.

— Nu, desigur, replică Lavalette calm, ridicându-se. Să mergem să continuăm jocul.

Mai găsiră câțiva oaspeți la masa de joc. Băuseră foarte mult. Lavalette ceru băuturi și mai tari. Jocul reîncepu. Un englez ținea banca.

Lavalette nu dădea atenție cărților. Îl cuprinsese o dispoziție aventuroasă, căreia i se abandonă, urmărind doar modul în care alternau în el stările sufletești. Încetul cu încetul simți nevoia de a le exacerba și a se lăsa pradă lor.

În acest moment pierdu o tură. Devenit atent, se concentră asupra jocului, sublimând clocotul agitației sufletești în încordarea rece cerută de cărțile de joc. Cu cât pierdea mai mult, cu atât mai sus ridica miza.

Unul din jucători se prăbuși, ametit, la pământ. Ceilalți strânseră rândurile, începând să joace mai repede. Cererile erau formulate mai scurt. Lavalette bău mult și se concentră asupra cărților. Pierdu din nou. Apoi câștigă câteva jocuri pe care le crezuse pierdute. Chinezul preluă banca și miză contra lui Lavalette care continua să piardă. Jocul se transformase într-un duel între ei doi. Ceilalți se retraseră.

Chinezul era în câștig. Bancnotele se îngrămădeau în fața lui. Lavalette semna ordine de plată, aruncându-le în joc – unul mai mare decât altul. Pierdu totul. În acea

clipă îl cuprinse o stare febrilă; semnă cecuri în valoare extrem de mare. Clipa decisivă, adică secunda dintre ridicarea și întoarcerea pe față a cărților îi crea o stare de tensiune nervoasă care făcea ca rezultatul propriu-zis să pară lipsit de importanță și neesențial – sentimentul de euforie fantastică era generat doar de momentul de așteptare plină de încordare.

— Nu putem continua așa la infinit. Pun în joc de cinci ori valoarea băncii (el aruncă pe masă toate jetoanele și bancnotele) în schimbul femeii... Sunteți de acord?

— Da, răspunse Lavalette imediat.

Chinezul dădu, primul, cărțile pe față. Lavalette pierduse. Săriră amândoi în sus. Cu o mișcare a mâinii, Lavalette mătură de pe masă bancnotele, care căzură ca o ploaie pe adversarul beat de bucurie, acoperindu-l. Tăblia mesei strălucea goală și solemnă. Lavalette își aruncă pe ea cărțile. Pierduse iarăși.

Miza mare și încordarea îi antrenară pe amândoi. Nici nu mai știau pe ce joacă. Pocneau cărțile de parcă le-ar fi fost viața în joc. Chinezul înșfăcă pachetul de cărți; trăsăturile sale, adineaori atât de impasibile, erau desfigurate de cute și riduri, mușchii buzelor se contractaseră, obrajii i se scofâlciseră; dădu, cu mișcări spasmodice, cărțile pe față, șuierând:

— Uite, uite, uite...!

Lavalette zâmbi amenințător, ochii săi scânteiau, începu să râdă, să râdă și trânti cărțile pe masă, țipând:

— Uite... uite! și iarăși: uite...! Pierduse pentru a patra oară. Chinezul luă pentru ultima dată cărțile, urma tura decisivă.

Le amestecă repede, apoi mai încet, le puse în fața sa, îl fixă pe Lavalette cu o expresie plină de ură, încercă să dea cărțile pe față, dar nimeri pe de lături, într-atât îi tre-

murau mâinile; deodată păli, amuți și întoarse o carte: era bună; o întoarse pe a doua – camera părea să se fi transformat într-un vârtej ametitor în care nu mai exista decât un singur lucru: tăblia neagră a mesei și două cărți de joc arzătoare, strălucitoare; iar alături licărea... alături parcă se umfla... Lavalette se ridică pe jumătate, își apăsă pumnii pe ceva, undeva... alături amenința, respira, viețuia, țipa un pachet de cărți de joc cenușii; apăru o mână, o gheară, îl prinse, îl smuci, îl trase, scormoni, îl întoarse: o suprafață albă, demențială, lucea având un pumnal înfipt în ea, un pumnal negru; iată și a treia carte... vârtejul se opri... pică... as...

Lavalette pierduse.

Chinezul căzu înapoi, pe locul său. Fața îi era cenușie. Lavalette se uită la el. Se uită pe masă. Își aduse aminte de cele întâmplate:

— Ah, da! Apoi spuse liniștit: într-o oră voi pune totul la punct.

În cameră nu ardea decât un sfeșnic cu lumânări – lui Gam îi plăcea flacăra lumânărilor. Se înfășurase într-un sari, după obiceiul malaiezelor și se întinsese pe divan. Tamilul se străduia să-i fixeze plasa deasupra patului. Gam îi spuse să stea lângă sfeșnic: voia să vadă cum se reflectă lumina lumânărilor pe pielea sa. Apoi îl rugă să vină lângă ea și să-i spună cuvinte în limba sa maternă. Gam încercă să le repete, râzând veselă când reușea. Băiatul dădea din cap:

— *Very nice... all rigt!*[1]

[1] *Foarte bine... perfect!* (în engl.)

Gam își strânse sariul în jurul coapselor, încercând să-și imagineze cum ar fi să trăiască într-o colibă și să aibă pielea cafenie.

Lavalette intră și îi sărută în grabă mâna.

— Ați venit repede... spuse Gam.

— Chiar la timp... răspunse Lavalette, luând o crenguță de tamarin. Aveți dreptate: un parfum îmbătător; nu este însă indicat să le țineți în dormitor, mirosul este prea puternic în timpul nopții și vă poate provoca visuri neplăcute.

— Sunteți foarte grijuliu...

— Dar nu de aceea am venit. Partida de cărți de la Collin a luat o turnură neobișnuită. Am pierdut totul și am fost nevoit să mizez în cele din urmă pe persoana dumneavoastră. Collin a câștigat. Oricum voiați să jucați mâine polo cu el...

Gam se ridică fără să spună nici un cuvânt.

— Mâine veți juca sigur polo cu el...

— Vreți să-mi spuneți, Gam se poticni... cum s-a întâmplat?

— Nu la maniera romantică, ci la cea logică. După banii pești au urmat ordinele de plată, apoi bonuri, apoi mize tot mai mari...

— Vreți să-mi spuneți și... cine a avut această idee?

— Consider că este lipsit de importanță. Cred totuși că el, Collin.

Gam respiră ușurată. Deodată exclamă:

— Doar nu vreți... dar amuți, se apropie de Lavalette care simți parfumul cald al pielii ei și reîncepu:

— V-aș putea spune din ce cauză am tăiat crenguțele de tamarin... apoi înfășură brocartul sariului în jurul coapselor, se uită la Lavalette, îl scrută, se întoarse, se opri în dreptul ferestrei, căzu pe gânduri:

— Doar nu vreți... Alergă la geamantan, îl deschise în grabă, căută ceva, luă un pachet, i-l puse în mână, îndoindu-i degetele în jurul lui și strigă:

— Iată... bani... încă... luați-i...!

Lavalette se uită în jos, văzu banii, ridică din umeri, strânse mâna în jurul pachetului. Apoi spuse aferat:

— Aș putea juca mai departe cu ei... și părăsi repede camera.

Ceva căzu cu zgomot pe jos. Sariul alunecă din mâinile lui Gam. Ea îl prinse speriată. Dar rămase nemișcată – puțin aplecată înainte, cu capul ridicat de parcă ar fi tras cu urechea, rezemată de o mână, cu un picior întins înainte de parcă ar fi vrut să facă un pas, ținându-și cu cealaltă mână mătasea sariului strânsă sub sâni. Lumina lumânărilor se reflecta pe ceafa înclinată cu smerenie. Crenguțele înflorite erau pe podea. Gam depăși momentul de perplexitate și începu să se plimbe agitată de colo-colo. Brocartul se târa în urma ei, măturând florile.

Avea o stare sufletească ciudată care o zăpăcea, exercitând și un fel de fascinație asupra ei. Încă nu se gândea la sensul celor câteva cuvinte rostite de Lavalette; nici nu i se păreau prea importante în comparație cu ineditul situației care o luase prin surprindere. Nu se îndoia nici o clipă de insolența, chiar ridicolul pretenției. Dar nu aceasta o interesa – ceea ce o consterna era atitudinea lui Lavalette.

Chiar și numai faptul că putuse să se gândească la așa ceva era suficient; că, în ziua următoare, punerea în practică i s-ar fi părut, poate, și lui absurdă nu mai conta. O stupefiase dezinvoltura cu care el vedea în acest act un

fapt divers, probabil și sub influența stării de spirit care îl stăpânise în ultima oră. S-ar putea să fi fost începutul ostilităților dintre ei – deși nu credea, nu știa. Se simțea însă învinsă, fiind cuprinsă și de o senzație de groază inconștientă. Singurul lucru pe care îl știa era că el se bucura de o libertate absolută, nu se considera legat de nimic – o libertate autoritară, care o împingea pe ea la o parte de dragul unui capriciu; era dominat de un ego mistic care se manifesta atât de impetuos, încât atrăgea și, în același timp, dezarma.

Gam se opri în loc. Lavalette se va întoarce. Uitase complet că îi dăduse bani și că totul rămânea în suspensie până la întoarcerea lui. Bănuia că el se afla pe undeva – încăperea era saturată de prezența sa. Gam va fi învinsă; se vedea confruntată cu o situație pentru care nu era pregătită; un circuit elementar; tot ce era elementar însemna egoism extrem; iar în fața elementarului se simțea neputincioasă; știa că această neputință era unicul criteriu care nu inducea în eroare, deoarece definea legea fundamentală a femeii: capitularea în fața învingătorului; porțile se deschideau fără luptă în fața celui superior – atâta timp cât își păstra superioritatea.

Pe Gam o trecură fiorii. Simțea că toate celelalte își pierd relevanța în comparație cu acești fiori, indiferent dacă ar fi fost cauzați de teamă sau de o enigmatică îngemănare a sufletului cu trupul, care se apăra și se impunea; o cuprinse o stare febrilă, nu dorea decât să plece, să plece; începu să împacheteze în grabă, aruncându-și lucrurile la întâmplare în geamantanele din apropiere; apoi se opri deodată, ridicând capul și trăgând cu urechea.

Noaptea era liniștită. De parcă s-ar fi desprins de trecut și nu ar mai fi avut legătură cu nimic. Dintr-o bodegă unde se fuma opiu se auzi un zgomot surd, înăbușit. O pasăre scoase un țipăt în fața ferestrei. Gam își sprijini fruntea de capacul ridicat al valizei, rămânând multă vreme așa. Era obosită.

În fața ușii se auziră pași ușori: Lavalette. Acesta închise cu grijă ușa.

— O surpriză! Pachetul dumneavoastră de bani mi-a adus noroc, determinând cotitura. La jocurile de noroc așa ceva se întâmplă de multe ori. Este chiar o superstiție a jucătorilor. Am avut o inimaginabilă conjunctură favorabilă în serie. O lovitură rară care mi-a adus poturi uriașe, de unsprezece ori una după alta. De unsprezece ori fără nici o pierdere... a fost palpitant! Am recâștigat totul. Și pe dumneavoastră. Poftiți, vă restitui banii.

Lavalette puse pachetul în geamantanul deschis și dădu drumul la ventilator.

— Noaptea este caldă, aproape zăpușitoare. La ora aceasta începe să vină o adiere mai răcoroasă dinspre munți. Ar fi bine să lăsați încă vreo oră fereastra deschisă și ventilatorul în funcțiune.

Apoi înconjură geamantanul și se opri o clipă în fața ei:

— Îmi dau seama că v-am deranjat. Sunteți ocupată. Vă doresc o noapte bună.

Gam nu răspunse. Puse, cu un gest mecanic, banii la o parte. Apoi se uită cu priviri pierdute spre geamantan. Lavalette o surprinsese împachetând, dar nu dăduse nici o importanță acestui fapt.

Asupra ei plana ceva ineluctabil, un nor, o mână, un cerc. Auzea un vuiet care se apropia și înghițea totul,

netolerând nimic în jurul său; Gam încercă să se îmbărbăteze, fiind totuși conștientă de slăbiciunea ei; voia să o depășească, să i se împotrivească; trebuia să câștige timp, dorea să evite ceva și să se ascundă, să aștepte, să părăsească zona periculoasă care o paraliza și o distrugea, care îi submina rezistența triumfând deja.

Termină de împachetat, încuie valizele și se interesă de proxima legătură de cale ferată. Expresul de noapte pleca peste o oră. Comandă biletul și coborî repede, respirând ușurată.

Holul de jos era cufundat în semiîntuneric. *Boy* îmbrăcați în alb mergeau de colo-colo cu mișcări line. Cineva ședea la o masă bând whisky. Omul o privi cu ochii injectați. Când Gam părăsi parcul îi trecu prin minte un cuvânt: fugă – dar acesta rămase fără rezonanță.

Refuză să ia o ricșă; simțea nevoia să meargă pe jos, să audă ecoul ritmic al pașilor, să fie pătrunsă de mișcarea brațelor, a trupului.

Se relaxă și chibzui în liniște. Dar o verigă părea să îi încercuiască tâmplele, o amenința un lanț ce nu ceda, ținând-o imobilizată în încleștarea sa metalică.

Trenul intră pe peron. Agitația din jur îi făcea bine. Când expresul o luă din loc, Gam coborî fereastra compartimentului. Noaptea indiană o înconjura, caldă și nemărginită.

VIII

— Admit, spuse Séjour, că această stare poate fi numită resemnare. Dar aprecierea este unilaterală; aș defini-o mai degrabă ca încercare de a elabora o concepție de viață estetică. Este vorba, pur și simplu, despre ipostaza unei existențe lipsite de dorința primitivă de a poseda. Din care cauză este frumoasă și obiectivă, în măsura în care acest lucru este posibil într-o lume axată pe cunoaștere. Pornirile subiective reprezintă aspectul chinuitor în viață. Ele tulbură imaginea; liniștea înseamnă totdeauna mai mult decât furtuna: iată una din învățăturile lui Laotse. Poți cunoaște viața fără a ieși pe ușă; cu cât te îndepărtezi mai mult de casă, cu atât o cunoști mai puțin.

— Dar nu îți îngrădești în felul acesta existența?

— O lărgești. Viața îți aparține în momentul în care nu mai vrei să o posezi. De exemplu, mă uit la dumneavoastră cum stați în fața locuinței plutitoare chinezești, sunteți tânără și zveltă, vântul se joacă în părul dumneavoastră, aducându-vă câte o șuviță pe frunte; mătasea estivală se mulează pe trup, pe membre; cât de frumos se conturează sub rochie linia coapselor! Cum se înalță pieptul înspre orizontul luminos! Cât de superbă, semeață și atrăgă-

toare este linia care pornește de la nări spre cutele obrajilor când întindeți gâtul și scrutați cu privirile marea, iar în ochii dumneavoastră se reflectă întinderile nesfârșite și nostalgia depărtărilor! De-ați ști ce minunat se profilează conturul capului pe fundalul format de construcția masivă. Silueta dumneavoastră pe malul mării: un om viu, înfloritor, frumos în fața celor mai copleșitoare revelații ale naturii, adică cerul și marea: iată o simfonie a vieții, mai bine zis viața în forma sa cea mai nobilă. Dar oare imaginea ar fi la fel de pură și dacă aș dori să vă posed? Oare dorința chinuitoare nu ar tulbura această trăire? Așa cum o adiere de vânt ar tulbura oglinda apei de sub noi...

Gam urcă înapoi în barcă:

— Haideți, s-o privim, spuse aplecându-se spre apă.

Sub corabie începea un tărâm din basme: grădinile de corali. Marea era transparentă ca un cristal, sclipind în tonuri albăstrui în irizațiile straturilor inferioare. Imperiul coralilor ajungea până sub talpa corabiei. Din când în când, câte o ramură ruptă scrâșnea sub chilă.

O lume tăcută, scânteietoare se înălța din nisipul alb al fundului mării, desfășurându-se în coline și văi, în cocoașe sau prelungiri masive și grotești, ramificându-se în copaci și arbuști colorați în toate nuanțele de glazuri albastre și roșii. Pe acești copaci magici nuferii și anemonii își desfășurau talerele netede, cu margini franjurate; formații țepoase și tubulare despre care nici nu-ți puteai da seama dacă aparțineau regnului animal sau vegetal pluteau printre ei, împingându-și înainte boturile care răspândeau licăre fulgerătoare.

În nisipul alb se mișcau ophiuride de culoare ultramarină, stele de mare brune și roșii zăceau pretutindeni,

holothuroidele cenușii se târau, lenește, cu trupurile lor lungi ca niște viermi, scoicile multicolore erau împinse la o parte de crabii violeți, iar în tot acest univers multicolor scânteiau și străluceau și bântuiau norii lucitori formați de peștișorii roșii sau albaștri ca peruzeaua, care se strecurau printre eflorescențele liliachii ale coralilor, ca o ploaie abundentă de nestemate.

Corabia înainta alunecând ușor pe apă. Echipajul cu pielea cafenie prinse un rechin tânăr și trei languste uriașe, verzui-cafenii, care se zbăteau pe podeaua de scândură. Gam îi rugă pe oameni să le arunce iar în apă.

— Ați venit la mine zbuciumată și agitată din cauza unei furtuni pe care nu o cunosc, spuse Séjour, și despre care nici nu o să vă întreb niciodată. Sunteți aici, la mine, dar rădăcinile v-au rămas în altă parte. Iată de ce zilele petrecute aici, până vă va cuprinde iar dorul de ducă, vor însemna și pentru dumneavoastră aproape același lucru ca pentru mine; eu le numesc existența în oglindă. O existență lipsită de reflecții și dorințe. Va plana ca o ciudată Fata Morgana deasupra viitorului dumneavoastră agitat. Mai târziu o veți găsi integrată, când vă veți îndrepta spre ea.

— Niciodată, spuse Gam.

— Ah, cine se încumetă să spună „niciodată"!

Când se uită la Gam, văzu că plângea. Séjour își întoarse capul, făcându-se că nu observă nimic.

— Puteți să vă uitați liniștit la mine. Lacrimile nu sunt ale mele. Ele încep să curgă de multe ori când văd, ca acum, ceva asemănător naturii acesteia de sub suprafața apei; sau când mă copleșește o anumită stare de spirit în care mă simt atât de apropiată de viață ca de o rădăcină; sau când mă atinge ceva și în mine se deschide încet o poartă, iar

eu ascult tulburată sau gânditoare; în asemenea ocazii, încep să-mi curgă lacrimi nemotivate, fără să-mi dau seama. Poate că în aceste momente sunt ca dumneavoastră... și fericită. Iar acum să trecem printre talazurile care se profilează acolo, ca o dantelă albă, în fața atolilor...

Dimineața, la ora șase, Gam ieși din cameră înfășurată în sariul de batic peste care îmbrăcase o jacheță javaneză, brodată cu fir argintiu; alergă în cabina pentru baie. Plouase în timpul nopții, dar pământul se uscase deja. Ajunsă în cabină își turnă, cu un căuș uriaș, apă pe trup; apa îi șiroia pe umeri, scurgându-se în bazinetul mic de sub picioarele ei. Se duse apoi, înviorată, pe terasă, la micul dejun. *Boy* indigeni serviră ceaiul pe rezemătoarele late ale scaunelor confortabile. Gam încremeni o clipă: unul dintre ei semăna cu tamilul.

Se văzu dintr-o dată înconjurată iar de norii livizi ai existenței ei, de care încercase să fugă în ultimele zile; avusese chiar impresia că reușise. O cuprinse teama, simțind că nu scăpase de ei, că aceștia se apropiaseră și mai mult. Și se apropiau tot mai mult, neputând fi opriți în loc; căci și ea îi aștepta cu înfrigurare, chiar dacă își întorcea capul refuzând să-i vadă.

Séjour observă expresia de angoasă care apăruse în ochii ei. Bănuind care ar putea fi motivul, spuse:

— Azi facem o vizită la curtea sultanului din Djokjatra.

Gam respiră ușurată:

— Da, să mergem!

Mașina străbătea podișul insulei depășind pe șoseaua brună numeroase *sado*, adică trăsuri micuțe pentru un singur pasager care ședea cu spatele la vizitiu. Ele se

legănau trase de ponei de Timor care galopau cu clopoței în jurul gâtului. Chinezi cu pielea de culoarea scorțișoarei, bustul gol și o musculatură istovită și încordată trăgeau, răbdători, ricșe cu două roți în care niște olandeze buhăite transpirau cu demnitate. Un car cu boi staționa melancolic la marginea șoselei. Taurul avea coarne frumoase, distanțate unul de altul; stătea nepăsător alături de bărbații care gesticulau examinând o roată ruptă și mestecând, cu dinții lor înnegriți, rădăcină de liliac. În căruță se înghesuise o ceată de javaneze îmbrăcate în rochii de batist imprimat cu flori mari; ele ciripeau ca un stol de ciocârlii. Se uitară după automobil, curioase și scoțând mici exclamații. Câteva dintre ele își înfășuraseră capul în văluri brodate cu paiete aurite și aveau cercei mari în urechi.

O alee tivită cu arbori de siminichie se deschise în fața automobilului. Florile mari, de culoare roșu-grena, se legănau pe vârfurile înalte atârnând în jos ca o pelerină aruncată neglijent pe umeri. Drumul urca în serpentine lungi. De jur împrejur se vedeau vulcani crescuți parcă din mijlocul șesului, ca niște mușuroaie uriașe. O spirală de fum se ridica spre cer din craterul lui Bromo.

Pădurile verzi îmbrăcau munții cenușii și roșietici. La jumătatea înălțimii, ele păreau să fi obosit, desprinzându-și brațele din jurul trunchiului de con rămas golaș. Plantațiile de cafea, tutun și cocotieri se întindeau până departe. Terasele palide ale orezăriilor păreau pudrate cu un abur argintiu. Casele de rugăciune mahomedane, cu trei acoperișuri suprapuse, se înălțau din mijlocul dumbrăvilor oglindindu-se în apele iazurilor liniștite de la poalele lor.

Bungalouri albe visau înconjurate de arbori de tamarin și de chinchină, de parcă timpul ar fi uitat de ele. Vedeai tot mai multe case pe piloți, delicate și acoperite cu frunze negre de palmier, care alternau cu șurele pentru orez, construite din lemn sculptat, pictate pe dinafară și cu acoperișurile foarte arcuite. Se apropiau de oraș.

Indieni cu o constituție pirpirie și îmbrăcați în haine albe circulau fără zgomot printre chinezii grăbiți. Séjour coti spre cartierul cu grădini oprind în fața casei unui prieten. Un olandez corpolent îi întâmpină jovial, urându-le bun sosit. Copiii cu părul foarte deschis o înconjurară, curioși, pe Gam. *Mejvrouw*[1] avea părul creț caracteristic celor cu sânge negru. Radia de bucurie și îi pofti pe verandă, la masă.

Acolo prepară, cu o figură misterioasă, orezul pentru Gam. Într-o farfurie cu orez incorporă bucățele mici de pește uscat și proaspăt, apoi bucățele de carne de pui și de rață, omletă și ouă preparate în diferite feluri, condimentând totul cu *chutney*[2], ghimbir, ceapă, piper și alte ingrediente specific javaneze. Apoi dădu din cap, îmbiind-o pe Gam. Aceasta gustă mai întâi neîncrezătoare, dar apoi își consumă, cu curaj, toată porția. O fată desculță, cu piele măslinie aduse fructe. Gam savură prospețimea zemoasă a fructelor de manghier reci și cu pulpă fragedă, apoi pepenii mustoși, curmalele japoneze roșii, minunatele papaya, fructul țepos numit rambutans; dar când se servi fructul durion era să o ia, îngrozită, la fugă din cauza mirosului puternic de putreziciune al acestei poame

[1] Doamna (în lb. oland.)

[2] Condiment preparat din fructe, ierburi acre și arome (în. engl.)

mălăiețe care în pădurile ecuatoriale reprezintă o delicatesă pentru tigri. Învingându-și greața, gustă în cele din urmă, rămânând surprinsă de gustul minunat care aducea a cremă de nuci, moca și frișcă de la gheață.

Către seară, Gam plecă împreună cu Séjour la recepția de la palatul sultanului. Traversară o serie de grădini cu răzoare de flori și plantații de pomi, apoi trecură pe lângă lacurile în care obișnuiau să se îmbăieze soțiile sultanului și ajunseră la terasa palatului; în fața acestuia străjuiau doi elefanți care își ridicară trompele trâmbițând. Un număr mare de javanezi se năpusti afară din palat, aruncându-se la pământ. Apăru un maestru de ceremonii care îi pofti pe străini în hol. Pereții erau acoperiți cu stofe indiene multicolore. La marginea încăperii ședeau înghesuiți javanezii îmbrăcați în haine de gală: pantaloni roșii ca focul și vestoane verzi sau albe. Numeroși prinți se ghemuiseră pe dușumelele din cahle, de unde se târau, în ținută aplecată, până la tronul sultanului care era ascuns în spatele unei perdele formate din șiraguri de perle.

Maestrul de ceremonii îi conduse pe Gam și pe Séjour la sultan, care îl recunoscu imediat pe Séjour, dădu la o parte șiragurile de perle și începu să vorbească, animat, cu el. Avea o față cărnoasă expresivă; sprâncenele erau îngroșate cu tuș negru. Înainte de a i se adresa lui Gam îl întrebă ceva pe Séjour, în limba malaieză. Acesta scutură din cap și răspunse. Apoi sultanul o rugă pe Gam să revină seara. Va cânta orchestra malaieză.

Soțiile sultanului se trăgeau aproape toate din provincia Preanger. Erau delicate, având o grație melancolică

marcată de minunații ochi care te duceau cu gândul la ochii unui animal. Gam nu-și amintea să fi văzut vreodată o piele cu o nuanță aurie atât de caldă.

În grajdul sultanului caii negri australieni și armăsarii superbi, brun-gălbui stăteau în boxe curate, fiind îngrijiți de un german cu barbă albă. În curțile domeniului se jucau mulți copii murdari. În dreptul câte unuia era rezemată de zid o umbrelă de onoare verde-aurie – semn al descendenței princiare a copilului respectiv. În apropierea lor se tolăneau servitori care mestecau betel.

Noaptea se lăsă repede. În bezna grădinii holul palatului reprezenta o insulă luminoasă. Curtenii sultanului se ghemuiseră pe dușumeaua acoperită cu cahle. Doar sultanul ședea normal. Apoi orchestra atacă un dans războinic în ritmuri măsurate, semețe.

Intrară pe rând dansatoarele. Un corset îngust, auriu îmbrăca bustul gol. Voaluri de mătase de culoarea piersicii și de un verde ca smaraldul învăluiau coapsele minunate. Mișcările unduioase care se profilau sub stofa subțire, foarte mulată pe trup, erau extrem de seducătoare.

Dansatoarele interpretară o scenă dintr-o legendă eroică precum și așa-numitul *topeng*, un dans al măștilor. Apoi orchestra schimbă tema, trecând la o melodie mai lentă, mai languroasă. Gam asculta extaziată. Cimbalele din cupru, surlele și tobele surde, instrumentele *siong*, harpele și celelalte instrumente asemănătoare chitarei și viorii scoteau sunete melancolice, de parcă ar fi plâns. Ele se amplificară până la o cantilenă dulce și estompată; aveai impresia că nu cânta o orchestră formată din douăzeci de indigeni, ci că această muzică exotică se prelinge

de undeva din noapte, din grădinile înmiresmate, din firmamentul întunecat, coborând în melancolia tremurătoare a acordurilor evanescente. În momentul în care toate celelalte instrumente amuțeau și se înfiripa o melodie vie, sacadată, vibrantă, după care gongurile începeau să zumzăie ca albinele, cimbalele din cupru să rezoneze sonor, harpa să-și presare arpegiile argintii iar instrumentele de coarde să urce și să coboare deasupra murmurelor celorlalte – în acest moment aveai impresia că asiști la un concert nocturn dat de înseși apele mărilor sudice, că asculți armonia sferelor care se trezesc, răspândindu-și sonoritățile serafice.

Sultanul se ridică și dansă, cu trei dansatoare zvelte, o improvizație lirică. Fetele îl înconjurau cu mișcări unduioase și cu brațele întinse, ca niște fluturi. Încetul cu încetul mișcările deveniră tot mai lente, pașii tot mai mărunți, până când fetele se opriră în vârful picioarelor care tremurau ușor. Tot sentimentul, toată expresivitatea se concentră pe fețele ridicate în poziție oblică, precum și în brațe. Palmele se însuflețiră, brațele începură să facă mișcări sinuoase, șerpuitoare, unduindu-se în cercuri și spirale, ca niște frunze răsucite de vânt; degetele se întinseră – doar brațele mai dansau, și mâinile, mâinile acestea frumoase și înguste, apoi iarăși degetele, în ele se concentrase toată expresivitatea în timp ce trupul încremenise în nemișcare.

Muzica orchestrei părea să vină din adâncurile mării, ca un clopot scufundat – într-atât de ireal de încet și de estompat suna. Iar dansatoarele și sultanul se mișcau ca niște făpturi magice, la limita dintre vegetal și animal, ca niște flori din profunzimile mării, abandonându-se ritmului legănat al apelor – o urzeală din lumină, culori, femei și sunete.

***

Gam plecă împreună cu Séjour, fără să spună nimic. Rămaseră câtva timp în compania olandezilor, sub un copac sfânt cu o învălmășeală de rădăcini aeriene înalte, cenușii. Ceilalți vorbeau despre ciudatele farmece de dragoste practicate de javaneze, care înfășoară un fir de păr al iubitului în jurul unui os din craniul unui tigru, păstrându-l asupra lor până când firul plesnește. În acea clipă iubitul devine robul lor. Olandezul povesti despre bărbați albi care reveneau tot mereu la femeile lor de culoare, oricât ar fi încercat să opună rezistență. Gam era foarte tăcută. Când conversația lâncezea, auzea în surdină sunetele orchestrei venind dinspre palat – gongurile zumzăiau agitând-o, trezind în ea amintiri care nu voiau să se estompeze.

Vaporul francez cu destinația Hong Kong plecă seara, la ora 10, îndreptându-se spre râul Perl. Gam stătea pe puntea a doua, cu ochii îndreptați către marea de lumini din port. Mii de corăbii roiau prin port ca niște fluturi de noapte strălucitori, înconjurând vapoarele. Lanțurile lungi ale felinarelor lor mici atârnau deasupra apei. În spatele lor se zăreau luminile colorate mai intens de la catargele numeroaselor veliere, vapoare și vase de război. Departe de tot, trei vapoare de pasageri luminate a giorno. La țărm se desfășura în linie dreaptă șirul de becuri electrice de pe șoseaua care ducea la port. Printre ele se strecurau lanternele ricșelor și fasciculele luminoase aruncate de farurile automobilelor. În întuneric se profila silueta cartierului mai înălțat, în care căsuțele europenilor

păreau să spânzure ca niște cuiburi de rândunică lucitoare. Lumina plutea, solitară și tremurătoare, deasupra nopții care se întindea, înfricoșătoare, ca un abis, la bazele colinei, părând mult mai puternică. La un moment dat va avea loc o explozie, apoi o prăbușire bruscă, după care valurile întunericului se vor năpusti spumegând și înghițind cununa de lumini lipsite de apărare.

În coloritul alburiu al dimineții, turlele înalte ale catedralei catolice se profilau, aurii, în razele soarelui. Vapoare cu roată traversau râul, veliere chinezești coborau fluviul remorcate, două câte două, de un vaporaș mic și ticsite de oameni gălăgioși. Flamuri lungi și colorate fluturau pocnind în bătaia vântului. Pescarii își strângeau năvoadele aruncate în timpul nopții, ridicând ancora pentru a-și duce marfa la piață. Apoi începură să mișune și corăbiile care serveau drept locuințe.

Parcă turme întregi de rozătoare umane și-ar fi construit locuințele din bastoane de bambus aduse de apă. La provă se găsea o încăpere cu un acoperiș rotund, iar în dreptul pupei o altă încăpere acoperită. Între ele, un spațiu descoperit – singurul în care oamenii puteau sta în picioare. Cu toate acestea, corăbiile erau pline de oameni. Fețe galbene se iteau din toate încăperile, oamenii agitându-se, aferați ca niște păianjeni, în porțiunea neacoperită, de parcă membrele lor ar fi avut mai multe articulații decât cele ale semenilor de altă rasă. Copiii erau legați cu funii ca să nu cadă peste bord și se târau printre adulți; câini lățoși, neîngrijiți se lăfăiau pe acoperișurile rotunde, lătrând la câinii de pe celelalte corăbii; găinile încercau să-și pigulească grăunțele în toată această vâlvă.

Gam zări într-o corabie o cloșcă cu o grămadă de puișori pufoși; mama căuta, cotcodăcind și fluturând fără teamă din aripi, hrană pentru cei mici.

Corăbiile erau împinse în direcția dorită cu ajutorul unor cângi lungi. Se aprindeau focuri pentru a prepara mâncarea. În alte corăbii se expuneau mărfuri cărora li se făcea reclamă. Aerul vibra de voci dure, stridente, care comunicau între ele de la o corabie la alta. Cartiere întregi ale acestor orașe plutitoare proferau blesteme când valurile provocate de trecerea unui vapor le balansa prea tare, fețe schimonosite de ură scuipau înjurături, brațe descărnate se ridicau amenințătoare. Soarele matinal desena cercuri aurii și tremurătoare pe apă, pe corăbiile brune, pătrunzând în micile încăperi; altarele improvizate și ornamentele colorate începeau să scânteieze. Din roiul compact al corăbiilor se desprindeau tot mai multe înconjurând vaporul și străduindu-se să înainteze în același tempo cu el; siluete zvelte se cățărau ca niște pisici până sus, pe puntea vaporului, încercând să găsească mușterii pentru corăbiile lor care se îndreptau în grabă spre locul unde urma să fie aruncată ancora, luându-se la întrecere unele cu altele; vâslele se ciocneau, făcându-se de multe ori țăndări, se isca o învălmășeală de nedescris, o larmă asurzitoare; femeile de la timonă își aruncau una alteia, cu voci stridente, cuvinte de ocară, încurajate de țipetele de susținere ale prietenilor, până când vocile se dădeau, răgușite, peste cap – un tumult infernal.

— Asta-i Asia, îi spuse Séjour lui Gam.

Pe case atârnau, pe verticală, plăci de lemn inscripționate, de culoare albastră sau lăcuite auriu. De pe tejghelele

țesătorilor de mătase te ademeneau suluri de mătase strălucitoare, cenușie sau cafenie. În spatele lor și alături vedeai războaiele de țesut la care adolescenții montau urzeala și manevrau suveica. Pe alte străzi își aveau reședința aurarii, argintarii și sculptorii în fildeș. Acolo luau naștere filigrane pline de măiestrie, frumos cizelate. Femei tinere lucrau la bijuterii cu pietre albastre, bătrânii mânuiau cu o inimaginabilă grijă dalta îngustă, transformând bucățile de fildeș în niște capodopere dantelate. Mici lumânări fumigene ardeau mocnit pe pereți, în fața tabelelor genealogice și a statuetelor lui Buddha de la colțurile caselor.

Castraveții erau cântăriți cu ajutorul unor fire de rafie, peștii plini de sânge se tranșau cu cuțite uriașe; un grăsun murdar spăla ridichi, aruncându-le într-un butoi și sărind apoi cu picioarele pe ele. Într-o dugheană două femei se răfuiau una cu alta ca două năpârci. În alta se ofereau spre vânzare rațe, găini, câini și șobolani. În fața unor măcelării era înjunghiat un cal. Acesta căzu în genunchi, scoțând un nechezat îngrozitor, cu ochii înnebuniți, ieșiți aproape din orbite. O spumă roșiatică îi țâșni pe nări – încă un geamăt cutremurător, mortal, aproape omenesc, apoi animalul se prăbuși, lovind caldarâmul cu copitele.

În frizeriile deschise se vorbea în toate dialectele. Din cazinouri răzbătea zgomotul zarurilor – mulți *kuli* își pierdeau aici, în câteva ore, agoniseala unui an întreg.

Slujitorii înzestrați cu pungi de strâns ofrandele mergeau de colo-colo colectând mizele și predându-le la locul îndrituit, din sala de joc, cu ajutorul unor bețe lungi cu care încasau și câștigurile. În continuare: bordele, unul lângă altul, în toate încăperile, la toate etajele: geamuri

mici, vopsite în multe culori, fotolii de lemn de abanos cu intarsii de fildeș, măsuțe fragile pentru servitul ceaiului, fețe fardate, aproape emailate, trupuri dansând cu mișcări automate în veșminte somptuoase, în ritmurile instrumentelor muzicale, cântând fals, mecanic și trist – fețe neînsuflețite cu un surâs înghețat pe buze.

În multe camere puteai vedea sicrie artistic lăcuite și arcuite. Aparținătorii celor decedați puneau ceai și fructe lângă sicrie, lumânările fumigene erau aprinse.

Séjour și Gam ajunseră apoi la închisori. Séjour îi dădu câteva monede de argint unui gardian cu fruntea mâncată de o boală de piele. Omul îi conduse prin curțile interioare și prin încăperi. Deținuții aveau în jurul gâtului un fel de juguri din scânduri groase. La vederea străinilor, începură să croncăne, văitându-se cu voci care nu mai aveau un timbru omenesc. Printre ei se găseau și femei jigărite și zdrențăroase, cu copii la sân. Gardianul le povesti foarte volubil că celor mai mulți deținuți le este imposibil să se odihnească ore în șir din cauza scândurilor jugului care i-ar strangula dacă ar dormi mai mult. Apoi descuie încăperea în care condamnații la moarte așteptau să fie duși la execuție. Gardianul descrise locul execuției cu un surâs diabolic care îi dezveli dantura cu mulți dinți lipsă și câteva cioturi îngălbenite. Oamenii de aici vor fi decapitați peste trei zile. Capetele sunt băgate în ulcioare și aruncate în mare.

Gam se uită scârbită, dar atrasă de o curiozitate morbidă, la nenorociții care priveau în gol. O bătrână se târî în patru labe pe podea, ridicându-și zdrențele cu o mișcare obscenă. Gardianul îi dădu, indiferent, un picior în

burtă; femeia începu să vomite; omul le povesti că fusese condamnată din cauză că otrăvise pe cineva. Femeia se ridică împleticindu-se și se târî iar spre ei, în măsura în care îi permiteau lanțurile; se smuci, trase de ele, gemu, urlă, își sfâșie hainele și întinse mâinile spre un *kuli* tânăr care se zgâia la ea cu priviri tâmpe.

Gam auzi niște scâncete. Mâini murdare se întindeau spre ea, cerând ceva de pomană. Gam păli. Peste trei zile această mână vie și articulată, care se mișca din încheieturi supunându-se unei voințe, se va fi transformat în gheara rigidă a unui cadavru, cu sângele închegat; va fi înțepenită, moartă; ochii vor fi dați peste cap, lumea nu va mai exista pentru această făptură... în puține ore. Iar acum, iată că mâna se întindea după tot ce poate fi mai mizer, după o pomană; aceste ființe, pentru care lumea va dispărea înainte ca soarele să asfințească a patra oară de cealaltă parte a fluviului, cerșeau încă, cereau câțiva cenți – ce absurd!

După câteva zile ajunseră la Hangchow. Locuiră la hotelul german – o clădire de modă veche, cu o verandă îngustă; camerele erau însă înalte și răcoroase, iar coridoarele late. De la fereastră Gam avea vedere asupra fluviului. O canonieră albă ancorată, siluetele unor vapoare și veliere chinezești rămaseră toată ziua în raza ei vizuală. În spatele lor contururile simple ale peisajului chinezesc: țărmul plat al fluviului, colina cenușie din Wuchang, o pagodă, un lanț de munți nu prea înalți la linia orizontului. Velierele chinezești se apropiau ca o întruchipare a stagnării timpului. Unele aveau timone în formă de evantai. Puntea-pupa era apărată de soare

cu ajutorul unei vele din rafie. Vâslele semănau cu niște gheare întinse. Pe marginea parapetului se ghemuiau oameni care mâncau orez din castronașe roșii și albastre.

Își continuară călătoria pe Yangtse în sus, până la Jochu. Aici era mare agitație. Fuseseră prinși câțiva tâlhari care periclitau întregul ținut; aceștia urmau să fie decapitați. Tot orașul era în picioare. Locul de execuție se afla în imediata apropiere a orașului. Sosiră condamnații. Păreau foarte impasibili. Cel din față îngenunche. Îi tăiaseră deja părul strâns într-o coadă. Séjour și Gam vedeau foarte bine locul execuției. Gam își strângea buzele, mușchii obrazului i se reliefau sub pielea palidă. O curiozitate fioroasă, care o îngrozea și înfricoșa și pe ea, îi pătrunsese ca un curent rece în vine, paralizând-o. Ar fi vrut să-și întoarcă privirile, dar membrele nu o mai ascultau; încremeniseră în această poziție.

Călăul intră în incinta îngrădită. Mulțimea se înfierbântă; se auziră voci, amenințări, țipete răutăcioase, pumnii se ridicară înspre condamnați. Printre spectatori se găsea un negustor chinez masiv, gras și nepăsător, cu multe inele și diamante pe degetele groase. Fuma o țigară lungă, neagră, uitându-se din când în când la ceas. Apoi se întoarse cu o expresie plină de satisfacție și îi spuse ceva cuiva din spatele său.

Călăul examină cu mâna tăișul sabiei și se postă în spatele chinezului îngenuncheat. Se așternu liniștea. Un hohot de râs întârziat fâlfâi în gol – o femeie. Negustorul rotofei își linse, zâmbind, buzele scoțându-și țigara din gură.

Gam observă deodată că pielea călăului era mai albă decât a celor din jurul său. Bustul avea o culoare măslinie palidă. Nu părea să fie un mongol. Trăsăturile feței sale erau europene. Fiecare mișcare a sa i se întipări lui Gam

în memorie cu o precizie exacerbată, de parcă în creierul ei ar fi funcționat o cameră de luat vederi cu încetinitor, ca în filme. Mușchii umărului călăului se umflară, bicepsul se încordă ridicându-se, o umbră vălurită îl străbătu, musculatura spinării trepidă, genunchii se îndoiră, trupul se aplecă, se întoarse puțin lateral, lama sabiei își luă avânt... un reflex luminos străfulgeră privirile și deodată – Gam își împreună îngrozită mâinile – un cap se rostogoli, se rostogoli, se rostogoli, singur, separat de trup: capul unui om; iar un trup lipsit de cap rămase îngenuncheat, inimaginabil, de neînțeles – un trup cu o rană înfiorătoare, un trup din care țâșneau trei șuvoaie de sânge roșu.

Când îl văzu pe călău aplecându-se și luând iar sabia în mâini, Gam simți un impuls stringent să țipe, să se roage, să-i oprească brațul, să împiedice gestul înfricoșător care amenința o viață – o faptă despre care simțea pe undeva că este inexpiabilă. Oare nu o putea distruge și pe ea? Gâtul de acolo nu era gâtul ei? Moartea nu îi pândea, ca o felină setoasă de sânge, pe toți, pe toți, pe toți? Prinsă în vârtejul bulversării ei, Gam rămase cu ochii larg deschiși, incapabilă să înțeleagă de ce nu se revolta toată lumea, de ce mutrele de acolo, de jos, galbene, înzestrate cu ochi, nas și gură, nu interveneau cu țipete și cu urlete, repezindu-se la monstrul care se legăna cu spinarea goală avântând, cu o mișcare înfiorător de mlădioasă, lama sabiei. Gam voia să țipe, să strige, să împiedice – dar obiectul scânteietor o fulgeră drept în inimă, încordarea cedă, strigătul ieși din ea ca un geamăt surd, aspru, iar crisparea vinelor cedă, transformându-se într-o moliciune gelatinoasă. Trupul lipsit de cap se prăbuși – o masă însângerată, ciudat de inertă, pe care o duseră de

acolo. Sângele negru se scurse în pământ. Se apropie următorul condamnat. Refuză să fie legat la ochi și îngenunche în fața bălții de sânge. Avea o expresie foarte calmă. Nu-și ridică ochii, înclinând imediat capul în poziția cerută. Gam se uită deodată la călău. Acesta stătea în spatele condamnatului sprijinindu-se în sabie. Pe fața sa apăruse un zâmbet pe care simțurile surescitate ale lui Gam îl înțeleseră de îndată.

Gam se întoarse cu o mișcare bruscă și se îndepărtă. Rememorându-și impresiile se simți cuprinsă de o bucurie nemaipomenită că trăiește, că este încă în viață. Nu se putea desprinde de imaginile văzute. Îl întrebă deodată pe Séjour:

— Ce este cu... ezită o clipă, cu acest călău?

Deoarece Séjour nu răspunse, întrebă încă o dată, mânată de un impuls subit:

— Ce este călăul?

— Mama lui era mexicană, tatăl negru. Vorbește engleza, spaniola și chineza și s-a stabilit de cinci ani aici. Povestea vieții lui este ciudată. Îl cunosc, deoarece vin pentru a șasea oară în acest oraș; am făcut cunoștință cu el la a doua mea vizită. Puteți sta, diseară, de vorbă cu el.

Gam își ridică repede privirile. Uluită și foarte interesată. Dar nu se împotrivi.

Evantaiele mari din dreptul ușilor intraseră în funcțiune, căci seara era caniculară. Cu mișcări ușoare, paletele amestecau terciul cald al aerului, imprimându-i un tempo leneș. Vaporul din Wuchang acostă în dreptul bacului;

se auzea zgomot de voci. Negustorii de ouă de pe cursul inferior al fluviului Yangtse își disputau încasările din ziua respectivă.

— Încercați să vă imaginați că nu este nimeni în cameră, Ben Minsqueton, începu Séjour, și că vorbiți de unul singur. Știu că procedați uneori așa și că vă simțiți ușurat când aflați și părerile altor oameni. Nu sunt prezente decât persoane care vă vor înțelege.

Câtva timp rămaseră cu toții tăcuți. După care Minsqueton își sprijini coatele de genunchi, se uită într-un colț și începu cu o voce monotonă, indiferentă:

— Sunt lucruri vechi, Séjour, pe care aproape că le-am uitat și eu. Eram angajat pe un vapor olandez care mergea în colonii și am aruncat ancora la Singapore. Seara m-am dus cu o nemțoaică în locuința ei. Nu mai văzusem de multă vreme o femeie și eram îndrăgostit de pielea asta albă, ca un tânăr elev matelot. Ea îmi făcu pe plac, în limita normalului. Dar pentru mine nu era suficient, mă apuca disperarea că nu o pot poseda la modul absolut. Când mă desprindeam de ea, redeveneam doi oameni independenți unul de altul. Acest fapt mă înnebunea, nu voiam, doream să rămânem împreună, să mă contopesc total cu ea, să pătrund în sângele ei, dar nu știam cum. M-am lăsat târât de violență și am sugrumat-o. Nu asta fusese intenția mea; am devenit conștient de ceea ce făceau mâinile mele de-abia când femeia se crispă, dându-și ochii peste cap. Am înțeles acum că o sugrumam, dar nu reușeam să-i dau drumul, spasmele pe care le simțeam sub degete, trupul care se zvârcolea... mă incitară în asemenea măsură încât nu mi-am dat seama că împotrivirea ei devenea tot mai slabă. Mi-am revenit de-abia după ce murise. Trebuia să fug și am reușit să

dispar. Dar n-am putut scăpa de această amintire. Senzația avută fusese mai puternică decât orice altceva. Știam că voi recidiva. Dar nu voiam să ucid încă un om nevinovat. S-ar putea să nu fie mare pagubă de o târfă consumată, căci femeia era destul de bătrâioară, ceea ce nici nu observasem prea bine atunci; dar, totuși, nu voiam. După multe călătorii am ajuns aici și am obținut acest post, fiindcă predecesorul meu tocmai murise. Funcția este remunerată de stat – o muncă cinstită. În felul acesta, totul este în ordine. Sunt liniștit, căci am parte de ceea ce îmi trebuie.

Omul dădu de câteva ori din cap, uitându-se la mâinile sale. Apoi spuse mai vioi:

— Pirații au o atitudine foarte nepăsătoare față de moarte dacă sunt chinezi. Uneori am însă de-a face cu oameni cu sânge amestecat. Aceștia rămân la început impasibili. Dar după ce primul a fost decapitat, al doilea încearcă să se împotrivească, luptând ca un tigru ca să-și sfărâme lanțurile. Trebuie să-l potolesc, să mă azvârlu asupra lui până îl imobilizez. Aceste momente înseamnă mai mult decât execuția propriu-zisă. Sub mâinile mele se zbate viața care vrea să se salveze; eu o țin încătușată, o simt palpitând, sunt mai puternic decât ea, o domin, nu o las să-mi scape.

Minsqueton se înviorase, vorbind agitat. Apoi zâmbi și continuă:

— La 27 iulie am executat 41 de oameni: întregul echipaj al unui velier-pirat. Capul căpitanului m-a mușcat de deget când am vrut să-l pun în ulcior. Țipase tare și începuse să vomite când l-am legat.

— Spuneați că femeia nu vă era indiferentă, se auzi vocea lui Gam din întuneric.

— Da, așa este, răspunse Minsqueton; altfel nu s-ar fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat.

Se lăsă tăcerea. Seara se furișase între acești trei oameni adânciți în gânduri. În fața ușii se iscă gălăgie. Zgomot de pași care se apropiau, desculți. Séjour ieși afară să vadă despre ce este vorba.

Gam se ridică. Era într-o dispoziție ciudată. Cele auzite clocoteau în sufletul ei ca o revărsare de lavă. Revăzu deodată, ca într-un film, ora pe care o petrecuse la căpătâiul lui Purișkoff când acesta murise. Simțea în mod confuz că această anihilare greu de înțeles, adică moartea – cea mai puternică negare a vieții – stătea într-o relație prestabilită, misteriosă, cu cea mai puternică afirmare a vieții, adică erosul. Era înconjurată, împresurată de eros – cele două se învăluiau și se înlănțuiau, formând un cerc, nici una nu putea exista fără cealaltă; întocmai ca în cazul celor două principii chinezești ancestrale, *yin* și *yang*, ele se completau alcătuind o unitate.

Minsqueton se ghemuise în fotoliu uitându-se în gol. Aura neantului îl înconjura ca un blestem greu.

Aceste mâini se încleștaseră în jurul unui gâtlej de culoare deschisă, care respira ritmic – până când amuțise. Erau ca brațele unei macarale a morții, gata să înșface, nemiloase, lipsite de orice simțire. Și totuși vibrau de voluptate în clipa când celălalt, care se zbătea în ghearele lui, vedea apropiindu-se umbrele morții. Gam simțea că totul se estompează ca o ceață. Pereții dispăreau de parcă ar fi fost făcuți dintr-un clei solubil; casa se scufunda, omul din fața ei devenea o umbră cenușie – doar mâinile rămâneau aici, masive și puternice. Erau palide.

Venele se profilau sub piele. Acolo unde se ramificau, trimițându-și prelungirile spre degete, prezentau un nod ieșit în relief. Unghiile erau încovoiate, cu multe pete albe pe rozul substanței cornoase transparente. Falangele de la capătul degetelor aveau formă de măciucă. În clipa în care mâinile acestea se ridicau, venea moartea!

Gam străbătu camera cu picioarele grele ca plumbul și se opri în fața lui. Totul în ea se concentra în jurul acestei clipe dense, stând într-un balans periculos și așteptând, cu apatie, primul impuls. Simțea că existența ei se află în fața unei cenzuri mistice, că voința și puterea de decizie sunt inutile, acestea abandonându-se, timp de o oră, destinului și fiind total lipsite de apărare.

Ben Minsqueton nu înțelese ce se petrece în ea. O vedea pe această femeie în fața sa și inspira parfumul emanat de ea. Fruntea i se îmbujoră, mâinile-i începură să tremure. Gam își adânci privirile în ochii săi. El își înălță, rigid, capul ridicându-se greoi și stingherit de pe scaun. Se uită la ea aproape timid și încercă să formuleze câteva cuvinte neajutorate. Gam dădu din cap fără nici o noimă și începu să râdă la auzul propoziției stângace; Minsqueton se bucură, vrând să-și continue vorba, dar ea nu-l mai asculta.

Séjour reveni, iar Ben Minsqueton își luă rămas-bun. Gam aduse un sfeșnic pe care îl avea totdeauna la ea în valiză și aprinse lumânările. Era foarte schimbată părând cuprinsă de o stare de febrilitate. Strigă arătând în direcția în care plecase Ben Minsqueton:

— Uite-l cum se îndepărtează, ca o întruchipare a fatalității; și chiar este ca o fatalitate, sumbru și stângaci, și neștiutor... Am fost la un pas de moarte...

Séjour se opri lângă perete:

— Da, așa este, spuse cu o voce alterată.

Gam continuă cu un ton exaltat:

— Ne asemănăm valurilor mânate de furtună, iubim uscatul și suntem îndrăgostiți orbește de lume. Nu ne găsim liniștea până când aceasta nu este înghițită de ape... iubirea înseamnă distrugere, da, da! Am ajuns în fine să știu și să cred acest lucru... iubirea înseamnă distrugere!

Gam râse fericită, ca un copil care și-a făcut bine tema pentru școală:

— Luptă, luptă... dar se opri brusc: oare cine strigase... un nume,... oare unde era... într-o cameră de hotel, făcându-și bagajele... dorind să fugă; o privire ironică în spatele ei... ah! Acum înțelegea: luptă, distrugere... înapoi... înapoi...!

Străbătu repede camera oprindu-se în fața sfeșnicului. Avea șapte brațe. Gam stinse o lumânare cu evlavie și emoție. Se întoarse spre Séjour:

— Este mai frumos să stingi lumânările decât să le aprinzi... Este mai frumos să stingi decât să aprinzi... să stingem luminile!

Stinse una după alta lumânările până nu mai rămase decât una aprinsă.

— Ultima! Este la fel ca celelalte; oare de ce cuvântul „ultima" vibrează de semnificație? „Ultimul", „ultima" sunt împovărate de tragism: în viață, în începuturi, în sfârșituri. Uite: prin fereastră se vede luna chinezească, rotundă, iar aici pâlpâie ultima lumânare: hai, vino! Gam îl luă pe Séjour de mână: vino! Cât de frumoasă este; cât de frumos este să fii ultimul punct luminos în noapte! Ce poate fi mai sentimental decât o lumânare?

Hai, vino, să o facem să moară de o moarte sentimentală, stupidă. Să o ucidem, să fim călăii luminii!

Gam stinse lumânarea și dădu drumul mâinii lui Séjour. Se scutură, înfiorată, și murmură:

— Nu știu... nu știu... Hai, vino, luna vrea să ne înalbească sângele, este rece, lumina ei ucidé, împușc-o și plonjează în vâltoarea nopții!

Gam îl luă de umeri și el cedă. Se împreună cu ea, livid ca un cadavru, și când Gam deschise, la un moment dat, ochii, îi șopti de parcă ar fi vrut să o liniștească atât pe ea cât și pe sine însuși:

— Nu este asta... nu asta...

Dar Gam se desprinse din îmbrățișarea lui, se ridică pe jumătate, lipindu-și obrazul de al său și spuse enigmatic:

— Ucide-mă...

Apoi strigă iar:

— Ucide-mă!

— Niciodată! exclamă el, acoperind-o cu sărutări și dezmierdări împărtășite. Gam murmură cuibărindu-se în perne:

— Cunosc pe cineva care ar face-o. În clipa următoare izbucni în plâns și nu se potoli până dimineața.

Pe drumul de întoarcere Séjour îi spuse:

— Vreți să părăsiți vaporul la Hong Kong și să prindeți o legătură spre Singapore...

Gam replică uluită:

— Da, dar de unde...?

— Simt acest lucru.

După câtva timp Séjour începu iar:

— Vă rog, rămâneți la mine! Văzându-i privirea nedumerită, continuă repede:

— Mi-ați devenit indispensabilă. Sunteți mai puternică decât imaginea mea despre lume. Aceasta nu mai este lipsită de poli. M-am gândit bine, două nopți întregi, înainte de a vă spune acest lucru. *Și* acum îmi este greu să o fac. Iată de ce recurg la o metaforă: un curent de mare intensitate a scos din funcțiune acumulatoarele mele. Acest curent le-a anihilat fără ca eu să-mi fi dat seama. Acum curentul a încetat iar mecanismul meu s-a oprit, acumulatoarele nemaiputându-și relua activitatea deoarece și-au pierdut orice forță. Mecanismul se oprește dacă i se taie curentul. Îmi este greu să recunosc, dar mecanismul se oprește dacă plecați.

Gam se uită spre timona vaporului. Câțiva chinezi își mâncau orezul din castronașele lăcuite în roșu, stând la taifas. Totul părea atât de imuabil...

— Știu, spuse Gam ezitând, dar, cu toate acestea, trebuie să plec; îmi pare rău... este chiar trist că stric ceva prin plecarea mea... dar plec, deoarece nu am încotro...

Lăsându-se pradă reveriilor, Gam avu în timpul călătoriei o revelație extrasă parcă dintr-un film intens luminat; aceasta răsări deodată din crepusculul așteptărilor ei: nu scopul determină existența; și nici drumul urmat. Ci doar încordarea. Aspectul eterogen al radiațiilor și al cuplărilor din dinamul curenților subterani. Erai doar un tub Geißler care emitea o lumină fosforescentă sub influența fluorescenței curentului conectat. Drumul ei era deci încordarea. Inutil să cauți un țel. Această situație nu putea fi schimbată în mod satisfăcător nici cu ajutorul sofisticăriilor. Dacă îți fixai un țel numai de dragul de a parcurge drumul care ducea la el, acest mod de a proceda ascundea prudența tardivă, derizorie chiar, a

unui om păcălit care n-ar fi vrut să fie dus de nas. Tot ce era bine dozat, conștient, delimitat, cumpănit avea o alură profesorală, detestabilă. Cel ce pornea la drum doar de dragul drumului nu ajungea niciodată să aibă o vedere de ansamblu împotmolindu-se în detalii. Doar cel ce simțea încordarea și nuanța deosebirile, nevăzând în schimbare ceva tragic ci anvergura încordării – doar acela se ridica la aceeași valoare devenind congener. Orice depășire implica tensiune, anvergură... mări tot mai depărtate, țărmuri tot mai exotice... și în cele din urmă, zborul spre albastrul nemărginit...

În Gam pulsa o nervozitate febrilă; aceasta nu-și avea cauza în trecut; fiind totdeauna atât de înrădăcinată în prezent, pentru ea trecutul nu însemna decât un vârtej învolburat de la pupa vasului. Știa de mult că doar acela își trăiește intens și plenar viața care se dăruiește necondiționat clipei prezente, savurând-o atât de exhaustiv de parcă ar fi cea de pe urmă.

Exista oare ceva mai necruțător decât acest egoism care nu cunoștea decât propria euforie, transformându-se pe sine însuși în trăire eternă? Dar există oare ceva mai real decât acest egoism? Îi veniră în minte tot felul de cuvinte... oare ale cui? Încercă să-și amintească și își dădu seama, roșind, că proveneau de la acela către care tânjea acum cu toate fibrele ființei ei, fiind totuși, gata de atac.

IX

Lavalette stătea în fotoliu, sub umbrela de soare, și mixa whisky cu sifon de la gheață. Stoarse o lămâie și turnă sucul în sifon. Apoi aruncă, neglijent, cojile pe jos, își clăti mâinile într-un vas cu apă de lângă el, luă un prosop și le șterse tacticos.

Când își ridică privirile o zări în fața sa pe Gam. O salută fără să manifeste nici o uimire, de parcă s-ar fi despărțit de ea cu o oră înainte. Gam se uită cu atenție la el. Fața sa nu trăda absolut nimic.

— Sosiți tocmai la momentul oportun, spuse Lavalette; mi-ați fi contracarat proiectele dacă nu ați fi acum aici. Dar vorbim diseară despre asta. Doriți probabil să vă schimbați. Camerele dumneavoastră sunt așa cum le-ați lăsat și găsiți acolo toate cele necesare. Băiatul vă stă la dispoziție și vă va îndeplini orice dorință. Între timp mă ocup de celelalte preparative, după care vă pun la curent cu ceea ce trebuie să știți.

Seara, Lavalette îi explică, în câteva cuvinte, că vrea să obțină niște planuri foarte importante pentru el. Acestea se găsesc în posesia unui mexican care ducea tratative cu doi funcționari guvernamentali englezi. Lavalette urma să-l întâlnească, la Calcutta, pe unul din agenții săi care

să-l prezinte mexicanului. Și acum, iată de ce avea nevoie de ajutorul lui Gam:

— Trebuie să aflați despre ce este vorba și cât de avansate sunt negocierile cu englezii. Am rugat pe cineva să-l tatoneze pe mexican. Este foarte prevăzător și șiret. Are un singur punct vulnerabil, ca noi toți, de altfel – Gam roși – și anume: femeile. Dacă procedați cu abilitate va discuta cu dumneavoastră despre întreaga afacere. *Asta* mă interesează. Planurile pe care le deține sunt foarte importante. Trebuie să încercăm să intrăm în posesia lor. Și vom reuși!

Gam ieși în grădină. Nu răspunse nimic, ci strigă de acolo:

— Aerul este cald ca o apă de baie, ai putea să te îneci în el... nu are fund...

Lavalette țipă, ținându-și mâinile pâlnie la gură:

— Străfunduri... străfunduri... ce rezonanță... străfunduri... fundul apei... ca plumbul, ca un clei...

Gam își întinse brațele:

— Aș vrea să înot într-un fiord cu apă cristalină; apoi culese, zâmbind tainic, crenguțe de tamarin.

Mexicanul se uită, bănuitor, la Lavalette și se înclină cu o distincție cazonă în fața lui Gam. Aceasta dădu mâna cu el, împiedicându-l să i-o sărute. Mexicanul clipea dintr-un ochi, gesticulând agitat în timp ce vorbea.

— Trebuie să-i dăm să bea, spuse Lavalette batjocoritor; va înceta să gesticuleze fiindcă va trebui să țină paharul cu o mână. Observați, probabil, că mă străduiesc să pun la punct amănuntele exterioare. Apoi se îndreptă spre agentul său.

Peste câteva zile mexicanul îi invită la el pe Lavalette și pe Gam. Vorbea fără încetare cu Gam, străduindu-se să-i trezească interesul. Ea rămase indiferentă și rece. Lavalette se uită lung la ea, apoi îi propuse vecinei sale să iasă puțin pe terasă. Văzându-se singur cu Gam, mexicanul făcu o tentativă de apropiere. Ea afișă o atitudine arogantă fără a da nici o importanță cuvintelor lui. Conștient de această reacție, mexicanul se zăpăci și își pierdu în asemenea măsură capul încât făcu o aluzie la Lavalette. Gam răspunse glacial lăsându-l baltă. Voia să-l jignească dintr-o pornire de mânie inexplicabilă. Mexicanul veni în grabă după ea și o prinse de braț încercând să dea explicații. Gam se opri fără a se întoarce spre el. Își suci doar puțin capul uitându-se, tăcută, cu o privire fixă și disprețuitoare, la mâna care o apucase de braț. Rușinat, mexicanul îi dădu drumul.

În această clipă Lavalette intră în casă cu un pretext oarecare. Își dădu imediat seama că Gam opune rezistență. Aceasta aștepta cu înfrigurare să vadă ce va face Lavalette. Spre surprinderea ei, îi adresă mexicanului câteva cuvinte tăioase, după care îi oferi brațul și ceru hainele de la garderobă.

Gam era surprinsă fiind în același timp consternată că Lavalette nu vorbește nici în ziua următoare despre cele întâmplate. Nu-i venea să creadă că el se schimbase și aștepta, suspicioasă, să vadă ce pași va mai întreprinde.

Aștepta... deoarece avantajul era de partea celui ce tăcea. Într-o bună zi Lavalette îi spuse în treacăt:

— În zilele acestea ne vom întâlni iarăși cu mexicanul. Și-a cerut scuze pentru cele petrecute atunci. Am uitat complet să vă exprim felicitările mele pentru modul ma-

gistral în care ați determinat atunci mersul lucrurilor. În ziua aceea mexicanul nu avea încredere nici în mine, nici în dumneavoastră. Acum și-a recâștigat aplombul deoarece, după părerea sa (Lavalette o privi cu ironie), eu ar fi trebuit să procedez cu totul altfel dacă persoana lui m-ar fi interesat.

Gam evită să comenteze aceste cuvinte echivoce mulțumindu-se doar să întrebe:

— Când ne vom întâlni cu el?

— Peste două zile. La mine. Tratativele dintre mexican și englezi sunt atât de avansate, încât în seara respectivă el ar trebui forțat cumva să dea ceva în vileag, având în vedere că ne putem aștepta la o decizie din partea taberei adverse.

Gam se juca, distrată, cu o panglică:

— Dar dacă întârziem și pierdem ocazia?

— Nu o vom pierde. Poate găsiți iar... adică veți găsi cu siguranță, un nou tertip mai deosebit care să marcheze cotitura hotărâtoare?

— Ah, da, cotitura, poate... da...

Gam simțea că, în spatele acestor aluzii cu două înțelesuri, se ascunde o așteptare înfrigurată. Dar nu voia... ceva se împotrivea în ea. Pe undeva se auzea zăngănitul săbiilor pregătite pentru luptă.

Mexicanul se comportă aproape slugarnic. Gam îl tratã în mod amical. El prinse curaj clipind din ochi cu oarecare naivitate. Asta o impresionă pe Gam, așa încât admise ca el să o conducă la masă. Mai erau prezente câteva persoane care întreținеau conversația. Lavalette era deosebit de prietenos. La un moment dat îi zâmbi lui Gam cu o expresie șăgalnică, fapt care o deconcertă pu-

ţin. Nu reuşea încă să facă faţă acestor salturi bruşte de dispoziţie. O domina cu felul lui de a fi diabolic; în momentul când se simţea însă suficient de tare ca să pornească lupta contra lui, fiind înarmată pentru toate eventualităţile, îi scăpa deodată printre degete: în locul adversarului se trezea în faţa unui băieţaş vesel, iar ea rămânea derutată când dădea de această componentă imprevizibilă din el, care controla în mod suveran situaţia, dând-o peste cap şi jucându-se cu ea.

Gam îl admira tocmai fiindcă dispunea de una din calităţi fără a fi renunţat la cealaltă. Îşi dădea seama, făcând o comparaţie rapidă, că acest lucru însemna mai mult decât încordarea şi caracterul ferm al lui Clerfayt, mai mult decât umanitatea lui Kinsley; era ceva ce avea tangenţă cu dedesubturile ascunse, ba era chiar generat de aceste dedesubturi unde toate lucrurile au acelaşi aspect contopindu-se într-un tot unitar – era ceva imprevizibil şi fidel în infidelitate, ca viaţa însăşi.

Era însă şi ceva invulnerabil, deoarece se schimba în mod proteic la orice tentativă de apropiere. Dar Gam simţea dezvoltându-se în ea nişte forţe egale – invulnerabilitatea chema la atac, era atrăgătoare, trezind în ea dorinţa de a o lua cu asalt, de a o submina. Trebuia să pătrundă în şanţurile dintre tranşee, să le distrugă... iar apoi să rămână neconsolată. Dar oare putea să facă aşa ceva? Oare zidul nu era prea neted şi prea înalt, nevrând să se aplece şi nici să prezinte fisuri?

Gam ascultă cu îngăduinţă scuzele exprimate cu teamă de mexican. Reuşi chiar să treacă, cu un gest, peste toate stângăciile şi începu să discute cu el despre patria sa.

Mexicanul se aferă imediat şi nu se mai dezlipi de lângă ea. Când se termină cina, o însoţi în camera alăturată

refuzând să se așeze la o masă de joc. Gam îl întrebă dacă își iubește țara.

Există puține lucruri pe care să le iubească mai mult.

Gam nu-l întrebă care sunt acele lucruri, dar continuă conversația întrebându-l când intenționa să se întoarcă acasă.

Peste câteva săptămâni; mai avea aici câte ceva de rezolvat – de fapt, o singură problemă, după care va pleca.

Ea nu intră nici de data aceasta în amănunte, ci spuse:

— Dacă este una singură, presupun că trebuie să fie vorba despre ceva foarte important.

— Da, foarte important... și profitabil.

Să fie o invenție?

— Nu tocmai... Probleme militare.

Foarte interesant. Dar poate și cam periculos...

Da, de fapt, este periculos.

Gam zâmbi. Își dădea seama că ar fi fost suficient să continue cu întrebările. Dar voia să facă tocmai contrariul, și anume să-l avertizeze pe mexican. Când Lavalette trecu, aparent întâmplător, pe lângă ei, Gam i se adresă:

— Ce imprudent este prietenul nostru, spuse zâmbind cu buzele ei roșii; deține o serie de secrete importante.

Lavalette nu se arătă deloc surprins. Duse mâna lui Gam la buze spunându-i cu un ton amical mexicanului:

— În acest caz, ar trebui să păstrați tăcerea. Riscul de a le divulga există chiar și când te gândești la ele. Știți doar, continuă făcându-i un semn cu capul, că tentația de a te destăinui este mai mare când stai de vorbă cu o femeie. Îmi pare bine că am intervenit la momentul oportun și v-am atras atenția. Ar fi mai bine să jucați... este mai puțin periculos și..., o privi batjocoritor pe Gam drept în ochi... mai ușor.

Gam simți că o străbate un fier roșu. Lavalette intuise intenția ei și o demascase. Fără să se afereze, făcuse exact ceea ce urmărise și ea: îl avertizase pe mexican. Îi luase prin urmare armele din mână; ar fi fost ridicol să facă acum contrariul. Victoria lui o obliga chiar să-i îndeplinească dorințele. O vijelie se dezlănțui în ea, deși nu își dădea seama de unde venise dintr-o dată. Gam îi zâmbi mexicanului jucând, absentă și totuși concentrată, o comedie cu asemenea virtuozitate strălucită încât, din când în când, se întreba: oare *eu* sunt cea care vorbește? Oare *eu* sunt cea care acționează așa? Se autoobserva de parcă ar fi fost o terță persoană, străină, care stătea ca profesorul alături de elevă, surprinzând-o – era ceva ce irupea din ea, fermecând; pentru prima dată în viață, își dădea seama de acest fluid deși, personal, rămase rece și neimplicată; acest ceva exista în afara ei, ea îi conferea doar căldură și ton, ca un comediant.

Mexicanul părea total zăpăcit de fericirea care dăduse peste el. Pentru a-și menține prestigiul, făcu aluzii tot mai transparente la problema sa; deoarece Gam se prefăcea că nu înțelege despre ce este vorba, începu să-i dea detalii, cu o expresie plină de importanță. Mulțumit de efect și având totuși convingerea că nu dăduse nimic în vileag, deoarece – după părerea sa – doar un inițiat ar fi putut utiliza cu folos cele câteva indicii ale sale, se rezemă tihnit de speteaza fotoliului savurându-și importanța.

Gam obosi în curând devenind distrată. Jucătorii reveniseră din camera alăturată și își luară rămas-bun. Lavalette îi dădu tamilului câteva dispoziții și i se adresă apoi lui Gam:

— Scuzați-mă, mai am... ceva de scris. Dar probabil că și dumneavoastră sunteți obosită și doriți să vă retrageți. Sper că mâine dimineață vă voi regăsi odihnită.

***

Tamilul împinse mobilele la locul lor. În timp ce făcea ordine, se uită de câteva ori, cu ochii strălucitori, la Gam. Aceasta era cufundată în gânduri. Băiatul se furișa pe nesimțite printre obiectele de mobilier. Lumina slabă arunca umbre grotești, supradimensionate, pe pereți; acestea se lățeau, apoi se micșorau iarăși, distorsionându-se în mod jucăuș. Observându-le, Gam urmări cu privirile acest joc al umbrelor fără a se urni din loc. Tamilul se opri uitându-se, trist, la ea.

Când îi văzu ochii, Gam îl chemă la ea și îi mângâie părul aspru. Era obosită, cumplit de obosită și cuprinsă de o dorință de dăruire:

— Acum mergem la culcare, da, da...

Urcă treptele care duceau în camerele lui Lavalette. Fiecare pas era o corvoadă, de parcă ar fi escaladat un munte. I se părea că balustrada este un pod cu ramificații ciudate, care ducea în necunoscut. Capitelurile păreau să amenințe și, în același timp, să dezmierde semănând cu niște animale cu mutre pocite. Întunericul se târa deasupra lor formând o dâră lată și o suprafață care se tot deplasa. În rest, nu mai vedea decât o ușă... o ușă pe care trebuia să o deschidă. Vai, cât de des trebuia să deschizi uși, să tot intri și să ieși... și cât de greu era să faci acest lucru...!

Lavalette trecea cifre într-o cărțulie îngustă. Gam abia se putea ține pe picioare. Nu-și dădea seama care era cauza senzației că se dezmembrează, că se prăbușește – de unde această nevoie de a se sprijini? Apoi spuse:

— Este vorba despre planurile forturilor de baraj de la Hong Kong și ale unei noi stații de minare submarină de la Gibraltar.

Lavalette întrebă:

— Ați reușit să aflați cât i-au oferit englezii?

Gam preciză suma.

Lavalette luă receptorul și dictă centralei o telegramă cifrată, urgentă. Apoi puse jos receptorul și spuse:

— Vă mulțumesc. Ați aflat tot ce dorisem să știu. După care voi să se aplece iar asupra hârtiilor lui.

Gam făcu în grabă un pas înainte întinzând mâinile. Lavalette se ridică.

— Astăzi este așa... stați liniștită... astăzi... iar mâine mă veți trăda din nou... eterna și ciudata alternanță și combinație... Dar probabil că așa trebuie să fie... altfel... Încruntă o clipă din sprâncene; apoi își scutură capul și o luă de umeri.

Gam simți că o copleșește o senzație necunoscută, de fericire. Se sprijini de el sub impulsul unui sentiment amestecat, format din neputință, dârzenie, tandrețe și ură și murmură ascunzându-și capul la umărul lui:

— Ah, cât de mult te iubesc...!

— Presupunând că tratativele începute de mexican cu englezii sunt atât de avansate încât orice încercare de a-l face să renunțe ar fi lipsită de sens, am dat dispoziții să-i fie expediată suma de bani pe care mi-ați indicat-o dumneavoastră. Dar doar de dragul dumneavoastră... altfel poate că nu mi s-ar fi părut necesar. Căci în felul acesta suspiciunile se vor îndrepta, firește, într-o anumită direcție...

— Ce suspiciuni?

— De furt. Tamilul a furat în noaptea aceasta planurile mexicanului. Sunt atât de importante încât am fost constrâns să recurg la această achiziționare prin violență.

— Aveți planurile?

— Da. Urmează doar să le duc acolo unde trebuie să ajungă. Este deja tardiv să mă îmbarc pe un vapor. Mexicanul a alertat poliția la o oră după furt. Vapoarele care părăsesc portul sunt supravegheate. El va obține banii peste trei zile. Până atunci va trebui și noi să fim în interiorul țării.

— De ce faceți toate acestea?

— Ei, de ce? Ce întrebare! Toate întrebările care încep cu „de ce" și „din ce cauză" sunt anoste...

— Spionajul este pedepsit foarte aspru...

— Iată motivul! Exact de aceea! Tipul de îndeletnicire este pur întâmplător. Aș putea tot atât de bine să fiu șeful unei expediții în Congo. Dar aș avea de-a face doar cu negri, iar factorul de risc s-ar situa într-un domeniu mai mult corporal, exterior, decât spiritual. Nu ar fi necesar decât să dispui de suficiente arme de foc. Pe când în situația actuală nu este așa. Pericolul creează senzația... cât de uzat a fost cuvântul acesta de către burghezie!... Și ce rezonanță proastă a dobândit, firește, din cauza aceasta! Nu există nicăieri atâtea situații pline de suspans, atâtea complicații primejdioase ca în această îndeletnicire. Pentru mine *aceasta* este singura motivație... dar... se face răcoare... să ieșim puțin.

Se întuneca deja când Lavalette ajunse departe, afară din oraș și întoarse mașina. O porni înapoi până când farurile luminară niște ziduri albe, calcaroase, care se înălțau din bezna vâscoasă a nopții. Lavalette opri și spuse:

— Cimitirul. Nu l-ați văzut încă.

Mormintele din spatele zidului păreau separate de restul lumii prin eoni. Deasupra lor se boltea cupola ceru-

lui nocturn, acoperit de mii de stele. Luna era în descreștere; dar dădea suficientă lumină ca să poți distinge tot ce era în jur.

Lavalette o luă pe Gam de braț arătând spre morminte:

— Toți indienii cred în metempsihoză. În fond, este ceva mult mai convingător decât poveștile preoților noștri. Și cu toate acestea: într-un cimitir gândurile încremenesc. Ultimul cuvânt îl are întotdeauna *el.* Omul își dă seama de inutilitatea tentativei sale și nici nu se mai încumetă să încerce.

— Dar este de neînțeles, începu Gam.

Simți sub picioare ceva lemn scârțâind. Speriată, își trase piciorul înapoi. Apoi auzi un foșnet. Lavalette se aplecă și ridică de jos o șopârlă. Aceasta se străduia să se strecoare, cu trupul ei plin de solzi, printre degetele sale scoțând un sunet orăcăit. În același timp căscă gâtlejul prevăzut cu dințișori ascuțiți. Lavalette o puse iar jos.

— Aici se sfârșesc toate. Aici ne fuge pământul de sub picioare. Ceea ce putrezește aici viețuia și respira înainte, întocmai ca noi. Este absurd să te mulțumești cu atât. Cel ce poate să o facă dă dovadă de obtuzitate nepricepând nimic din problematica existenței sale. Se baricadează după niște concepte onorabile reușind să deducă din regularitatea cu care tot ce ființează este supus morții o lege pe care o pune de acord cu câteva precepte ale crezului său și ale concepției sale de viață, liniștindu-se în felul acesta. Ce-ți folosește să știi acest lucru? Cel ce simte în sine viața curgându-i prin vine ca un fluid roșu acela va avea totdeauna senzația că se află pe marginea unui abis la auzul cuvântului: moarte. Cel ce nu cunoaște nici o măsură în trăirea vieții nu va cunoaște nici aici măsura.

— Poți rosti cuvântul fără ca ea să te atace pe la spate? întrebă Gam.

— Ia uită-te. Lavalette o împinse pe Gam puțin la o parte. Stai aici, în lumină, având mâini și o gură și ochi și priviri și picioare care te susțin. Dar în timpul acesta, dedesubtul tău acționează deja ceva ce încearcă să te înșface vrând să te tragă în jos; ceva ce stă la pândă și așteaptă... ah, așteaptă cu multă și înfiorătoare răbdare: este țărâna de sub tine. Aceasta îți cuprinde picioarele și strigă vrând să te tragă în jos, dezagregându-se sub tine în mii de atomi... nu simți cum se înmoaie pământul... cum cedează... cum te cufunzi?

Gam se refugie în brațele lui cramponându-se, tremurând, de el.

— Ce știi tu despre cadavrele de acolo, de jos? Putregaiul răspândește deasupra mormintelor o lumină lividă... se ridică din cavouri plutind deasupra lor, torid și jilav și terifiant; ne împresoară... dar în noi pulsează încă viața, o simți? Mâinile tale sunt calde și îmi înlănțuie gâtul, respirația ta este vie, buzele tale înseamnă viață; hai, vino lângă mine, să ne apărăm...

Gam îl îmbrățișă strâns, mai-mai să-l sufoce.

— Vezi cavitatea care se cască acolo? S-a surpat mormântul. Sicriul a putrezit și s-a cufundat, pământul s-a năruit, a gemut și a oftat în noapte; deasupra cresc acum bălăriile țâșnind din pământ pline de o sevă fetidă! Valuri de pâclă se revarsă pe pământ pătrunzând până la oseminte... Vezi vâlvătăile, vezi ceva ce arde, înăbușit, mocnit? Este viața netrăită care plutește deasupra mormintelor, în tăcere, liniștită, înfricoșătoare, mută...

Gam își lipi obrazul de gâtul lui neîndrăznind să se uite înapoi.

— Hai, vino, să demonstrăm că suntem în viață, moartea de acolo e lipsită de glas; hai să țipăm, să țipăm, viața înseamnă țipăt... trăim, suntem calzi, în vinele noastre curge sânge; hai, vino lângă mine... suflarea ta... pielea ta... ce-s astea... la o parte cu ele...

Îi smulse rochia.

— La o parte cu ele... iat-o... pielea ta, pulsațiile tale, viața ta... sfidez moartea! Lavalette țipă, sfâșiind rochia lui Gam și aruncând bucățele din ea pe mormintele din jur:

— Mâncați și tăceți, zgâiți-vă, hainilor, neconsolaților... accept să-mi măsor forțele cu ale voastre... valul spumegând mă înalță... îmi țip viața în vârtejul vostru... îmi urlu viața... vă dobor...

O târî pe Gam printre morminte. Se poticniră și căzură. El o ținu imobilizată la pământ și se sprijini în mâini:

— Mă strecor printre voi, pătrund în răceala eternă, sunt pumn și beregată, mă ascund după ușa cea de pe urmă, izvorăsc, răspândesc viață, viață, viață în poalele calde... sunt la adăpost... râd, râd, râd, curg, curg...

Lavalette amuți, gesticulă, se mânie, indică ceva cu mâinile, dincolo de cuvinte, copleșit de impulsuri, de cicloni...

Luna se oglindea în ochii lui Gam aruncând în ei reflexe irizate. Ochii erau larg deschiși și străluceau. Privirea fixă se îndreptă spre cerul presărat cu stele. Mâinile îi tresăreau, iar trupul îi era străbătut de fiori.

Începu să bată vântul aducând răcoare și rouă. În părul ei apărură picături cristaline, formând un șirag scânteietor de stele nobile. Apoi se prelinseră, cu un zgomot ciudat, pe morminte.

***

Gam se trezi dintr-un somn superficial. Lavalette era lângă pat:

— Scuzați-mă că trebuie să vă scol. Se pare că mexicanul i-a înștiințat imediat pe englezi, iar aceștia au intuit de îndată unde ar putea fi planurile. Am constatat adineaori că parcul este încercuit. Nu mai am timp de pierdut. Dacă reușiți să-i rețineți câteva minute pe comisari înainte de a începe percheziția, voi lua planurile și voi dispărea cu ele. Băiatul vă va comunica unde mă găsesc.

Gam dădu din cap insistând ca el să plece cât mai repede.

— Plecați; voi izbuti.

Lavalette îi sărută mâna uitându-se, râzând, drept în ochii ei. Gam se gândi: „Cât de tânăr este!" El se îndepărtă cu pași lungi și elastici. Făcu un semn cu mâna și închise ușa. Gam îl urmă foarte încet. O cuprinsese o nerăbdare plină de înfrigurare.

Nu se mișca nimic. Liniștea era atât de profundă, încât Gam avea impresia că nu trecuse niciodată prin momente asemănătoare. Știa însă că era liniștea dinaintea furtunii; își ridică umerii, încovoindu-și spatele, apoi se destinse străbătută, ca o felină, de fiorii necunoscutului.

Pe terasă se auzi un zăngănit ușor. Îndată după aceea o bătaie la ușă, care se deschise imediat. Prefăcându-se că nu aude, Gam rămase în continuare la fereastră cu privirile ațintite spre parc. Se întoarse de-abia când cineva i se adresă direct.

— Nu am fost anunțată de venirea dumneavoastră...

— Natura misiunii noastre ne-a obligat să evităm așa ceva. V-aș ruga să aveți înțelegere...

Gam schiță o mișcare de protest, deși îi trecu prin minte că în felul acesta câștiga timp.

— Văd, domnilor, că unul din dumneavoastră poartă uniforma armatei britanice.

Se prezentară amândoi.

— Acest fapt legitimează aspectul mai deosebit al vizitei dumneavoastră. V-aș ruga să-mi spuneți ce doriți...

— Îl căutăm pe Lavalette.

— Regret foarte mult, dar sunt singură acasă. Prin urmare, va trebui să stați de vorbă cu mine. Vă rog să ocupați loc.

Englezii se înțeleseră din priviri și se așezară. Ofițerul care se uita tot timpul la ușă spuse făcând o plecăciune politicoasă în fața lui Gam:

— Admir stăpânirea de sine de care dați dovadă, dar mă simt obligat să vă spun că această casă este încercuită, așa încât nimeni nu o poate părăsi. Va trebui să ne permiteți să facem o percheziție. Motive stringente ne obligă să presupunem că aici s-ar afla niște documente de maximă importanță.

— Doriți să percheziționați și camerele mele personale?

— Poate că da. Sper să înțelegeți că o asemenea măsură are eficacitate doar dacă este executată cu toată conștiinciozitatea. Vă promit, în orice caz, el făcu iar o plecăciune, că încăperile dumneavoastră vor fi ultimele. Iar percheziția se va face cu multă grijă. Nu dorim decât să intrăm în posesia documentelor. V-aș ruga foarte mult să ne însoțiți. Cel mai bine ar fi să găsim cât mai repede hârtiile. V-ați scuti în felul acesta de mari neplăceri, căci până la urmă tot le vom găsi. De la furtul lor, adică de două zile, toate ieșirile din port sunt controlate. Și, pot să vorbesc sincer cu dumneavoastră, până acum nu s-a

descoperit nimic. Înseamnă deci că documentele se găsesc încă aici. Probabil nu a crezut nimeni că vom reacționa atât de rapid. Dar un cec bancar expediat prea devreme ne-a indicat drumul. V-aș ruga să veniți cu noi...

Gam zâmbi anemic:

— Poftiți... Dar deodată luă o carte îngustă de pe birou și o aruncă pe fereastră, în tufișurile din parc.

Ofițerul voi să facă o săritură, se abținu însă spunând liniștit:

— Îmi ușurați misiunea... gestul dumneavoastră a fost inutil. V-am spus că întreaga casă este încercuită. Credeți că în caz contrar aș fi stat atât de liniștit de vorbă cu dumneavoastră? Cartea a fost deja găsită.

Gam îl măsură cu priviri reci și mirate:

— Vă înșelați. Am vrut doar să evit ca, în timpul percheziției inutile, să-mi cotrobăiți printre obiectele personale și să le luați eventual cu dumneavoastră. În carte se găseau scrisori către soțul meu.

Englezul spuse ironic:

— Nu mă îndoiesc. Dar permiteți-mi totuși să mă uit prin ea. Cartea mă interesează din moment ce reprezintă o asemenea importanță pentru dumneavoastră.

Gam îl zări pe tamil apărând după colțul casei. Era însoțit de un soldat englez. O străbătu un fior de spaimă... dar apoi respiră ușurată: tamilul era singur. El o fulgeră cu o privire scurtă din ochii săi oblici. Gam înțelese că Lavalette reușise să scape. Îi spuse deci cu un ton glacial englezului:

— Comportamentul dumneavoastră mă obligă să vă rog să vă îndepliniți doar misiunea pentru care ați venit. Nu sunt dispusă să dau curs unei discuții pe alte teme.

Se aduse cartea aruncată de Gam pe fereastră. Englezul puse în grabă mâna pe ea și o răsfoi. Nu găsi nimic și o luă de la început. Examină amănunțit fiecare pagină, citind în grabă și textul. Apoi întoarse pe toate părțile supracoperta, ciocăni coperta și îi înapoie, mânios, lui Gam cartea:

— De ce ați aruncat cartea? Nu conține nimic. Ofițerul se uită nedumerit la Gam. Nu mai știa ce să creadă despre ea.

Gam ridică din umeri fără să răspundă. Se îndreptă spre pian spunând:

— Nu aș dori să asist la restul percheziției. Trimiteți un om al dumneavoastră aici, în cameră, până terminați. Rămân aici. Apoi deschise pianul și lovi câteva acorduri.

Percheziția se încheie după trei ore. Nu se găsise absolut nimic. Ofițerul dădu drumul santinelei și îi spuse lui Gam:

— Pentru moment rezultatul este nesatisfăcător. În felul acesta, îndeplinirea misiunii mele se amână puțin. Dar nu mult... Păru că vrea să mai adauge ceva, căci era un om tânăr, apoi se întoarse brusc și salută.

— De ce m-ați așteptat? întrebă Gam.
— Avem încă un drum lung în fața noastră.
— Nu ar fi fost mai bine să-l parcurgeți singur?
— Vă este frică?
Gam zâmbi ușor:
— Mă tem pentru dumneavoastră.
— Câtă omenie! spuse Lavalette.
— Prezența mea nu îngreunează fuga dumneavoastră?
— Nicidecum.

— Nu m-ați înțeles. Voiam să întreb dacă nu vă îngrădește libertatea de mișcare.

Lavalette răspunse batjocoritor:

— Utilizați astăzi un limbaj foarte metaforic...

— Doar din întâmplare.

— Cu atât mai rău.

— Ați putea fi deja în Malakka.

— Nu ar însemna nimic.

— Ați putea fi deja la bordul unui vapor.

— Nu știți probabil că orice funcționar englez mă poate aresta; că jumătate din englezii de aici mă cunosc; că toate posturile au primit dispoziții să controleze pașapoartele tuturor europenilor – atât în porturi, cât și în gări; că telegraful a transmis deja semnalmentele mele până la Georgetown; că în acest anotimp se află în țară puțini europeni care să nu-și aibă aici domiciliul stabil; și, în fine, că trebuie să mă întorc în Columbia trecând prin Siam.

— Acesta nu este un răspuns...

— Vi l-am dat, el se strâmbă, ca să fiți liniștită. Admit că am scăpat vaporul care mă aștepta afară, în rada portului. Și admit și că nu l-aș fi scăpat dacă aș fi fost singur.

Gam își ridică, surprinsă, privirile.

— Vă rog, o calmă Lavalette, nu triumfați prea repede. Admit chiar și că *dumneavoastră* ați fost motivul care m-a determinat să nu plec în noaptea aceea. Tocmai atunci relațiile dintre noi mi se păruseră a fi prea confuze pentru a putea pleca. Am simțit nevoia să le clarific mai întâi; căci, după cum v-am spus, ne așteaptă încă un drum lung; și voiam să mă asigur de prezența dumneavoastră. Elementul de surpriză a survenit doar în urma ideii mele de a-i expedia mexicanului banii; au sosit prea repede. Acest fapt a dat peste cap proiectele mele; spun intenționa-

nat „proiectele" deoarece nu ajunseseră să ia forma unor planuri; și le-am modificat corespunzător noii situații.

— Se pare că nu vă simțiți sigur de mine...

— Mă bucur să văd de câtă logică dați dovadă în continuarea unei discuții. Nu m-am simțit sigur de dumneavoastră, este adevărat. Dar sunteți sigură că motivul nu trebuie căutat în comportamentul dumneavoastră? Există lucruri pe care este suficient să le atingi ca să se aranjeze în constelația dorită; pe altele trebuie să pui mâna și să le dai tu amplasamentul corect.

Fața lui Gam se lumină:

— Vă dați atâta silință pentru ca *eu* să le înțeleg așa cum trebuie?

— Fără îndoială; în caz contrar nu m-aș încurca în explicații atât de lungi. Cu două minute în urmă nu îmi făceam asemenea griji. Vă dau acum doar răspunsul pe care mi l-ați cerut cu insistență... ca să vă liniștesc, după cum am subliniat mai înainte. Ați auzit: v-am spus din ce cauză; o motivație pe care o veți răstălmăci desigur, căci care femeie nu ar răstălmăci cu plăcere așa ceva. Cu toate acestea, nu v-am ascuns-o. Este foarte frumos din partea dumneavoastră să presupuneți că ați exercita asupra mea o influență care ar fi putut prejudicia libertatea mea de a lua decizii. Dar, *madame*, dacă această influență a existat, și este cert că a existat, ea nu a fost din păcate decât un capriciu și – vă rog, nu vă grăbiți să obiectați! – rezultatul unui raționament foarte lucid, o afacere, dacă vreți.

— De ce să recurgem la formulări atât de dure...?

— Pentru a mă face înțeles de la bun început. Sunteți o femeie ieșită din comun. Oare ar fi fost cazul să renunț la momentele de tensiune care ne-ar fi putut oferi câte-

va săptămâni interesante? El se înclină puțin formal: nu aveam chef să procedez așa.

— Spuneți același lucru cu alte cuvinte.

— Doar în aparență. Trebuie să știm să sesizăm nuanțele, chiar dacă sunt penibile.

— Orice nuanță este o variantă modificată a tonalității de bază.

— Splendid! Tonalitatea de bază este: prezentul. Iar tema este: clipa. Eroii momentului, ca să fiți mulțumită: dumneavoastră... a unui anumit moment...

— Sofisme...

— Și ce *nu* este sofism în lumea aceasta? Este oare posibil să fii serios? Dacă ai apucat să vezi lumea aflându-te în stare de picoteală, adică între somn și stare de veghe, pe o muchie evanescentă, oarecum de pe partea cealaltă... ei bine, în acest caz ai totdeauna o senzație ciudată când vrei să o ataci frontal. Ah, filosofii ăștia care disprețuiesc sofismele și, tot căutând motivațiile, uită să vină să mănânce! Ah, ferice de noi, sofiștii! Noi vrem să mâncăm, să savurăm cu toate simțurile fructul fraged al bananelor aurii, cleștii roșii ai homarului de la restaurantul *Palace* din Singapore, feliile blonde de ananas bine copt; iar maimuțele să ne arunce nuci de cocos ghemuindu-se în jurul nostru ca spectatori antediluvieni, atrăgându-ne atenția să nu ne gândim la trecut și avertizându-ne să nu dăm prea multă importanță metamorfozelor. Cât de divină este foamea; dacă n-ar fi așa, am sta și acum în copaci; foamea... foamea eternă.

Lavalette începu să desfacă niște clești de homar, nevrând să lase altuia această îndeletnicire; iar Gam curăța, cu pasiune, banane și ananas.

***

Lavalette luă hotărârea să încerce să ajungă din Malakka sau Port Dickson într-unul din porturile Sumatrei. Aflându-se la depărtare mică de țărm, se îmbarcă, seara, într-un cabotier. Căpitanul și echipajul erau chinezi, Gam și Lavalette fiind singurii oameni albi de la bord. Căpitanul îi conduse într-o încăpere mică în care nu se găseau decât câteva scaune. Înăuntru era o căldură sufocantă. Pasagerii galbeni se instalaseră pe punte. Lavalette își trimise tamilul după două hamacuri din rafie și își croi drum prin înghesuiala de pe punte. Din greșeală îl călcă pe mână pe un chinez; acesta se ridică șuierând ca o reptilă, rămase însă deodată cu ochii căscați. Lavalette își continuă drumul de parcă nu ar fi observat nimic; dar în timp ce fixa hamacul, îl urmărea pe furiș cu privirile pe chinez.

Lavalette o ajută pe Gam să se urce în culcușul legănat și îl chemă apoi pe tamil trasându-i sarcina să nu-l slăbească din ochi pe căpitan; de îndată ce i se va părea ceva suspect, să vină și să-l anunțe. Apoi se întinse și scoase piedica revolverului.

Puntea era puternic luminată de lună. De undeva venea un miros fad, dulceag; niște chinezi fumau opiu. Lanțurile și parâmele se izbeau ritmic de lemnărie, iar motoarele duduiau grăbite și solitare în noapte. O umbră își schimbă poziția, un fascicul de lumină sări pieziș peste o spinare îndoită, care se furișa undeva.

Imediat după aceea apăru tamilul relatând că un chinez duce tratative înfierbântate cu căpitanul. Lavalette îi porunci să o păzească pe Gam. Peste câteva minute se auziră niște pași târșâiți care se apropiau încet: căpitanul cu doi însoțitori. Ei se strecurară pe după hornuri încercând să treacă pe lângă Lavalette fără să fie observați.

Acesta îi lăsă până ieșiră din umbră în lumina puternică a lunii. Atunci șopti:

— Stop! *Hands up*![1]

Oamenii ridicară, uimiți, mâinile. Lavalette spuse:

— Cine se mișcă va fi împușcat. Încoace, căpitane! Ce vrei?

Asiaticul rânji, bâiguind ceva despre un mandat de arestare al guvernului, despre o recompensă și arătă spre chinezul care îl recunoscuse.

— Cât de mare este recompensa? întrebă Lavalette.

Căpitanul numi o sumă considerabilă.

— Minți, spuse Lavalette, cunosc suma. Spune-mi adevărul. Altfel, îmi pierd răbdarea.

Chinezul indică, intimidat, jumătate din suma inițială.

— O primești de la mine; în schimb, cu o jumătate de oră înainte de a acosta la Malakka, îmi vei pune la dispoziție o barcă în care să ajung până la mal. M-ai înțeles?

— Da...

— Norocul tău. Iar acum să nu mă mai deranjeze nimeni.

Chinezii dispărură. Lavalette respiră ușurat și se uită la Gam. Dormea și nu observase nimic. Lavalette îi dădu tamilului arma sa și îl trimise la postul de observație. Dar nu se mai întâmplă nimic.

La revărsatul zorilor barca trase la mal. Lavalette îi dădu timonierului banii și așteptă pe țărm până când cabotierul luă iar viteză. Apoi îi spuse lui Gam:

— Situația este mai complicată decât îmi imaginasem; în primul rând, mai incomodă. Din moment ce chinezii sunt deja alertați, va fi exclus să părăsim portul. Trebuie să dispărem rapid. Chinezii vor vrea să câștige de două

[1] *Sus mâinile!* (în engl.)

ori recompensa, așa că îi voi înștiința de îndată pe englezii din Malakka. Iar aceștia pot recurge oricând la câțiva soldați *sikh* care să ne molesteze. Trebuie să ajungem dincolo de munți.

Lavalette reuși să angajeze câțiva oameni: un bucătar, doi singalezi, precum și patru *kuli* chinezi pentru bagaje. Tamilul făcu rost de cărucioare cu două roți și în curând o luară din loc în timp ce se lumina tot mai tare de ziuă.

Plantații de cafea tiveau drumul. Urmară apoi mine de cositor în care muncitorii chinezi cărau, în saci și coșuri, nisip aluvial cu conținut de minereu, vărsându-l în canalele construite din scânduri. Debitul puternic al apei separa minereul de nisip și pământ. Alături se înălțau cuptoarele de topire alimentate cu lemne, în care era topit cositorul; acestuia i se dădea apoi forma unor lingouri lungi. La Kuala Lumpur, Lavalette completă bagajul.

După care caravana mică se îndreptă spre Kuala Kuba, iar de acolo spre munți. Înnoptară într-un bungalou și în dimineața următoare începură urcușul. Gam își înfășurase picioarele în cârpe impregnate ca să se apere de lipitorile care mișunau în tufișuri și pe pământ, fixându-se pe orice bucățică de piele de care dădeau. Ploua și valuri de pâclă atârnau în coroanele copacilor. Lavalette mergea pe jos alături de catârul pe care călărea Gam, atrăgându-i atenția să nu smulgă o lipitoare care se prinsese de mâna ei, deoarece cauza răni urâte. El o atinse cu țigareta aprinsă, iar lipitoarea se chirci și căzu jos.

— Ar fi trebuit să vă trimit la Saigon, spuse.

— Sunteți probabil într-o dispoziție foarte proastă, din moment ce cădeți victimă unor reminiscențe sentimentale.

— Dimpotrivă. Simt în mine tensiunea cauzată de o amenințare necunoscută. Lupt cu viclenie contra unui

adversar care stă la pândă, fiind în avantaj. Așa ceva îmi oferă o compensație pentru toate eforturile. Dumneavoastră sunteți însă mai puțin implicată, din care cauză resimțiți mai puternic inconvenientele călătoriei.

— O, nu! Sunt și eu la fel de încordată, spuse Gam aruncându-i o privire rapidă.

Spre amiază drumul deveni foarte anevoios. Caravana trebui să traverseze pe căldură toridă câteva fluvii. Gam se scufundă în apă până la subsuori. Lavalette o sprijinea de o parte, iar un singalez de cealaltă. Ajunsă la mal, Gam se scutură râzând, spunând că soarele o va usca. Dar Lavalette îi vorbi atâta despre friguri și malarie, încât o cuprinse teama și își schimbă hainele. Tamilul îi aduse cufărul de metal în care avea lenjeria, iar Gam savură farmecul contrastelor: în pădurea virgină indiană – o mătase moale impregnată cu izul unor parfumuri englezești.

Schimbarea hainelor o înviorase. Coborî de pe samar și o luă pe jos, alături de Lavalette, stând de vorbă cu el.

— Ce legătură ciudată există între obiectele exterioare și dispoziția omului: o structură atât de complexă, rezultată din conlucrarea tuturor resurselor sufletești! Îmi schimb hainele, simt pe piele mătasea uscată, inspir parfumul lenjeriei... și sunt voioasă.

— Unul din trucurile vieții: și anume să stabilești o legătură între lucrurile cele din urmă și cele dintâi, între cele profunde și cele superficiale, pentru ca oamenii propriu-ziși, geometrii existenței, vrednicii – și sunt deosebit de vrednici – să scuture din cap și să nu creadă în conexiuni, fiind de părere că acestea oricum nu pot exista.

Iată de ce acești oameni nu găsesc niciodată cheia și nu sunt niciodată stăpânii vieții, ci doar funcționari subordonați – unul cicălitor, altul ascultător, al treilea afișând tipica superioritate subalternă.. dar de fiecare dată doar în slujba cuiva.

Existența se supune instinctului, nu logicii. Nimic mai ridicol decât mândria negustorilor aceia care cred că se pricep să tragă concluzii logice și să gândească. Ei numesc asta filosofie încununând-o cu cinste și onoare. De parcă nu ideile ar fi elementul hotărâtor, sistemul adiacent reprezentând doar balustrada de care se sprijină burghezul pentru a putea trece dincolo fără a fi cuprins de amețeli... deși, în fond, nu înțelege nimic. Căci, Buddha fie lăudat! viața se știe apăra singură de pericolul de a fi înțeleasă de către oricine. Ce să și înțelegi? Nu trebuie decât să simți. Există lucruri atât de amuzante: comedii vesele ale erorilor; iată o ușă care barează drumul. Cel ce vrea să treacă prin ea trebuie să o deschidă. Ușa este masivă, grea, are zăvoare și lacăte; negustorul logic se înarmează cu unelte solide ca să o deschidă. Dar ușa rezistă. Inițiatul o apasă ușor și iată că ușa s-a deschis. Dar ar fi cazul să nu vorbim atâta despre viață. O fac alții... cu prisosință. Lavalette fluieră ca un porumbel sălbatic. Gam ascultă cu atenție să vadă dacă se aude un răspuns.

În clipa aceasta Gam înțelese cum de era posibil ca din Lavalette să țâșnească aceste ieșiri juvenile; de parcă ceva s-ar fi întrerupt deodată în el transformându-se în naivitate copilăroasă: toate lucrurile profunde aveau o față dublă, dar mediocritatea dăinuia neschimbată.

Caravana străbătu orezării mlăștinoase și ajunse în cele din urmă la Mekong. *Panglulu Alreste*, mai marele

satului, îi conduse la un bungalou. Dar nici nu apucaseră să intre când auziră o voce tânără strigându-i în limba engleză. Un călăreț apăru printre plantațiile de copaci, agitându-și pălăria de pai cu boruri late:

— Europeni, fiți bineveniți, trebuie să locuiți la mine.

Apoi se opri și se prezentă: Scrymour, rugându-i să se considere musafirii săi pe o perioadă nelimitată și conducându-i imediat la casa lui. La chemarea sa ieșiră câteva slujnice japoneze care îi poftiră pe nou-veniți în baie. După care Scrymour le arătă domeniul său. În plantațiile de cauciuc tocmai se extrăgea lichidul. Crestăturile se evidențiau, albe, pe scoarță, ca un schelet al arborelui văzut la Röntgen. O mulțime de malaieze cărau vedrele de cositor pline cu zeama lăptoasă, ducându-le la instalațiile de coagulare. Una din fete îi aruncă o ocheadă lui Lavalette.

— Ce mlădioasă este, spuse acesta.

Scrymour o chemă politicos, rugând-o să se pregătească pentru diseară, să le cânte. Fata dădu din cap și o luă la goană atât de repede încât trebui să-și ridice sariul.

— Fata dă o mână de ajutor la recoltă. Altfel, lucrează în casă.

Scrymour avea o colecție de șerpi vii instalată mai la o parte, într-o seră. Deschise ușa; îi învălui o căldură zăpușitoare, ca în sere. În spatele unui geam de sticlă groasă șerpii stăteau încolăciți ca un ghem, printre crengi, încălzindu-se la soare. Capetele înguste, agile, cu ochii lipsiți de pleoape se înălțau încet și lasciv târându-și cu mișcări inexplicabile trupul plin de picățele. Gam își dădu seama din ce cauză spectacolul părea atât de greu de înțeles și atât de înfiorător: lipseau picioarele, lipseau labele. Sfidând legile omenești, aceste trupuri lipsite de

membre înaintau cu mișcări unduioase îngrozitoare, înconjurau un copac cu capătul cozii și disprețuiau toate legile gravitației din moment ce, sprijinindu-se pe această suprafață mică, reușeau să țâșnească cu trupul sinuos până la o înălțime considerabilă, întinzându-se de la un copac la altul. Reprezentau viața comprimată, în cea mai dezgustătoare formă. O anaconda se răsucea șerpuind printre frunze; șerpi boa se iteau printre rădăcini; un boa constrictor atârna, nemișcat, pe o creangă; alții se încolăceau, frumoși ca niște Luciferi, în jurul trunchiurilor copacilor.

Lavalette îi atrase atenția lui Gam asupra unui firișor negricios, de vreo un centimetru lățime, care stătea pe pământ în imediata apropiere a geamului. Reptila începu să se miște încet.

— *Cobra capella*, spuse Scrymour, cel mai periculos șarpe dintre toți. O mușcătură de-a lui înseamnă moarte sigură.

Năpârca se târî mai departe. Lavalette ciocăni cu două degete în geam – șarpele tresări și dădu să muște. O mână cafenie trase la o parte brațul lui Lavalette; malaieza se repezise la el, privindu-l speriată:

— Domnule, vă paște moartea...

Scrymour zâmbi:

— O superstiție a băștinașilor: cobra este un animal sacru.

La întoarcere găsiră o chinezoaică în cameră; punea masa. Femeia voi să fugă, dar Lavalette o opri:

— De ce să nu mănânce împreună cu noi prietena dumneavoastră? îl întrebă pe Scrymour.

— Nu este obișnuită, răspunse acesta.

Satul era bântuit de malarie. Scrymour îndeplinea și funcția de medic. Deținea o cantitate mare de chinină și

alte medicamente pe care le distribuia cu generozitate. El povesti că tocmai chinezii sunt foarte vulnerabili la boală. La primul acces de friguri se culcă, așteptându-și, cu fatalism, sfârșitul.

După masă chinezoaica aduse ceai și whisky. Scrymour bău cu lăcomie. Nu mai văzuse de multe săptămâni o femeie albă și se simțea cuprins de o agitație febrilă. Gam profitase de ziua de odihnă și trecuse în revistă conținutul cufărului de metal; îmbrăcase o rochie care ar fi putut stârni admirație și la St. Germain. După toate eforturile depuse, se abandonase unei senzații de tihnă care imprima mișcărilor ei farmecul calm al unei relaxări liniștite. Pielea răspândea un luciu estompat, ca o piersică coaptă. Pe un braț avea o grămadă de brățări, pe degete o mulțime de inele, iar în urechea stângă cercei lungi.

Scrymour rămăsese singur cu Gam. Mâinile îi tremurau când luă paharul. Chinezoaica aduse tutun fin tăiat și fructe. Îi aruncă lui Scrymour o privire tristă. Gam o privi, punându-i o întrebare. Femeia răspunse cu o voce slabă, ca o pasăre, și se smuci când Gam dădu drumul mâinii ei. Scrymour voia să povestească despre o vânătoare de tigri, dar se întrerupse, rămânând cu ochii ațintiți în gol:

— Trăiesc de patru ani aici. Mă obișnuisem... credeam că voi rămâne aici. Nu-mi iubeam prea mult țara când am descins în acest ținut. Liutseki este supusă și devotată. Și liniștită. Iubesc liniștea. Dar acum ați apărut aici și o dată cu dumneavoastră a venit Europa. A intrat în casa mea, ștergând cu buretele patru ani de ședere pe aceste meleaguri și zece ani de experiență. Cât timp rămâneți aici

este bine. Amintirea va dăinui însă și după ce plecați. În casa goală. Iar atunci va fi greu.

— Aș vrea să vă spun un cuvânt de consolare, dar caut în zadar formula potrivită. Poate următoarea: odată și odată acest lucru s-ar fi întâmplat oricum, și anume reînvierea moștenirii atavice din sângele dumneavoastră. Orice om își amintește la un moment dat de rădăcinile sale. S-ar putea ca această perioadă să fie mai propice decât una ulterioară.

Scrymour își ridică privirile:

— Viața la tropice te învață să acționezi rapid. Rămâneți aici, la mine! Vând plantațiile din Penang și plecăm în Europa...

— Și...?

— Stau *eu* de vorbă cu el. Va înțelege. Trebuie. Doar nu vă iubește... îmi dau seama...

— Sunteți simpatic, tocmai fiindcă propunerea dumneavoastră este atât de... absurdă. Numai de aceea. Cât de simplist vedeți lucrurile! Iată ceva demn de reținut: singurătatea te face să gândești simplist. Gam ridică mâna împodobită cu brățări:

— În fond, ce știți despre toate câte se află aici în joc și trebuie să-și găsească o rezolvare...?

Malaieza le cântă, cu vocea ei anemică, o melodie, acompaniindu-se la chitară. Totul avea o rezonanță dureroasă predispunând la sentimentalism. Scrymour îi spuse să înceteze și să danseze. Ea îi aruncă lui Lavalette o privire șăgalnică și își scoase bluza de batic. Avea sâni frumoși – plini, dar tari și cu o formă impecabilă.

Chinezoaica nu o slăbea din ochi pe Gam. Când Scrymour o chemă, se sperie; atât era de adâncită în gânduri.

Gam se simțea atrasă spre ea; bănuind care este motivul mâhnirii, ar fi vrut să-i vorbească. Ce ciudat: europeanul dădea totul uitării în clipa în care revedea oameni de rasa sa, iar asiatica aceasta cu sânge pe jumătate european părea total dependentă de rasa cealaltă, străină de ea.

Mai târziu, Scrymour, Lavalette și Gam se așezară pe terasă să se răcorească. Vârfurile copacilor fremătau în adierea vântului care se pornise. Sunetele scoase de animale aveau altă rezonanță decât în timpul zilei. Malaieza trecu încet, legănându-și șoldurile și îndreptându-se spre grădină.

Se auziră pași grăbiți și țipete agitate. Doi chinezi veniră după Scrymour. Proprietarul cazinoului suferise un acces de malarie. Bucuros că se poate deroba atmosferei de vrajă care îl paraliza, Scrymour se scuză și intră în casă să-și ia trusa medicală.

Gam și Lavalette rămaseră singuri pe terasă.

— Sunteți foarte frumoasă astăzi, spuse Lavalette sărutându-i încheietura mâinii. Ea nu răspunse, uitându-se după umbra unei păsări care se rotea în văzduh în dreptul terasei. Lavalette stătea în fața ei, pe jumătate aplecat deasupra ei. Îi atinse ușor fața cu mâna, așa încât Gam trebui să-și ridice privirile. Își dădu capul pe spate, rezemându-l de fotoliu și rămase așa, relaxată, cu mâinile pe rezemătoarele laterale, adâncită în contemplarea bărbatului aplecat deasupra ei, având ca fundal înserarea care se lăsa.

Amândoi tăceau. Dar când Lavalette încercă să o ridice din fotoliu ca să o ducă sus, Gam se împotrivi fără a-și abate privirile. El îi dădu imediat drumul și ieși în parc.

După câtva timp reveni și o găsi pe Gam în aceeași poziție. Încercă să-i ia mâinile. Gam și le trase înapoi.

— Așteptați o explicație și pe drept cuvânt, spuse. Dar vă rog să mă scutiți de ea.

— Am cerut vreodată explicații? replică Lavalette cu ironie. De altfel, o asemenea pretenție ar însemna, pe jumătate, o acceptare a atitudinii dumneavoastră. Și nimic nu este mai departe de mine.

— Se pare că urmăriți ceva în această încăpățânare.

— Doar ceva efemer...

— Deci, totuși, o intenție...

— Nicidecum. Doar un element de atmosferă de care nu aș vrea să mă lipsesc.

— Aș vrea să fiu singură în noaptea aceasta.

— Se pare că urmăriți ceva cu această încăpățânare.

— Nicidecum. Doar un element de atmosferă de care nu aș vrea să mă lipsesc.

— Scuzați-mă că nu mai am răbdare să continuu șirul acestor fraze stereotipe. V-am spus că sunteți frumoasă astăzi. Foarte atrăgătoare. Știți tot atât de bine că evenimentele ultimelor săptămâni s-au acumulat ducând la un clocot al sângelui care cere satisfacție. Dacă l-aș înăbuși, aș contraveni normelor care îmi dirijează viața. Dacă l-aș sacrifica de dragul unui capriciu ar însemna, poate, că sunt legat. Cine ar suporta așa ceva...?

Gam nu se urni din fotoliu. Noaptea învăluia pădurile, blândă și relaxată. Orizonturile pluteau. Era atâta liniște. Ca o așteptare. O pauză de respirație. Oare ce se ascundea în spatele ei? Nisipul scârțâi. Malaieza trecu din nou prin fața casei, legănându-și șoldurile rotunde, tandre, care se profilau în ritmul pașilor sub sariul brodat cu aur.

— Știți foarte bine că astăzi trebuie să am o femeie. Dar probabil nu știți că am nevoie doar de *una*. Noapte bună!

Lavalette coborî scările terasei, își întoarse capul – Gam rămăsese nemișcată – făcu un semn cu mâna, apoi o urmă pe malaieza care îl aștepta.

Gam se aplecă înainte, încordată și agitată. Apoi bătu încet din palme. Apăru chinezoaica, întrebând-o ce dorește. Gam o rugă să-i țină de urât. Chinezoaica se ghemui, ascultătoare, pe rogojina de rafie, răspunzând la întrebări. În timp ce vorbea, Gam observă că femeia își aranjase părul la fel ca ea. Emoționată, îi luă mâna și îi spuse, copleșită de compasiune și bunătate, că toate vor rămâne așa cum sunt, că Scrymour o iubea și nu se va despărți de ea. Chinezoaica se lipi de genunchii lui Gam, spunând ceva în limba ei. Apoi se întrerupse în pripă rugând-o pe Gam, într-o engleză stâlcită, să-i divulge care sunt farmecele la care recurge. Malaieza îi spusese adineaori că dispune de un elixir al dragostei. Gam încercă să se explice. Dar cealaltă scutură cu putere din cap, repetând rugămintea. Gam își dădu seama că nu va ajunge la nici un rezultat. Era mai bine să o lase pe femeie în credința ei. Scoase o brățară și i-o dădu chinezoaicei; aceasta o luă cu ochii scânteietori și o ascunse la sân.

Scrymour se întoarse. O întrebă ceva pe chinezoaică, apoi o expedie. Ea plecă strângându-și talismanul la piept.

— Repet ceea ce v-am propus adineaori, spuse Scrymour. Știți probabil ce s-a întâmplat; sunteți singură...

— Am *vrut* să rămân singură.

— Deci nu știți...?

— Da... dar...

— Nu înțeleg ce vreți să spuneți. Trebuie să aflați adevărul.

— Ah!

— Ca să punem punctul pe *i*: Lavalette și malaieza...

Gam sări în sus:

— Cine spune așa ceva?

— Prin urmare, nu știți? Liutseki i-a văzut pe amândoi...

— Unde? Este sigur? Gam se ridică plină de patimă. Este foarte important să știu! Trebuie să știu! Puteți afla?

— Malaieza este în slujba mea. Nu va trece o oră și se va lăuda peste tot...

Gam era palidă, luptând cu sine însăși. Îngăimă:

— Îmi veți spune mâine. Apoi se rușină și se duse în camera ei de culcare fără să mai adauge nimic. Dar nu-și retractă ultimele cuvinte.

Gam nu o văzu pe malaieză în decursul zilei. Lavalette plecase cu Scrymour la vânătoare; în apropiere se depistaseră niște urme de tigru. Dar se întoarseră amândoi fără să fi rezolvat nimic. Lavalette era foarte degajat, Scrymour palid și posomorât.

La un moment dat Scrymour reuși să stea de vorbă cu Gam între patru ochi. Aceasta se uită drept în ochii lui. Scymour își întoarse privirile, voi să spună ceva, se abținu, își mușcă buzele, dar în cele din urmă își ridică, hotărât, capul, scrâșnind:

— Nu, nu... A vorbit doar câteva cuvinte cu ea și chiar i-a desfăcut sariul; dar apoi a plecat și a lăsat-o baltă fără să-i facă semn să-l urmeze. Când malaieza a pornit totuși după el, i-a dăruit câteva rupii și a expediat-o.

Gam inspiră adânc:

— Vă mulțumesc. Îi întinse mâna cu un gest impulsiv, ochii îi scânteiau, schimba fețe-fețe.

— Cât de mult îl iubiți! murmură Scrymour.

Gam zâmbi:

— Ce știți despre dragoste!...

Gam era agitată. Oare Lavalette se simțea legat de ea? De ce nu acceptase aventura cu malaieza? Din cauza ei? O cuprinse o senzație de fericire dureroasă... furtuna care bântuia în sufletul ei o copleșea. Cu toate acestea își dădea seama: după depășirea furtunii drumul ducea mai departe; toate se vor potoli, iar viitorul se deschidea, din nou, ca o mare necunoscută în fața ei...

În această seară Gam părea neobișnuit de duioasă; de câteva ori nu reuși să vorbească simțind că o podidesc lacrimile. Scrymour o observa fără să spună nimic; după cină se duse iar în sat, să vadă de pacientul bolnav; Lavalette își trecu în revistă însemnările:

— Aceste planuri sunt chiar mai importante decât mi-am imaginat, spuse. Încep să înțeleg din ce cauză au fost alertate toate posturile de control. Trebuie neapărat să ajungă în siguranță, în Siam. Plecăm mâine mai departe. Am impresia că acest Scrymour începe să vă inoportuneze.

Se uită la Gam și observă că avea lacrimi în ochi. Ea îi luă mâna și își lipi obrazul de palma lui. Calmul acestei palme îi dădea senzația de împlinire, dar și de despărțire.

— Vă înșelați, începu Lavalette vesel; nu am petrecut noaptea cu malaieza.

Gam dădu din cap, rămânând nemișcată.

— Dar și concluziile la care ați ajuns sunt pripite.

— Nu ai putut...

— Așa este.

— Din cauza mea.

— Admit că este așa. Iar acum urmează probabil finalul raționamentului logic care începe cu un „deci"; minunat! Cât de ușor deveniți unilaterală în folos propriu! Credeți cu adevărat în concluziile pe care le trageți? Ar trebui să credeți contrariul lor.

— Vorbe...

— Îmi atribuiți multă grosolănie. Nu credeți că, dacă *asta* m-ar fi interesat, ar fi fost foarte ușor să procedez invers? Faptul că am renunțat dovedește că pot renunța chiar și la impresia pe care o fac.

Ea rămase cu ochii căscați:

— Nu este adevărat.

— După părerea dumneavoastră. Vedeți bine că acolo unde presupuneți că ar exista o dependență ar putea fi vorba, dimpotrivă, de libertate absolută. Trebuie doar să ai ochi să vezi corect. Iar lucrurile acestea trebuie văzute cu ochii mei.

— De ce îmi spuneți toate acestea?

— Deoarece consider că nu este cazul să le trec sub tăcere. Încă nu.

Gam dorea să-l creadă pe Lavalette. Dar avea îndoieli, știind că, într-o asemenea situație, cuvintele pot exprima totul sau nimic. Temându-se de final, dar supunându-se unei legi ineluctabile se simțea obligată să-l pună iarăși la încercare – o lege care nu tolera permanentizarea; o lege a celei mai tandre distrugeri pe care visătorii tuturor timpurilor o interpretaseră atât de greșit, împo-

dobind-o cu emblemele bunătății deși ea nu cunoștea decât regulile existenței primitive; o lege a polarității căreia îi dăduseră cel mai absurd nume: iubirea.

Sub complexul numit dragoste se căsca un abis. Toți încercaseră să-l umple cu florile acestui concept și să amenajeze grădini în jurul craterului său. Dar el se redeschidea tot mereu în toată nuditatea sa, sălbatic și inexorabil, târându-l în adâncuri pe cel ce i se abandona încrezător. Dăruirea însemna moarte sigură; ca să ajungi să posezi trebuia să fugi. Sub trandafirii înfloriți se ascundea o sabie ascuțită. Vai de cel ce avea încredere! Și vai de cel ce era recunoscut! Tragedia nu rezida în consecințe ci în atitudine. Ca să câștigi ceva, trebuia să pierzi; ca să păstrezi ceva, trebuia să renunți. Dar oare nu ne izbeam aici iar de taina care îi delimita pe știutori de cunoscători? Și oare, înțelegând în ce constă tragismul acestor lucruri, nu intrai în posesia modalității de a-l depăși? Cunoașterea nu ducea niciodată la o dominație lipsită de constrângere; limitele ei erau adânc ancorate în elementul faptic. Conținutul ei era determinat de evoluția cauzală și de destin. În schimb, pentru știutor elementul faptic avea doar valoare de simbol; în spatele lui cercul se deschidea și începea infinitul. Dar era un simbol perfid, căci zeii erau veseli și vicleni. Cât de multă cruzime ascundea această voioșie! Câte pumnale găseai printre flori! Există ceva mai ipocrit decât viața?

... îi dăduseră cel mai absurd nume: iubirea – care proiecta, întocmai ca o Fata Morgana, imaginea ademenitoare a infinitului asupra semințiilor, așa încât toate jurămintele o luau ca punct de reper; totuși, se arăta ine-

xorabilă în curgerea ei, nerămânând niciodată aceeași – ca celălalt element al cărui simbol era, și anume: viața.

După ce traversară cu un bac râul Lipis, observară că ajunseseră la rețeaua marilor căi navigabile de pe coasta de răsărit. Printre plantațiile de cafea se zăreau peste tot așezări omenești chinezești mai mari. Depășiră minele de aur din Punjom și li se atrase atenția că intră în junglă. Cu toate acestea, își continuară drumul presupunând că tigrii nu vor ataca o caravană în timpul zilei.

Dimineața era răcoroasă. În pădurea tropicală maimuțele se zbenguiau printre crengi. Păunii țipau luându-se la întrecere cu papagalii. Fluturi mari și păsări colibri strălucitoare zburau la mică înălțime. Încetul cu încetul pădurea deveni mai deasă, iar cărarea mai îngustă. Soarele urca pe cer.

Se auzi un tropăit în tufișuri. Un cârd de mistreți le tăie drumul. Un bivol indian îi privi, melancolic, printre crengi; cine știe cum de ajunsese aici. Poposiră într-un mic luminiș. Unul din hamali căzuse și se rănise la braț. Lavalette îl bandajă.

Gam rămăsese cu câțiva metri în urmă ca să privească o floare mai ciudată. Deodată auzi la stânga ei un pârâit printre ramuri. Se uită în jur, dar nu observă nimic. În clipa următoare zări în frunzișul de jos două luminițe fosforescente, verzi. Nisipul din spatele lor se mișca, respira, era trupul vărgat al unui leopard.

Gam nu reuși să facă nici un pas. Se uita, ca hipnotizată, drept în ochii înfiorători. Leopardul mârâi, lovind pământul cu coada. Vitalitatea impetuoasă care mocnea în ochii săi trezi în Gam o groază plină de devoțiune; aceasta o subjugă în asemenea măsură încât se simți atrasă de leopard ca de un vârtej. Se îndreptă spre el nesigură,

clătinându-se, mânată de o disponibilitate fioroasă de a i se supune, voința fiindu-i paralizată la vederea acestei blăni care emana forță și distrugere.

Leopardul făcu o săritură înapoi și dispăru. Arbuștii pârâiră în urma lui. Gam rămase o clipă încremenită. Apoi își reveni și o luă la goană, străbătută de fiori din cap până-n picioare, scuturată de friguri, aproape înnebunită de spaimă. Lavalette reuși cu greu să afle de la ea ce se întâmplase.

Deși inspectă cu grijă împrejurimile, nu reuși să dea de fiară. Sub unul din copacii cu frunze în formă de evantai găsi ceva urme și pământ scormonit.

Gam rămase monosilabică, iar în ziua următoare acuză dureri de cap. Lavalette îi luă temperatura constatând o ușoară febră. Își îmboldi hamalii, ca să ajungă mai repede la Chapping unde presupunea că va găsi un medic.

Temperatura urcă. Lavalette opri caravana și ridică un cort. Apoi îl trimise pe tamil la Chapping să aducă un medic. Îi dădu lui Gam chinină și insistă să doarmă.

În fine veni și tamilul. Aproape cădea de pe picioare de oboseală, atât de repede alergase. Dar aducea vestea că în scurt timp va sosi și medicul.

Era un scoțian robust, cu păr roșcat. Privirea sa acră se înflăcără la vederea spatelui lui Gam.

— Ar fi de dorit un transport la Chapping. Presupun însă că ați vrea să ajungeți la concesiunea de la Buffalo River.

— Aveți dreptate, vreau să ajung în Siam.

— Cunosc și motivul.

— Înseamnă că mi-am subapreciat popularitatea. Probabil că trebuie să le fiu recunoscător autorităților englezești...

— Nu cred. V-am văzut când ați părăsit Madridul după ultima dumneavoastră lovitură împotriva Spaniei.

— Cred că aș putea merge la Chapping...

— Puteți. La postul de control se află doi subofițeri; sublocotenentul este plecat în interiorul țării și se întoarce de-abia peste patru zile. Dar aș vrea să-mi continuu consultația.

Lavalette văzu degetul scurt, rotund plimbându-se pe pieptul lui Gam.

— Despre ce este vorba?

— Despre o pleurită.

— Așa am presupus și eu. Vă rog să considerați consultația încheiată.

— De obicei, medicul hotărăște când se termină o consultație.

— De obicei, într-adevăr...

— Nu mă mulțumește o interpretare atât de superficială a simptomelor. El zâmbi. În afară de aceasta, un pacient alb înseamnă o adevărată fericire după lepădăturile astea negricioase.

— Tocmai de aceea, v-aș ruga să-mi spuneți cât vă datorez.

Scoțianul se uită supărat la el. Apoi se ridică și răspunse veninos:

— Nimic! după care încălecă, fără a mai spune nici un cuvânt, și plecă.

Gam se ridică pe jumătate:

— Va da alarma. Trebuie să plecăm imediat mai departe.

Lavalette îi puse termometrul sub braț:

— Ar fi doar o pauză de respirație. Ne-ar da de urmă și ar veni după noi.

Gam strigă.

— Trebuie să pleci. Eu rămân. Îl iei pe tamil și planurile și doi hamali și vei reuși să scapi. Pleacă! Imediat!

Lavalette nu răspunse. Ieși în fața cortului și dădu câteva dispoziții. Apoi se întoarse și spuse:

— Boala îl dezleagă pe om de orice obligații. Dacă ați fi sănătoasă, propunerea ar fi discutabilă. În afară de aceasta, încă nu am ajuns la Singapore. Până atunci se mai pot întâmpla multe.

Peste câteva ore sosiră subofițerii însoțiți de un număr de soldați *sikh*. Lavalette le-o luă înainte spunând liniștit:

— V-am așteptat. Cortul trebuie demontat; lectica mânuită cu multă grijă: trebuie transformată în targă. Cred că veți reuși. Cufărul acesta de oțel conține documente importante; fiți cu băgare de seamă.

Caravana o luă pe potecile din pădure luminându-și drumul cu făclii și ajunse la colonie. Gam dormea. Își deschidea ochii din când în când privindu-l, gânditoare, pe Lavalette.

Cei doi subofițeri hotărâseră să aștepte întoarcerea sublocotenentului. Le dădură celor doi deținuți o oarecare libertate. Medicul apăru pe la ora amiezei, să vadă de Gam. Lavalette nu era prezent. Gam nu schiță nici un gest când îl văzu pe scoțian.

— Regret, spuse acesta, că a trebuit să recurg la forță ca să mă asigur de prezența dumneavoastră. Vă dați seama cât de importantă este pentru mine.

Gam zâmbi ironic:

— Sunteți cetățean britanic.

— Acest amănunt nu mă interesează în contextul de față.

Ea îi aruncă o privire scrutătoare, nuanțându-și ușor tonul:

— De altfel, supraapreciați amestecul meu în toată această afacere.

— Înțeleg. Oricum, în momentul actual ar fi ceva lipsit de sens. Guvernul englez obișnuiește să interneze pentru ani de zile oameni atât de periculoși.

„Ani de zile!" se gândi Gam, apoi spuse cu voce tare:

— Asta ar fi lipsit de importanță. Căci nu aș acționa altfel.

— Sunteți o excentrică. Nu-mi pot explica într-alt fel călătoria întreprinsă...

— În Europa așa ceva este explicabil.

— Este adevărat. Și eu am venit aici dintr-un motiv asemănător. Dar zece ani petrecuți în mijlocul oamenilor cu piele negricioasă te fac iarăși foarte receptiv pentru farmecele Europei. Îmi dați voie să vă iau temperatura?

— Astăzi nu am febră, spuse Gam luând termometrul.

— Aveți dreptate. Un succes surprinzător.

— O rezolvare aduce totdeauna succes.

— Considerați afacerea ca o rezolvare?

— Dacă vreți să o formulați așa: da. Puțin cam forțată, dar, totuși: o rezolvare.

Seara sosi și ofițerul care fusese chemat înapoi telefonic. Gam auzi duduitul mașinii și se îmbrăcă. După un scurt interogatoriu, sublocotenentul o rugă să apeleze la el dacă are nevoie de ceva. Căci era liberă. Apoi își exprimă toată considerația față de Lavalette, regretând că trebuie să acționeze în conformitate cu ordinele primite. Mâine dimineața îl va preda la stație, de unde va fi transportat în altă parte. Gam îi zâmbi tânărului ofițer. Apoi rugă să fie condusă la locuința medicului.

Acesta o întâmpină surprins. Gam era foarte degajată, zăpăcindu-l în felul acesta și mai rău. El bâigui câteva

fraze incoerente, rugând-o să ia loc. Gam îl atinse în trecere, înfiorându-se de aversiune, apoi se scuză. El îi urmărea fiecare mișcare cu ochii agitați și înfierbântați de dorință. Gam ședea liniștită în fața lui, așteptând. Medicul începu cu o voce răgușită:

— Lavalette va fi dus de aici, mâine dimineața.

Gam ridică, flegmatică, din umeri.

— Veți... pleca și dumneavoastră cu el?

— Nu știu încă. S-ar putea... și să rămân. O spuse cu un ton aproape absent, gândindu-se în timpul acesta: „Ani lungi de detenție într-o fortăreață!"

— V-am spus deja cât de mult aș dori ca...

— Doar cu o condiție.

— Se referă la Lavalette?

— Trebuie să fugă încă în noaptea aceasta.

— Nimic mai ușor. Doar are libertate de mișcare aproape totală.

— Știți și dumneavoastră că o evadare fără ajutor nu este posibilă.

— Nu înțeleg...

— V-am spus deja că aștept o rezolvare. Și anume nu această rezolvare neprevăzută. Dar, din moment ce s-a produs, consider necesar să duc la sfârșit o aventură care a început din cauza mea și s-a încheiat în felul acesta; să fie însă un sfârșit care să nu mă greveze sufletește în viitor.

Medicul dădu din cap:

— Înseamnă că am căzut de acord?

— Aveți un automobil?

— Da.

— Doresc să fie, într-o oră, gata de pornire.

— Ar fi posibil. Aș putea să-l pun la punct eu însumi.

— Bine. Șoselele sunt practicabile?

— Dacă ai oarecare experiență la șofat, nu sunt imposibile.

— Mașina va fi gata?

— Da, dar tot cu o condiție...

— O cunosc și consider că este inutil să mai discutăm despre ea.

— Nu chiar. În fond, nimic nu vă împiedică să fugiți împreună cu el.

— Sunteți foarte calculat. Mașina este gata de plecare?

— După cum am spus. Trebuie doar să fac plinul.

— Rămânem la această înțelegere. Veți pune în mașină alimente, pături și arme.

Scoțianul tăcu și începu să adune niște lucruri:

— Iar apoi?

— Mașina va fi furată. Bănuiala nu va cădea asupra dumneavoastră din moment ce ați fost acela care a determinat arestarea. Veți descoperi furtul mâine dimineață.

— Mâine dimineață... alături de dumneavoastră, spuse medicul cu o voce răgușită.

— Împachetați și o hartă. Veți merge împreună cu mine la bungaloul locotenentului Brown. Voi reuși să-l înștiințez pe Lavalette. Se va retrage. Veți face mai plauzibilă retragerea lui constatând că are un acces de friguri. Peste două ore vă voi însoți în locuință. Peste două ore! Aveți deci timp să dați alarma dacă doriți. Vedeți bine că judec foarte logic...

— De acord! Medicul puse alimente în mașină și umplu rezervoarele cu benzină și ulei. Apoi aduse și o pușcă, spunându-i lui Gam:

— Este cea mai bună pe care o am. Împachetă și muniție și un binoclu, adăugând: trebuie să înțelegeți că nu

este ușor pentru mine să fac toate astea. Există momente când nu o prea scoți la capăt cu noțiunile: ticăloșie și trădare. Iar în sălbăticia de aici ajungi la concluzia că scopul scuză mijloacele.

— Despre asta discutăm mai târziu, răspunse Gam, grăbind plecarea. Scoțianul desfăcu lanțurile de siguranță ale mașinii și porni motorul. Auzind duduitul, Gam se simți copleșită de bucurie.

— Să mergem, spuse în grabă, luând-o înainte.

Gam reuși să-l prindă pe Lavalette singur și îi șopti că totul este gata pregătit pentru evadarea sa. Dar acesta ezită:

— Cine vă spune că vreau să evadez?

— Taci! Trebuie să pleci!

— Bine! Iau documentele cu mine.

— Nu vei putea. Pleacă fără ele!

— Ba nu. Voi intra foarte ușor în posesia lor. Am încă o cheie de la casetă; scot doar hârtiile, lăsând cufărul așa cum este. Nu va observa nimeni înainte de fuga mea. După ce mă retrag în camera mea, ieșiți afară cu un pretext oarecare și alergați cât se poate de repede la mașină. Opresc la marginea acestei așezări.

— Nu se poate. Rămân aici.

— I-ai promis medicului...?

— Nimic, absolut nimic. Este o problemă de minute...

Lavalette se uită drept înainte:

— Vom vedea..

Intră în bungalou, iar Gam îl urmă. Medicul și locotenentul stăteau de vorbă la un whisky. Scoțianul respiră ușurat văzând-o pe Gam. Lavalette se așeză într-un fo-

toliu de răchită părând foarte distrat. Gam se opri lângă ofițer. Era fermecătoare.

Lavalette se ridică:

— Nu mă simt prea bine, spuse, aș vrea să mă retrag și să înghit câteva tablete înainte de culcare, ca să-mi revin până mâine.

Medicul întrebă:

— Să vă dau un praf contra frigurilor? Am unul la mine.

Lavalette răspunse:

— Sper să-mi facă bine.

— Aproape că aș putea garanta, îl asigură scoțianul, oferindu-i cutia albă.

După plecarea lui Lavalette, sublocotenentul încercă să vorbească despre el. Dar Gam schimbă subiectul și începu să flirteze cu tânărul. În scurt timp acesta roși ca un elev și deveni foarte volubil. Medicul era scurt la vorbă rostind doar din când în când câte un cuvânt. Privirile-i înfierbântate se plimbau de-a lungul trupului lui Gam. Deodată se ridică:

— S-a făcut târziu, domnule locotenent Brown. Aș vrea să plec, să mai iau o gură de aer răcoros pe drum.

Gam zâmbi:

— Mi-ați anticipat rugămintea. Chiar voiam să vă rog să mă însoțiți, poate că este mai sigur... Și mai înainte ca locotenentul să fi putut riposta ceva, Gam îi ură noapte bună. Ofițerul se aplecă asupra mâinii ei sărutând-o îndelung. Medicul îl privi batjocoritor și iritat.

Cei doi mergeau alături fără să spună nici un cuvânt. Era lună plină, iar ținutul părea ireal, pe jumătate luminat, pe jumătate cufundat în beznă, de parcă ar fi stat

suspendat, legănându-se în niște funii întunecate. Casa scoțianului părea să se apropie de ei, cu ferestrele luminate, impunătoare ca destinul, ca sfârșitul.

Garajul era deschis: mașina lipsea. Scoțianul arătă cu o mișcare oarecum măreață spre spațiul care se căsca, gol, și îi deschise, aproape smerit, lui Gam ușa care ducea în bungalou. Ea intră cu pași ușori, de parcă ar fi călcat pe vată. Medicul o urmă. Respirația îi era gâfâită, agitată. Gam ajunsese până în apropierea ferestrei când observă că Lavalette era în cameră. Stătea cu brațele încrucișate, dar se duse repede la ușă și se rezemă cu spatele de ea, ridicând arma.

— Scuzați această lovitură de teatru romanțioasă; este singura eficientă în situația mea. Contractul dumneavoastră necesită o corectură care nu poate fi introdusă decât în felul acesta. Să știți că trag cu adevărat, nu mișcați mâinile!

Medicul devenise livid. Globii ochilor îi tremurau. Albul lor strălucea fantomatic pe fața cenușie. Buzele îi erau crispate. Bolborosea cuvinte incoerente. Spasme convulsive îi scuturară în clipa următoare trupul. Cu un horcăit furios făcu o săritură înainte, dar se împletici. Lavalette îi dădu un brânci ușor, iar el se prăbuși. Lavalette îi legă repede mâinile și picioarele și îi astupă gura, vârându-i între dinți un căluș fabricat la repezeală.

— Regret, dar sunt nevoit să procedez așa, spuse liniștit, din moment ce am avut plăcerea să cunosc împrejurimile. Știți foarte bine că am nevoie de un avans de o oră. Mașina postului de control este mai grea și mai solidă ca aceasta.

Apoi o atinse ușor pe Gam care stătea încremenită, bâiguind:

— Ești încă aici... Lavalette o trase afară. Alergară amândoi pe potecă, în mare grabă, până la marginea cătunului. Norii acopereau din când în când luna, totul plutea în necunoscut – o aventură ușuratică plină de vânt, noapte și izul libertății. Silueta mașinii se profila ca un stăvilar întunecat pe fundalul crepusculului negricios al ținutului luminat de lună.

Lavalette o urcă pe Gam în mașină. Farurile se împlântară în noapte croindu-și drum, motorul dudui, mașina demară cu o smucitură.

Colibe de bambus treceau vâjâind pe lângă ei, băștinașii care se dădeau în lături păreau să zboare ieșind din conul de lumină, o pălărie de pai uriașă și colorată ajunse sub roțile care scrâșneau, iar o alee de angsena își revărsă pe mașină parfumul și polenul într-o ploaie abundentă.

După ce ieșiră din parc, se apropiară de jungla care începu să gonească alături de mașină; miile de nuiele mlădioase de bambus semănau cu gratiile unei cuști. Orezării și plantații de ceai se învârtejiră pe lângă ei, apoi apăru deodată, întunecat, tunelul subteran al pădurii, sări în sus ca un animal gestant și își târî abdomenul negru peste mașină.

Borduri violete tiveau porțiunile de culoare mai deschisă ale luminișurilor. Apoi umbrele țâșniră în sus, smulgând întunericul de pe firmament. Acesta se prăbuși ca o cârpă umedă, sufocantă, pe aerul zăpușitor din desiș, îngreunând respirația.

Bubuitul motorului se auzea din toate părțile din cauza ecoului. Turme de maimuțe se refugiau în vârfurile

copacilor, scoțând țipete stridente. Papagalii stârniți cârâiau printre crengi. O umbră se furișă traversând razant șoseaua prin fața mașinii. Roțile o prinseră sub ele, ca niște hoți nesătui, lăsând-o lată, neagră și nemișcată. Gam se aplecă înainte:

— De ce ai așteptat și n-ai plecat imediat?

Lavalette își apropie capul de luminile colorate de pe tabloul de bord, apăsând, cu genunchii, harta ca să o poată descifra.

— Nu este mai bine așa?

— În felul acesta evadarea ar putea fi descoperită mai repede și totul va fi fost inutil.

Lavalette ridică din umeri:

— O probabilitate mai mare nu a schimbat niciodată o situație. Cine dispune de fluid forțează hazardul, subordonându-și-l.

Luminile goneau prin fața mașinii ca niște copoi de culoare deschisă, târând șoseaua într-o strălucire inchizitorială lividă, care se amesteca, spumegând, cu întunericul eunucoid din spatele mașinii formând un vârtej de lumini și umbre. Trunchiurile palmierilor străjuiau, plumburii, la marginea străzii ca la o paradă mută.

Ceva lucitor se intersecta, alb și argintiu, cu traiectoria farurilor, plutind fără zgomot, ca o ființă vrăjită, în razele de lumină dinaintea mașinii: o pasăre cu aripi mari. Aceasta însoțea, ca un atelaj miraculos, mașina care semăna cu un deținut ce încearcă să fugă. Dar în jurul conului de lumină proiectat de faruri și al mașinii care își croia drumul domneau bezna și pădurea cu rapacitatea sa, cu felinele sale pătate, cu zăpușeala și misterele sale, cu ucidere și țipete stridente, cu fugă și urmărire implacabilă.

— N-ai vrut să mă abandonezi?

Gam aștepta cu atâta teamă răspunsul, încât avea impresia că i se oprește inima în loc. Apoi aceasta reîncepu să bată, o simțea dureros, sus, în gât, bubuind mai tare decât motorul. Lavalette se întoarse pe jumătate spre ea, spunând cu o voce răspicată:

— Nu!

Sângele i se urcă lui Gam la cap năucind-o aproape. Își amintea cu deosebită claritate de o scenă care se profila cu mare pregnanță umplând cadrul: crenguțe de tamarin în lumina lumânărilor, căldură, o noapte anamitică în fața ferestrelor, o voce, două mâini liniștite: „Am rămas, am pierdut totul și am fost nevoit să mizez în cele din urmă pe persoana dumneavoastră. Collin a câștigat – oricum, voiați să jucați mâine polo cu el." Un tren își croia drum prin noaptea vâscoasă; într-un ungher al compartimentului, ea însăși, fugind de această inimaginabilă stăpânire de sine și, totuși, dominată mai mult ca oricând de ea.

Apoi scena se aneantiză, înghițită de tunetele și vuietele care îi acopereau gândurile, împingând pe prim-plan certitudinea că el își riscase libertatea doar pentru a nu pleca fără ea, pentru a o elibera de obligația de a-și respecta promisiunea făcută medicului...

Răscolită până în adâncul sufletului, nu-și dădea seama decât de atât: Lavalette se simțea legat, nu mai era liber, exista *ceva* ce era mai puternic decât el dominându-l, impunându-i propriile-i legi: o forță superioară, care exista – lumea... Gam îl luă de umeri zgâlțâindu-l.

— Ah, tu!... înfierbântată, înflăcărată: tu!...

Trăsăturile feței sale denotau o încordare extremă când se întoarse spre ea. După care se schimbară. Starea de fe-

brilitate cauzată de fugă răbufni o dată cu tensiunea nervoasă acumulată, se contopi cu furtuna violentă a instinctelor, ducând apoi la o relaxare totală și determinând, în ciuda vigilenței care se impunea, o izbucnire de euforie exaltată:

— Da! strigă. Da, n-am vrut să pună mâna pe tine... *el*... această insectă lipicioasă.

Frânele scrâșniră ca niște ferăstraie, mașina trosni, derapă, se opri cu motorul fierbând, prins în nebunia vitezei, pufăind strangulat. Lavalette sări afară, smulse de la marginea drumului, cu mișcări pripite, crenguțe înverzite, flori, tot ce îi veni în mână, aruncându-le în mașină, pe Gam, peste tot,alergă înapoi, aduse încă un braț plin acoperind-o pe Gam cu flori și strigând:

— Îți aduc pădurea în mașină, răstorn lumea întreagă pe tine; apoi târî un tufiș smuls cu rădăcini cu tot, își îngropă, gâfâind, capul în verdeață și începu să urle ca un jaguar.

Un gând străfulgeră deodată mintea lui Gam; încercă să-l oprească, să-l înăbușe, dar era mai puternic decât ea, îi scăpa printre degete; era mai puternic decât starea ei de exaltare, decât fericirea ei, azvârlind-o într-un vârtej; se forță să opună rezistență, dar nu izbuti, ceva izbucnea din ea, nu era adevărat, își dădea seama, fiind, cu toate acestea, într-un fel oarecare, încătușat și necunoscut și adevărat – ceva țipă din ea:

— Aș fi făcut-o totuși...!

Lavalette o apucă de brațe șuierându-i în față, cu ochii ațintiți în ochii ei, cu răsuflarea tăiată de dorință – o șfichiui ca și cu niște bice:

— Da, dar pentru mine!

Mașina se zgâlțâia, Gam simțea pe umăr mâna care o apăsa ca o gheară, dar în ea urla o voce puternică, întocmai ca vuietul unei mări răscolite și răvășite de furtună. Această voce își croi drum horcăind:

— Ba nu! Pentru mine! Nu!

Lavalette o azvârli în mașină, izbi cu pumnii în caroserie, țipă cu fața schimonosită, palid și cu o voce tunătoare:

— Minți!

Gam se ținu de mașină. Se cramponă de omul turbat din fața ei, simți o mână și exclamă deodată iluminată de o bucurie mistică:

— Gata! Ai pierdut! Nu-mi pasă de tine! Sunt liberă! Liberă! Există și dincolo de tine un drum!

Lavalette sări la volan apăsând pe accelerator. Mașina țâșni înainte, derapă, se atinse de marginea șoselei, intră în viteză.

— Niciodată... niciodată! Drumul tău este drumul meu... al meu! țipă Lavalette, acoperind cu vocea sa duduitul motorului.

Gam se uită înapoi. În spatele lor, la capătul șoselei, două conuri luminoase străpungeau întunericul – doi ochi răi, stridenți: farurile unui automobil. I se opri inima în loc; era mașina de la postul de control, care o pornise pe urmele lor. Se aplecă înainte:

— Vin după noi, spuse, arătând cu degetul spre spate. Lavalette privi în direcția indicată de ea, urlă, râse, țipă ca scos din minți; deasupra umărului său, Gam stătea cu privirile ațintite pe vitezometru:

— Mai repede... mai repede...

Ținutul înconjurător gonea fantomatic pe lângă ei, într-un tempo nebunesc, dispărând în neant. Lilieci stârniți se prăbușeau pe mașină, fluturi de noapte se învâr-

tejeau ca frunzele din cauza curentului iscat, bolidul devora tot ce îi ieșea în cale – o ființă uriașă, antediluviană, care irupea în noapte ca un tâlhar în iatacul femeilor, cu lanterna în mână, repezit, luminând în goana lui femeile zăpăcite. Gam simțea moartea apropiindu-se, stând la pândă, aruncându-și spectrul asupra lumii – un nor, o furtună care aducea fulgere și prăpăd: pericol, pericol, pericol maxim!

Se uită înapoi; distanța părea să fi crescut. Își lipi capul de tâmpla lui Lavalette. Acesta aproape că nici nu o simțea, în așa măsură îl acaparase forța care pusese stăpânire pe el, căreia i se abandonase total; era conștient de vijelia distrugătoare, tot ce i se întâmplase până acum nu însemna nimic în comparație cu această clipă în care valul îl acoperea, iar el se aneantiza într-o nemărginire în fața căreia se rupea orice dig; se transformă în miză mistică, își aruncă viața în foc, de dragul flăcărilor, prinse vâlvătaie atingând apogeul, țipă fără să se uite în jur – vântul îi smulgea cuvintele din gură sfâșiindu-le:

— Ce știi tu... ai fost încordarea mea... și pericolul meu... *eu* te-am făcut să fii așa... tensiunea mea maximă și pericolul meu inexorabil... ce știi tu despre toate astea... și nimic nu a fost atât de nemaipomenit ca această... da... ca această înfrângere!

În spatele lor se auziră împușcături. Un proiectil se înfipse, cu un zgomot metalic, în caroserie. Ecoul lui persistă câtva timp înăbușit. Împușcături în noapte – și un suflu în dreptul frunții. Lavalette se ridică, puse piciorul pe accelerator, ținu cu o mână volanul, o trase cu cealaltă pe Gam mai aproape de el strângând-o în brațe și țâșni nebunește înainte; ea se abandonase total în mâinile lui.

Șoseaua evolua în linie dreaptă zburând pe lângă ei în timp ce motorul vuia ca o orgă. Mașina se zgâlțâia prin

hârtoape, fiind uneori aruncată în sus, se redresa, gonea mai departe. În spatele lor: celelalte două faruri deasupra cărora fulgerele împușcăturilor sfâșiau noaptea.

Lavalette se uită la Gam. Aceasta zăcea în brațele sale, înlănțuindu-i gâtul și bolborosind. Furtuna sentimentelor lui se înteți. Se desprinse de Gam și luă arma în mână. O încleștă cu sânge rece și trase. Bubuitul trezi mii de voci din pădurea tropicală. Lavalette dădu drumul volanului, se ridică în mașină, țipă și trase. Gam îi prinse piciorul cu mâinile, încercând să-l tragă în jos; el o împinse la o parte – trase, trase, țipă – un cântec asurzitor – trase, trase, ochind lumina orbitoare care se apropia din spate, cele două cascade luminoase care se uneau, formând un zid strălucitor, trase, țipă, cântă, se clătină stând în picioare, mașina se opri – aruncă arma înăuntru, se clătină, căzu, se prăbuși lovit de un glonț, iar capul i se izbi de armatură. Gam simți ceva cald pe mâinile rănite – ceva mortal... simți sânge, sânge... după care își pierdu cunoștința.

Epilog

Ziua se trezea o dată cu adierea matinală, se înălța apoi din spatele munților până ajungea la zenit, când se coagula într-o luminozitate tremurătoare, după care începea să se destrame încetul cu încetul spre linia orizontului. Pe munți se vedeau încă fâșii de zăpadă, dar numai pe piscuri. Albul lor strălucea atât de puternic la orele amiezei, încât te orbea – de parcă ar fi fost însuși soarele și nu doar reflexul lui. Seara, când munții se umpleau de beznă, zăpada mai dăinuia câtva timp, solitară în strălucirea sa, deși tot ce era în jur își predase deja lumina; în cele din urmă se stingea și ea.

Apoi se așternea noaptea; iar aceasta reușea să realizeze ceea ce nu-i reușise zilei: te atingea la inimă. Era atât de întunecată, atât de nemărginită, încât nu-i vedeai limitele; era aspațială și se plasa *în spatele* tuturor lucrurilor; i te puteai abandona, i te puteai dărui, fără să vezi încotro te îndrepți. Și cu cât te pierdeai mai necondiționat în brațele ei, cu atât mai mult te învăluia; iar vapoarele disperării, întrebările pe care i le adresai se întorceau la tine venind de pe meleaguri necunoscute și aducând pace.

Valuri de pâclă se intercalau, pufoase, între cunoaștere și lume împiedicându-le să se izbească una de alta –

ca niște perne. Totul se destrăma, contururile deveneau fluide, suprafețele dispăreau. O fugă a tuturor lucrurilor.

Gam resimțea cu o deosebită intensitate această glisare a lucrurilor de la volum la suprafață în scurta perioadă de crepuscul care exista între ziua și noaptea tropicală. Amurgul le înghesuia unele într-altelte anihilând ceea ce îți era familiar la ele, făcându-le livide și lipsite de sens, fantomatic de abstracte, fără întindere, străine și de neînțeles. Ele păreau reci și neatinse; și chiar dacă aveau viață și se mișcau, continuau să rămână străine, să se plaseze în afara ta.

Gam stătea liniștită în șezlong uitându-se pe fereastră. După ce slujitoarea îi aranja pernele, îndepărtându-se apoi cu pași ușori, elementul cauzal dispărea o dată cu zgomotul acestor pași. Gam se simțea transportată spre o viziune ce însemna mai mult decât aducerea aminte de care se temea în timpul zilei, fiindcă aceasta continua să trăiască în subconștient. Nu voia să i se sustragă ca să nu ajungă subjugată de ea. Cunoscând acest pericol, ceda și îi dădea frâu liber.

Dar în clipa când se arăta dispusă să se lase pradă amintirilor, trecutul se eschiva. Scenă după scenă se perinda în goană prin fața ochilor ei, nici una nu se desprindea însă din lanț ca să o copleșească. Tot felul de episoade se derulau asamblându-se în virtutea unor legi străine și conturând o existență pe care o intuia ca paralelă, dar nu ca a ei proprie. Aceasta avea rezonanță în ea, sentimentele ei trepidau trezind un ecou puternic – dar subliminal se situau domenii care rămâneau amorfe, pe care nu le cunoștea încă, despre care știa însă instinctiv că, la un moment dat, vor ieși la suprafață, ca atolii de corali din marea agitată, și că vor câștiga supremația.

Avea o încredre totală, orbească în ele, resimțea chiar și în somn emanația forțelor lor tainice; iată de ce se abandona cu o fermitate aproape liniștită trecutului ei.

Gam rămase mai multe săptămâni în munții din Nuwara Eliya neavând în timpul acesta contact cu nimeni altcineva în afară de slujnica ei. Dar în fiecare seară stătea, tăcută, în șezlong urmărind prin patrulaterul ferestrei cum se asamblează și se schimbă lumea. Tăcerea era totul; cel ce tăcea înțelegea lumea, cel ce respira înțelegea sensul întâmplărilor.

Într-o seară își dădu seama că, la un moment dat, înțelesese și în trecut ceva asemănător, și anume: lucrurile și mistica lor. Se simți salvată, refăcută, parcă ar fi descoperit la marginea drumului un indicator cunoscut, care îi arăta că s-a angajat în direcția cea bună.

Viața se transforma într-un spectacol transparent. Orice estimare devenea eficientă, chiar și cea de pe urmă, de dincolo de etică. Se contura cel mai simplu adevăr: toate erau totdeauna bune și juste. Cel ce-și rămânea credincios sie însuși nu greșea. Cel ce se pierdea descoperea lumea. Cel ce descoperea lumea se regăsea pe sine. Cel ce reușea să se *simtă* pe sine însuși se ridica deasupra tuturor lucrurilor și ajungea la eternitate. Fiecare se simțea *totdeauna* doar pe sine însuși.

La întoarcere, Gam își întrerupse pentru câteva zile, la Kandy, călătoria. Deși trăia foarte retrasă, evitând oamenii, în ultima seară se duse la templu. Ascultă, reculeasă, rugăciunile monotone ale mulțimii și străbătu încet holul. Deodată văzu strălucind în fața ei un veșmânt galben. Îl recunoscu pe marele preot al templului și își

aduse aminte că acesta îi prezisese că se va întoarce la un moment dat aici. Nu manifestă nici un fel de protest, fiind pătrunsă de liniștea absolută a acestui locaș și adaptându-se cerințelor momentului. Preotul o luă înainte spre biblioteca templului. Gam se așeză pe marginea zidului. Când îl privi pe lama în ochi, avu senzația că trecuseră de-abia câteva ore de când fusese ultima dată aici; toate evenimentele îi păreau în și mai mare măsură îndepărtate, străine, lipsite de importanță.

— Credincioșii din Tibet, începu lama, practică în timpul rugăciunii un obicei vechi, pe care occidentalii nu-l pot înțelege, luându-l adeseori în derâdere. Și anume, învârtesc de o sută, de o mie, de nenumărate ori moriștile de rugăciune, rostind tot mereu aceeași formulă: *Om mani padme hum*. În frunțile occidentalilor se ascunde acest animal agitat pe care ei îl numesc gândire, dar care reprezintă, în ultimă instanță, cu totul altceva. Căci și oamenii din orient gândesc, și gândesc profund. În fond, există vreo religie care să nu provină din orient? Dar în mintea orientalilor nu sălășluiește acel animal care i-ar putea împiedica să deslușească sensul cel de pe urmă. În schimb, orientalii dispun de puterea de concentrare și meditație. Forța rugăciunii tibetane rezidă tocmai în această uniformitate disprețuită de occidentali. Cel ce insuflă lucrurilor voința sa le împinge înainte în măsura în care stă în puterea sa; după care ajunge la capătul puterilor. Cel ce abandonează, coborând la nivelul lucrurilor, devine parte intrinsecă a forței mute a legilor lor interne. Intră în circuit, deci nu se poate pierde și nici nu poate ajunge la capătul puterilor. Occidentalii sunt atât de înfumurați...

— Am ajuns la capătul puterilor, spuse Gam.

— Orice sfârșit înseamnă un nou început. Credeți că este sfârșitul și o și gândiți; toți occidentalii cred că au ajuns la un sfârșit atunci când aplică acest etalon scurt numit gândire și constată că nu este divizibil, sustrăgându-li-se. Ei mai susțin și că moartea, cea mai radicală schimbare și transformare, ar reprezenta sfârșitul. Occidentalii vor să le înțeleagă pe toate; dar le vine greu să-și dea seama că judecata și logica nu sunt valabile decât în viața cotidiană; nu și în metafizică și domeniul transcendental. Și animalele – despre care nu vorbește nici una din religiile occidentale nemiloase – dispun de judecată, dar îi dau o întrebuințare corectă punând-o în slujba căutării hranei, a autoconservării, a apărării vieții. Curenții vieții continuă să curgă, pătrunzând mai adânc; ce valoare ar avea lumea dacă omul ar putea-o înțelege și intui în mod exhaustiv...?

Lama o privi pe Gam cu ochii săi liniștiți:

— Unele vieți evoluează liniar: sunt plane; altele se aseamănă reliefului muntos: urcă mereu, culmea lor însemnând ultima consecință a bazei de pornire; altele, iarăși, au o evoluție circulară găsindu-și împlinirea într-un circuit; iar după ce l-au rotunjit, crezând că și-au atins scopul, se trezesc dintr-o dată, fără nici o fază de tranziție, într-un nou cerc. Aceste vieți sunt lipsite de un trecut propriu-zis renăscând din propria lor cenușă. Experiențele nu înseamnă nimic, în timp ce pentru altele ele înseamnă totul; căci sunt conduse de legi mistice fiind ancorate mult mai profund. Dumneavoastră aveți parte de o asemenea viață. Când ați fost aici cu câteva luni în urmă, mi-am dat seama că, înainte de încheierea circuitului actual, mă voi mai întâlni o dată cu acest tip de viață. Ați sosit, timpul s-a împlinit, intrați într-un nou cerc.

Gam se uită la el cu ochii grei:

— Știu că acest ciclu încheiat se află la o distanță incomensurabilă și irecuperabilă; și mai știu ceva: dacă ar fi să reînceapă, n-aș mai avea ce face cu el; de-abia dacă îmi mai amintesc de el. Dar oare de ce îmi simt inima atât de grea?

— Cu puține zile în urmă nori grei au acoperit cerul deasupra orașului Colombo. S-a dezlănțuit o furtună atât de puternică, încât valurile erau înalte cât palmierii. În ziua următoare cerul era iarăși albastru și senin de îți venea să crezi că nu a fost niciodată furtună... dacă nu ai fi trecut prin ea. Doar valurile mării erau încă uriașe. Aerul era liniștit, călduț, nu bătea vântul, așa încât te puteai întreba: de ce sunt valurile atât de mari? *Încă* atât de mari? ai fi putut adăuga. Mările trebuie să-și ducă până la capăt ciclul de tălăzuire. Bălțile se liniștesc foarte repede.

Preotul se ridică:

— Primesc foarte rar vizita unor occidentali. Și acela a cărui existență s-a intersectat cu a dumneavoastră purta semnul. S-a salvat ajungând de la mutenie la tăcere. Mutenia înseamnă să nu poți vorbi. Tăcerea înseamnă să te ridici deasupra cuvintelor. Eternă este schimbarea. Viața este eternă. Trăiți-o așa cum trăiește ea în dumneavoastră. Nu este o lege, este începutul; dar începutul reprezintă deja mult, el închide cercul; și ce nu se dispune într-un cerc...

Într-una din nopțile petrecute la Colombo, Gam se trezi auzind un zgomot. Greierii lărmuiau, așa încât ea trase atentă cu urechea crezând că o șopârlă pătrunsese în

cameră și alunecase de pe perete. Dar zgomotul se repetă. Parcă niște pași foarte prevăzători făceau dușumelele să scârțâie. Zgomotul venea din încăperea învecinată.

Gam luă arma în mână și dădu puțin la o parte perdeaua ca să se poată strecura prin această deschizătură. În cameră nu era nimeni. Dar perdelele de muselină albă ca laptele de la fereastră se despărțiră, lăsând între ele un gol negru. O mână le trăgea la o parte, după mână apăru un cap, un trup. Intrusul făcu în grabă câțiva pași înspre perete și începu să ruleze un covor ca să-l dea jos.

Gam se uită la el cu atenție și puse deodată arma la o parte intrând în cameră. Omul se întoarse brusc, de parcă ar fi vrut să se năpustească înainte. După mișcarea mlădioasă a umerilor, Gam își dădu seama că nu se înșelase: era creolul.

Acesta făcu un pas înapoi. Gam aprinse lumina care inundă, stridentă, încăperea. Creolul puse instinctiv mâna pe covorul pe jumătate rulat, retrăgându-se spre fereastră, de parcă ar fi vrut să-l arunce afară. Îl împiedică un gest al lui Gam. Aceasta se uită la el cu o privire gravă. Creolul ținea sub braț covorul verde de rugăciune, pe care i-l dăruise la un moment dat lui Gam.

— Mi-ați luat-o înainte, spuse Gam. Oricum, intenționam să vă trimit în zilele următoare covorul. Plec în Europa.

— Nu vă mai întoarceți aici?

— Nu știu.

— Voiați să-mi trimiteți...?

— Covorul a fost totdeauna *proprietatea dumneavoastră*. Vă mulțumesc că vă interesați mai întâi de plecarea mea și de-abia în al doilea rând de covor. Apreciez acest lucru.

— Voiați să mi-l înapoiați? întrebă creolul descumpănit.

— Voiam să vi-l *restitui*, căci vă aparține. Situația de față dovedește mai mult ca orice acest fapt.

— Vă rog să nu vă închipuiți că la mijloc este altceva... poate valoarea lui... și că *asta* m-ar fi determinat să încerc să-l iau în felul acesta înapoi. Sunt sigur că nu veți crede așa ceva. Și nici cealaltă ipoteză despre care nu vreau să vorbesc. Nu pot trăi fără covor... pur și simplu a trebuit să intru iar în posesia sa.

Gam răspunse:

— Nu este nevoie să vă justificați. Vizita aceasta îmi arată că mai demult v-am apreciat greșit. Scuzați-mă. Cu atât mai mare îmi este bucuria să constat că v-ați regăsit după o scurtă rătăcire. Nu vă ironizez. Nu vă uitați atât de sumbru la mine.

— Sunteți un om ciudat...

— Să lăsăm tratatele de psihologie. Datorită acestei vizite a dumneavoastră mă despart cu seninătate de India, simțind o ușoară bucurie copilăroasă, de parcă mi-ar fi reușit ceva. Vă sunt recunoscătoare pentru aceasta.

Gam rugase să i se aducă geamantanele în camerele mari, luminoase. De la fereastra fostei încăperi a mânăstirii avea o vedere asupra șesului italian, până spre lanțurile de munți care se estompau, albăstrui, în depărtare. Dinspre stânga, o prelungire a lacului pătrundea în acest tablou, ca un talger de argint. Pe șoseaua prăfuită treceau, în lumina soarelui de după-amiază, căruțe trase de măgari. Din când în când erau stârnite de claxonul sonor al vreunui autovehicul și trăgeau în grabă la marginea șoselei, în timp ce căruțașii dădeau, speriați,

din mâini. Clopotele de deasupra refectoriului chemau la angelus. Administratoarele începură să spună *felissima notte.*

Gam aranjă conținutul geamantanelor în dulapurile încăpătoare din perete; căci voia să rămână mai mult timp aici. Nu o ajuta nimeni. Rugase să fie lăsată singură. Se făcu seară. Gam era în continuare foarte adâncită în activitatea ei, făcând ordine și regrupând lucrurile. Dintr-un teanc de stofe din Kanton și Birmania căzu un pachețel învelit în mătase verde. Îl desfăcu cu mișcări mecanice. Era o carte îmbrăcată în piele roșiatic-gălbuie. Închizătoarea reprezenta un falus foarte fin cizelat și un craniu în filigran. Literele erau trecute cu cerneală de tuș, inițialele aveau ornamente colorate. Fiecare din cele șaptesprezece cântece care formau conținutul era însoțit de o ilustrație. În desenele respective revenea mereu un albastru ca peruzelele. Cartea reprezenta o ediție veche a „Divan"-ului de Abu Nowás, pe care o cumpărase cu trei ani în urmă la Cairo. Era pentru prima dată, de atunci, când lua cartea în mână.

Gam se duse cu cartea la feareastră. Cerul se împodobise cu culorile crepusculare în nuanțe de carmin la orizont; apoi devenea, în fâșii, tot mai luminos luând, la zenit, nuanțe smălțuite între verzui ca mărul și culoarea jadului. Afară era liniște.

Gam trecu în revistă cărțulia filă cu filă, de parcă pe fiecare ar fi fost consemnată o pagină a vieții ei. Întoarse cu grijă foile, iar când închise cartea avu impresia că, o dată cu aceasta, mai închide ceva.

Nu se întâmplase nimic; și, totuși, i se părea că primise o solie minunată de consolare și survenise ceva decisiv. Dar nu-și putea aminti ce, deși ar fi trebuit să se fi

petrecut în trecutul foarte apropiat. Poate însă, îi trecu prin minte că fusese doar un proces de maturizare; ca în cazul unui fruct care rămânea săptămâni întregi legat de ramură, în ciuda vijeliilor, iar într-o bună zi se desprindea, pe vreme bună, aparent fără motiv, deoarece sosise momentul. Nu era chiar așa, dar această imagine i se întipări în memorie. Revenise ceva? Se înnoise ceva? Oare ce părea deodată atât de familiar și împlinit? De unde această căldură pe care o simțea în vine? Pe cine viza senzația de fericire pașnică din sângele ei?

Gam luă volumul și îl puse la o parte. Venise la ea – după trei ani. Nu se mai gândise la carte, aceasta fusese însă mereu prezentă, iar azi revenise în memoria ei. Nu avea o pasiune deosebită pentru simboluri; dar înțelese dintr-o dată că totul revine...

Poienile cu narcise se întindeau în lumina tremurătoare a zilei. Lujerele stăteau drepte ca niște santinele, sprijinind florile palide. Fluturii se cufundau, amețiți, în calicii; gândăceii se cățărau sprinteni pe tije. Insecte aurii și verzui se strecurau printre tulpini. Albinele zumzăiau ca niște orgi scufundate.

În timp ce pășea, Gam era conștientă de trupul ei. Își simțea picioarele care călcau iarba, degetele care atingeau pământul, bolta tălpilor care se îndoiau elastice. Articulațiile genunchilor se mișcau în cadența mersului. Șoldurile susțineau spatele, legănându-se în același ritm cu umerii. Ce fericire să poți ridica în sus capul, să-l poți apleca spre spate și să simți adierea pe față.

„Viața înseamnă totul", merse Gam: ea nu *gândi* acest lucru, ci îl *merse*. „Viața înseamnă totul. *Eu simt*... ce sen-

zație dumnezeiască... lumea este tânără, întocmai ca mine. Cât timp mă simt pe mine însămi lumea există. Cât timp mă trăiesc pe mine însămi, îi trăiesc pe toți..."

Dincolo de poieni începea pădurea. Stejarii erau masivi, depășindu-i în înălțime pe ceilalți arbori. Pe sub ei se înghesuiau copaci mai tineri. Un crâng... tufișuri dese... în jurul picioarelor ei. Ici și colo, bușteni doborâți. Pe care trăiau deja ciuperci și plante agățătoare. Pădurea creștea, continua să crească, puternică, vie, fără încetare. Ea creștea... creștea.

Gam inspiră mireasma pământului reavăn și a ierburilor. Rupse bucăți de scoarță și le gustă. Se iscă un vânt ușor. În brazde începea un an nou. Totul însemna un nou început. Gam știa acum totul. Înclină capul.

Oare nu auzea lângă ea o voce care spunea:

— Încep... sunt gata să încep...

Valoarea Timbrului literar se virează în contul Uniunii Scriitorilor nr. 2511.1 – 171.1/ROL, BCR, filiala Piața Unirii, București

Tehnoredactare:

Tel. & Fax: 7 60 46 13

Adresa editurii:
Str. Polonă nr. 92,
Bl. 17 A+B, Ap. 1, Sector 1,
București
Tel. și fax: 210 88 97

LEI 150.000

Romanul de tinereţe **Gam** reprezintă - după **Cuibul visurilor**, cu amprenta sa autobiografică vădită - un roman tezist, o încercare de a integra în acţiunea unui roman o serie de probleme filozofice.

Confruntarea protagonistei feminine (de altfel, unica în romanele lui Remarque) cu diferite tipuri de bărbaţi şi modul în care Gam se regăseşte pe sine însăşi în final a fost proiectată de autor pe fundalul unui cadru exotic şi al unor filozofii exotice şi - cu excepţia episodului Fred - plasată în mediul oamenilor bogaţi, frumoşi şi elevaţi.

Gam marchează prima adevărată afirmare a lui Erich Maria Remarque ca romancier.

Vivaldi

ISBN 973-9473-30-X